

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Μανιαδάκη Ειρήνη

**ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΡΙΣΗ, ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ: ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Θεόδωρος Σταματόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Ηράκλειο
Ιούλιος 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
1. ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΕ)- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	6
1.1 ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	12
1.2 ΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	14
1.2.1 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ	
I. BREETON WOODS (1944-1971).....	14
II. 1973-2008.....	15
1.3 Η ΔΙΟΛΙΣΘΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΤΩΧΟΤΡΑΠΕΖΟΚΡΑΤΙΑ.....	18
1.4 CDO (Collateralized Debt Obligation).....	22
1.5 ΓΙΑΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΟΙ ΚΡΙΣΕΙΣ.....	25
1.6 ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	26
1.7 ΜΟΡΦΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ.....	27
2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	28
2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ	
ΥΦΕΣΗ.....	28
3. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ.....	30
3.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ	
ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ.....	30
3.2. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1980.....	33
3.3. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	36
3.4. ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ	
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ.....	38
3.4.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΚΡΙΣΙΜΟ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ	
ΑΓΟΡΩΝ	
ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ.....	38

3.4.2	ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΤΙΚΕΣ	
	ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	39
3.4.3	ΟΙ ΕΠΟΠΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ.....	41
3.4.4	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ.....	43
4.	ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ.....	49
4.1.	ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ.....	49
4.2	ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΦΕΣΕΙΣ.....	52
4.3.	ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ 1: ΑΔΥΝΑΜΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	
	ΙΔΙΩΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ	
	ΤΑΛΕΝΤΟΥ.....	53
4.4.	ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ 2: ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ	
	ΤΟΜΕΑ.....	58
4.5.	ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ 3: ΑΔΥΝΑΜΟΙ	
	ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ.....	61
4.6.	ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ.....	63
5.	ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΤΙ;.....	66
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	68
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εργασία θα ασχοληθούμε με το θέμα της παγκόσμιας κρίσης, τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και Ελλάδα καθώς και τις θεσμικές αλλαγές τους. Η οικονομική κρίση είναι ένα επίκαιρο θέμα παγκοσμίως το οποίο γεννά εύλογες απορίες σε πολλά μέλη της Ευρωπαϊκής κοινότητας, κατα κύριο λόγο στον απλό λαό. Αυτό, θεωρώ, αποτελεί σημαντική αφορμή για να ξεκινήσω αυτήν τη έρευνα η οποία, ίσως, πληροφορήσει κάποιους ενδιαφερόμενους.

Πολλές μορφές κρίσεων υπήρχαν από το παρελθόν μέχρι σήμερα. Μια από τις σημαντικότερες κρίσεις που σημάδεψε την οικονομία ήταν το Κράχ του 1929. Σε μια ανάλογη κατάσταση βρισκόμαστε σήμερα με το Κράχ του 2008 να έχει σημαδέψει την παγκόσμια οικονομία. Οι κυβερνήσεις κατά την περίοδο 2007- 2008 προσπάθησαν να ανακόψουν το καταστροφικό τσουνάμι που ακολουθούσε υποχρεώνοντας τις να ρίξουν τεράστιους όγκους κρατικών πόρων (με την μορφή δανείων από τα μελλοντικά τους έσοδα, δηλαδή χρέους) για να κρατήσουν το "κυκλοφοριακό σύστημα" του καπιταλισμού ζωντανό, δηλαδή το τραπεζικό σύστημα. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την επέκταση και την απότομη επιδείνωση της κρίσης στον "δημόσιο" τομέα το 2010 – 2011. Η σημαντικότερη αιτία της κρίσης που διανύουμε σήμερα είναι τα λεγόμενα Collateralized Debt Obligation (CDO). Πρόκειται για μια μηχανή δημιουργίας ιδιωτικού χρήματος στη βάση των στεγαστικών δανείων. Όταν, δηλαδή, ένας πολίτης του εγκρινόταν ένα δάνειο το ποσό αυτό του νέου χρέους αμέσως τεμαχιζόταν σε μικροσκοπικά τμήματα. Αυτά τα μικρά τμήματα των δανείων του κάθε πολίτη τοποθετούνταν σε ένα πακέτο στο οποίο έδωσαν την ονομασία CDO.

Οικονομικές κρίσεις υπήρχαν από το παρελθόν σε πολλές χώρες. Οι μορφές των κρίσεων οφείλονται σε τραπεζικά, συναλλαγματικά και κρατικά ζητήματα τα οποία ξεπέρασε η κάθε χώρα με διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και θεσμικές αλλαγές. Οι κύριες αλλαγές που πρέπει να συντελεστούν βρίσκονται στον τομέα της αγοράς εργασίας και στην αγορά προϊόντων. Αυτοί οι δύο τομείς σε κάποιο σημείο συγχέονται και πρέπει να συνεργαστούν σωστά για να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Αρχικά, κύριως στόχος πρέπει να είναι η αύξηση της απασχόλησης η οποία θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης και κατ' επέκταση επιτάχυνση του ρυθμού μεγένθυσης του ΑΕΠ και μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ. Μια ακόμη σημαντική

αλλαγή που πρέπει να συντελεστεί είναι η απελευθέρωση των αγορών προϊόντων όπου κυριαρχεί ο κατευθυνόμενος, μονοπωλιακός ανταγωνισμός. Σκοπός αυτής της τακτικής θα είναι η αύξηση των εισοδημάτων και η μείωση των δανειακών υποχρεώσεων.

Όσον αφορά το μέλλον της Ευρωζώνης στον τομέα του νομισματικού συστήματος το ευρώ είναι ώριμο για δημιουργική καταστροφή. Το ενιαίο νόμισμα θα πρέπει είτε να διαλυθεί είτε να συνεχίζει να ζει σαν ένα ζόμπι, με χαμηλή ανάπτυξη, υψηλή ανεργία και αυξανόμενη λαϊκή δυσφορία. Το καλύτερο σενάριο θα ήταν να διαλυθεί η ευρωζώνη και να αρχίσει εκ νέου το πείραμα της νομισματικής ένωσης στην οποία θα μετέχει μια μικρή ομάδα χωρών που θα μπορούν να την αντέξουν. Ωστόσο, οι Ευρωπαίοι αδυνατούν ή είναι απρόθυμοι να καταλάβουν την αλήθεια, ότι δηλαδή το ευρώ δεν λειτουργεί. Οι νομισματικές ενώσεις πετυχαίνουν εφόσον συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις, δηλαδή οικονομική ευελιξία, χρηματοπιστωτική αλληλεγγύη και πολιτισμική ομογένεια. Κάτι τέτοιο συνέβει στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ), που το κοινό επιτόκιο και το ενιαίο νόμισμα ενεθάρρυνε την οικονομική σύγκλιση.

Αντιθέτως, η ευρωζώνη δεν έχει κανέναν από τους τρεις παράγοντες. Η Ελλάδα δεν μπορεί να γίνει Γερμανία μέσα σε μια ημέρα, ενώ η Ε.Ε. δεν μπορεί να βοηθήσει την προσαρμογή των πιο φτωχών κρατών. Την ίδια ώρα, η κρίση έφερε στο φως το γεγονός ότι δεν υπάρχει κοινός σκοπός, αλλά μόνο η επιθυμία για να συνεχιστεί το ευρωπαϊκό πρόγραμμα.

Ακόμα, ο λόγος που υπάρχει αυτή η ανισορροπία μεταξύ των μελών κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμβαίνει γιατί υπάρχουν δύο διαφορετικοί τύποι καπιταλιστικών οικονομιών, η φιλελεύθερη οικονομία της αγοράς (Liberal Market Economy) και η οργανωμένη οικονομία της αγοράς (Coordinated Market Economy). Οικονομικός φιλελευθερισμός σημαίνει ότι στην οικονομική σφαίρα δραστηριοτήτων προστατεύεται ή και ενθαρρύνεται η ατομική πρωτοβουλία. Ο οικονομικός φιλελευθερισμός έχει ταυτιστεί με μείωση του κρατισμού, περιορισμό των παρεμβάσεων του κράτους στην οικονομία και απελευθέρωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας από τη γραφειοκρατία και τις διοικητικές ρυθμίσεις. Σύμφωνα με τον αντίθετο τύπο καπιταλιστικής οικονομίας του CME τα συνδικάτα οργανώνονται σε τέτοιο επίπεδο ώστε να μπορούν να συνυπάρχουν με τα συμβούλια των εργαζομένων, τόσο σε επίπεδο εγκαταστάσεων όσο και σε

επίπεδο της εταιρείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του τύπου είναι η Γερμανία. Ενώ ο τύπος LME αντικατοπτρίζει την Ελλάδα.

Η αιτία που η ευρωζώνη διανύει αυτήν την πορεία είναι γιατί ενώ ξεκίνησε ως αποτέλεσμα ενός οικονομικού οράματος ωστόσο, έγινε από πάνω προς τα κάτω, γραφειοκρατικά και στη βάση της δυτικής οικονομικής ηγεμονίας. Πλέον, οι δύο ρεαλιστικές λύσεις είναι είτε το ευρώ να διαλυθεί είτε να συνεχίσει να ζει σαν ζόμπι. Άλλωστε, εάν το ενιαίο νόμισμα ήταν επιχείρηση, θα είχε χρεοκοπήσει. Το διάσημο επιχείρημα του Γιόζεφ Σουμπέτερ λέει ότι ουσία του καπιταλισμού είναι η δημιουργική καταστροφή. Με αυτή, δημιουργούνται νέες οικονομικές δομές από τα συντρίμια των παλαιότερων. «Το ευρώ βρίσκεται τώρα στα πρόθυρα μιας τέτοιας δημιουργικής καταστροφής» καταλήγει.

1. Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)-Ελλάδα και Οικονομική Κρίση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), που αναδύεται μετά τη φρίκη του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, ιδρύθηκε κατά ένα μεγάλο μέρος ως αντίδραση στα ευρωπαϊκά γεωπολιτικά εμπόδια παρά ως μια συντονισμένη έκφραση ιδεαλιστικών φιλοδοξιών για την δημιουργία κάποιου είδους πανευρωπαϊκού κράτους που θα μπορούσε να πραγματοποιήσει το όραμα της «αιώνιας ειρήνης» του Ιμμάνουελ Καντ. Οι ιδρυτές της ΕΕ είχαν ως πρωταρχικό στόχο να φέρουν «τη Γαλλία και τη Γερμανία μαζί» με σκοπό να εξορκίσουν «τους δαίμονες του παρελθόντος». Αυτή ήταν μια πολιτική αποστολή και η οικονομική συνεργασία θεωρήθηκε πως ήταν το κλειδί της επιτυχίας. Το ευρωπαϊκό πρότζεκτ, που βρίσκεται τώρα στο 60ο έτος του, είναι δίχως αμφιβολία η πλέον τολμηρή και καινοτόμα κίνηση προς μια οικονομική ολοκλήρωση στην ιστορία της ανθρωπότητας. Έχοντας εξελιχθεί από την Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (1952) σε μια «Ένωση» ύστερα από την επικύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχ (1993), που καθόρισε τις διατάξεις για τη δημιουργία ενός ενιαίου νομίσματος (το ευρώ) και προετοίμασε το έδαφος για την καθιέρωση μιας Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας από τη Συνθήκη

του Άμστερνταμ (1998), η ΕΕ περιλαμβάνει 27 κράτη μέλη με τον συνολικό πληθυσμό να ξεπερνάει τα 500 εκατομμύρια ανθρώπων και παράγει ένα ΑΕΠ κοντά στα 13 τρισεκατομμύρια ευρώ, που την καθιστά την μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο. Το ευρώ είναι το νόμισμα με την μεγαλύτερη κυκλοφορία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και χρησιμοποιείται από 17 κράτη μέλη, τα οποία συνθέτουν την αποκαλούμενη ευρωζώνη.

Εντούτοις, η κατάσταση μόνο καλή δεν είναι στην Ευρωζώνη. Η οικονομική κρίση που ξέσπασε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2007 μετά από την κατάρρευση της Lehman Brothers διαδόθηκε γρήγορα στην Ευρώπη και η ήπειρος βρέθηκε σε χρόνο ρεκόρ στη μέση της πιο σοβαρής οικονομικής και δημοσιονομικής της κρίσης από τη δεκαετία του '70. Αρχικά, υπήρξαν απειλές για μια χρηματοοικονομική κατάρρευση, με τις κυβερνήσεις από το Λονδίνο στο Βερολίνο να τρέχουν να σώσουν τις τράπεζες που παράπαιαν. Η κατάσταση στην Ισλανδία ήταν ιδιαίτερα ολέθρια δεδομένου ότι η οικονομία της χώρας είχε πληγεί σοβαρά από την πιστωτική κρίση. Μια παρόμοια κατάσταση έλαβε μέρος στην Ιρλανδία, με την κυβέρνηση να παρεμβαίνει για να εγγυηθεί την βιωσιμότητα των κύριων τραπεζών της χώρας. Τον Μάρτη του 2010, ο κυβερνήτης της κεντρικής τράπεζας της Ιρλανδίας, Patrick Honohan, περιέγραψε την ιρλανδική κρίση ως «μια από τις ακριβότερες τραπεζικές κρίσεις στην παγκόσμια ιστορία».

Η οικονομική φρίκη στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν σταμάτησε με τις τραπεζικές κρίσεις. Ένα κύμα κρίσεων δημόσιου χρέους ακολούθησε έκτοτε, με την Ελλάδα να δείχνει το δρόμο. Καθώς η πιθανότητα να δηλώσει η Ελλάδα πτώχευση ενώπιον του τεράστιου δανειακού βάρους που είχε επωμιστεί έγινε αρκετά πραγματική, η ΕΕ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) παρενέβησαν με ένα ογκώδες σχέδιο διάσωσης (ένα σχέδιο διάσωσης 110 δισεκατομμυρίων ευρώ εγκρίθηκε τον Μάιο του 2010) που περιλάμβανε ένα πρόγραμμα διαρθρωτικής προσαρμογής που περιείχε σκληρά μέτρα λιτότητας. Η αναδιάρθρωση του μη διαχειρίσιμου χρέους της Ελλάδας αποκλείστηκε εντελώς ως επιλογή από τους αρχηγούς της ΕΕ, επιλέγοντας άντ' αυτού να μετατρέψουν την Ελλάδα σε ένα πειραματόζωο για την

ριζοσπαστικότερη νεοφιλελεύθερη μετατροπή μιας εθνικής οικονομίας από την εποχή της Μάργκαρετ Θάτσερ.

Η Ελλάδα, μια οικονομία με μακροπρόθεσμα δομικά προβλήματα και διαβόητα γνωστή για την ανεπάρκεια του δημόσιου τομέα της και το επίπεδο διαφθοράς της, είναι «ο αδύναμος κρίκος» της ευρωζώνης και αποτελεί μόνο το 2% του συνολικού ΑΕΠ της Ε.Ε. Παρά ταύτα, αυτό δεν σταμάτησε την ελληνική κρίση χρέους από το να εξαπλωθεί όπως η Έμπολα σε όλη την ευρωζώνη, επηρεάζοντας ιδιαίτερα τις άλλες περιφερειακές οικονομίες. Με τις αγορές να διαισθάνονται ότι το σχέδιο διάσωσης της Ε.Ε. και του ΔΝΤ επρόκειτο να καταστήσει το ελληνικό χρέος ακόμα πιο μη βιώσιμο, μια επίδραση ντόμινο τέθηκε σε κίνηση που σύντομα κατέληξε σε μια συστημική ευρωζωνική κρίση.

Η κρίση της ευρωζώνης είναι μια κρίση του παγκόσμιου νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού και όλων αυτών που υποδηλώνουν οι ελεύθερες αγορές: Οικονομική αβεβαιότητα και αυξανόμενος κίνδυνος, διογκούμενη ανισότητα και κοινωνική δυσφορία, μεγαλύτερη ελευθερία για το κεφάλαιο και λιγότερη πολιτική δημοκρατία. Από αυτή την άποψη, το ελληνικό πρόβλημα, με δεδομένο το γεγονός ότι διαθέτει μερικά μοναδικά και εξαιρετικά ασυνήθιστα χαρακτηριστικά, είναι επίσης ένα ευρωπαϊκό πρόβλημα—ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που η κρίση της Ιρλανδίας είναι ένα ευρωπαϊκό πρόβλημα. Σε τελευταία ανάλυση, πώς ήταν δυνατόν δύο χώρες με τόσο ανόμοιες οικονομίες να καταλήξουν να έχουν την ίδια κοινή μοίρα; Στο νεοφιλελεύθερο σύμπαν, όπου η πολιτική έχει παραδώσει την εξουσία σε μια ολιγαρχική ελίτ, οι εθνικές οικονομίες είναι στο έλεος του αρπακτικού καπιταλισμού και, κατ' επέκταση, οι διαμορφωτές της πολιτικής φαίνεται να μπορούν να κάνουν ελάχιστα πράγματα για να επηρεάσουν εκβάσεις. Πραγματικά, ποιος μπορεί να αρνηθεί σήμερα ότι ο παγκόσμιος καπιταλισμός έχει βυθίσει ένα μεγάλο μέρος του κόσμου σε μια κρίση πρωτοφανών αναλογιών, προκαλώντας δυστυχία και πόνο σε εκατομμύρια ανθρώπους; Οικονομική ανασφάλεια, μαζική ανεργία, συρρικνούμενοι μισθοί, ένδεια, κοινωνική περιθωριοποίηση, φόβος, εγκληματικότητα και κοινωνική

αποσύνθεση ορίζουν τώρα τα χαρακτηριστικά πολλών προηγμένων καπιταλιστικών κοινωνιών. Με την ανάπτυξη να συγκεντρώνεται κατά ένα μεγάλο μέρος στις κερδοσκοπικές χρηματοοικονομικές δραστηριότητες και στην συμπίεση των μισθών προς τα κάτω, ο πλούτος διανέμεται τόσο ανομοιόμορφα που τα κοινωνικά και ιστορικά όρια μεταξύ πλούσιων και φτωχών εθνών έχουν τελείως καταρρεύσει. Ο πλούτος και η ένδεια συνυπάρχουν μαζί, πολύ κοντά, σε πολλές πόλεις στις προηγμένες κοινωνίες ακριβώς όπως γίνεται στον λιγότερο ανεπτυγμένο κόσμο.

Με την πεποίθηση ότι, οι αγορές, λειτουργώντας με τους δικούς τους όρους είναι το καλύτερο μέσο για τη μεγιστοποίηση της οικονομικής μεγέθυνσης και της οικονομικής ανάπτυξης και πως τα κοινωνικά συμφέροντα εξυπηρετούνται καλύτερα όταν τα άτομα ενεργούν περισσότερο ως καταναλωτές από πολίτες, το νεοφιλελεύθερο δόγμα έχει γίνει ένας τρομακτικός δυστοπικός εφιάλτης.

Στη γυμνή ουσία του, ο νεοφιλελευθερισμός αντιπροσωπεύει μια αντεπανάσταση στο μεταπολεμικό καθεστώς στον τομέα των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και συνδέεται με τα συμφέροντα των πλουσίων, των εταιριών και των αναγκών της κυρίαρχης μορφής κεφαλαίου στον σύγχρονο καπιταλισμό, αυτή του χρηματοκεφαλαίου. Ο νεοφιλελευθερισμός έχει υποχρεώσει σε φιλελευθεροποίηση των όρων εργασίας, ιδιωτικοποίηση των κρατικών περιουσιακών στοιχείων, περικοπές του προϋπολογισμού στα κοινωνικά προγράμματα, στη δημόσια εκπαίδευση και στην δημόσια υγεία. Έχει προστατεύσει μεγάλες φορολογικές περικοπές για τους πλούσιους, την ακίνητη περιουσία, τις τράπεζες και τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Έχει λειτουργήσει για να ενισχυθεί το ποινικό κράτος. Έχει υποστηρίξει την ποινικοποίηση της ένδειας και την ποινικοποίηση πολλών κοινωνικών κινημάτων που αντιστέκονται στην κατάρρευση του δημόσιου χώρου.

Με παρόμοιο τρόπο με αυτό που συνέβη στον Τρίτο Κόσμο τις δεκαετίες του '70 και του '80, η Ευρώπη έχει πέσει θύμα της νεοφιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής. Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση που κορυφώθηκε τον Σεπτέμβρη-Οκτώβρη του 2008 έχει μετατραπεί σε μια παγκόσμια κρίση απασχόλησης. Η κρίση έχει σκεπάσει όλη την Ευρώπη και απειλεί να

αποσυναρμολογήσει τα τελευταία απομεινάρια της οικονομίας της κοινωνικής αγοράς και να ολοκληρώσει την καταστροφή των κοινωνικών δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν από τον κόσμο της εργατικής τάξης κατά τη διάρκεια των τελευταίων πενήντα ετών.

Από τη Συνθήκη του Μάαστριχ, όπου η Ευρώπη εξέφρασε πλήρως την πρόθεσή της να ενστερνιστεί και να ενδυναμώσει το παγκόσμιο νεοφιλελεύθερο πρότζεκτ, η διάβρωση των εγγυήσεων κοινωνικής πρόνοιας εντείνεται διαρκώς και μόνο η λαϊκή αντίσταση αποτελεί εμπόδιο στη πλήρη αποσυναρμολόγηση της σοσιαλδημοκρατίας. Τώρα, καθώς η παγκόσμια κρίση έχει διαδοθεί στην Ευρώπη, φέρνοντας στην πρώτη γραμμή τις ρωγμές στο σύστημα του ευρώ ως ενιαίο νόμισμα σε όλη την ΕΕ, τα δημοσιονομικά προβλήματα και το δημόσιο χρέος έχουν αναδυθεί ως τα πλέον πιεστικά ζητήματα. Δημοσιονομική πειθαρχία και αυστηρά μέτρα λιτότητας εφαρμόζονται προκειμένου να καθησυχάσουν οι παγκόσμιες χρηματαγορές και να παρασχεθεί σταθερότητα στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα.

Η Ελλάδα βρίσκεται τώρα κάτω από τις εντολές της ΕΕ και του ΔΝΤ λόγω του μη διαχειρίσιμου μεγέθους του χρέους της και έχει υποβληθεί, κατά συνέπεια, σε δρακόντεια μέτρα λιτότητας. Η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Γαλλία, και η Αγγλία έχουν γίνει μέλη της Ευρωπαϊκής λέσχης λιτότητας, προχωρώντας σε βαθιές περικοπές του προϋπολογισμού. Η Λετονία και η Ρουμανία είναι επίσης κάτω από τη επίβλεψη της ΕΕ και του ΔΝΤ και οι οικονομίες τους έχουν υποβληθεί σε θεραπείες σοκ για τα δάνεια διάσωσης που έλαβαν.

Στη νεοφιλελεύθερη δυστοπία, οι ιδεολογικές διακρίσεις μεταξύ σοσιαλδημοκρατικών και συντηρητικών πολιτικών κομμάτων έχουν εξαφανιστεί. Στην Ελλάδα και την Ισπανία, οι «σοσιαλδημοκρατικές» κυβερνήσεις έχουν απορρίψει ακόμη και την πρόφαση ότι είναι φορείς προοδευτικής μεταρρύθμισης. Αυτές οι κυβερνήσεις επιβάλλουν πρωτόγνωρες περικοπές και μέτρα λιτότητας, μειώνοντας σημαντικά το βιοτικό επίπεδο για τους εργαζόμενους μέσω της ανάσχεσης καθιερωμένων κοινωνικών προγραμμάτων, κοινωνικών δικαιοδοσιών και κοινωνικών

δικαιωμάτων.

Η ανάλυση που ακολουθεί είναι μια προσπάθεια να εξεταστεί το πολιτικοοικονομικό υπόβαθρο της κρίσης χρέους της Ελλάδας και να υπογραμμιστούν τα καταστροφικά αποτελέσματα που έχουν τα μέτρα λιτότητας για τον πληθυσμό της χώρας και για τις προοπτικές για οικονομική ανάκαμψη. Αν μη τι άλλο, οι πολιτικές της ΕΕ και του ΔΝΤ που αυτήν την περίοδο εφαρμόζονται θα εξασφαλίσουν την χρεοκοπία της χώρας και θα υποχρεώσουν την Ελλάδα σε έξοδο από το ευρώ. Οι ακραίες νεοφιλελεύθερες πολιτικές της ΕΕ, σε συνδυασμό με τη διαφορούμενη προσέγγιση στην περαιτέρω οικονομική και πολιτική ενότητα εκ μέρους της Γερμανίας και της Γαλλίας, αυξάνουν αισθητά τον κίνδυνο της πιθανότητας της διάλυσης της ευρωζώνης και ακόμη και το ξήλωμα του προγράμματος της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Λαμβάνοντας υπόψη όλο αυτό, το γεγονός ότι οι ηγέτες της ΕΕ έχουν δυσκολία με τον χειρισμό του ελληνικού προβλήματος και στην παροχή μιας διεξοδικής λύσης για την κρίση χρέους στην ευρωζώνη έχει να κάνει με τους ίδιους τους περιορισμούς του νεοφιλελεύθερου οικονομικού καθεστώτος στο οποίο λειτουργούν οι σχεδιαστές της πολιτικής, και που βοήθησαν να δημιουργηθεί, και πολύ λιγότερο με θέμα πολιτικής ανικανότητας. Η αρχιτεκτονική της διακυβέρνησης της ευρωζώνης, σε συνδυασμό με τις ασυμμετρίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, περιορίζουν εξαιρετικά γρήγορες, εκτεταμένες πολιτικές αποφάσεις για την διαχείριση της κρίσης χρέους, συμπεριλαμβανομένου του τραπεζικού συστήματος της Ευρώπης που έχει τεράστια έλλειψη κεφαλαιοποίησης για αποτελεσματική λειτουργία. Υπό αυτήν την έννοια, η πρόσφατη διαμαρτυρία του πρώην Καγκελάριου Helmut Kohl, όπως αναφέρθηκε στο περιοδικό *Der Spiegel*, ότι «η Καγκελάρια Merkel καταστρέφει την Ευρώπη μου»^[7] περιλαμβάνει ένα στοιχείο αλήθειας, αλλά επίσης αποκαλύπτει μια έλλειψη πλήρους εκτίμησης για το πόσο μακριά απέχει η σημερινή Ευρώπη από το σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο που η ήπειρος αντιπροσώπευε μόνο πριν μερικές δεκαετίες.

1.1 ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η χρηματοπιστωτική κρίση πράγματι ξέσπασε με την κατάρρευση της αγοράς των τοξικών ομολόγων - κάτι που είχε αρχίσει από την άνοιξη του 2007 - και "κατέληξε" με την χρεοκοπία της Lehman Brothers το 2008. Η προσπάθεια να ανακοπεί το καταστροφικό τσουνάμι που ακολούθησε υποχρέωσε τις κυβερνήσεις να ρίξουν τεραστίους όγκους κρατικών πόρων (με την μορφή δανείων από τα μελλοντικά τους έσοδα δηλαδή χρέος) για να κρατήσουν το "κυκλοφοριακό σύστημα" του καπιταλισμού ζωντανό, δηλαδή το τραπεζικό σύστημα, γεγονός που προκάλεσε την επέκταση και την απότομη επιδείνωση της κρίσης στον "δημόσιο" τομέα το 2010 - 2011.

Με ποιά έννοια την επέκταση; Τα κράτη ήταν σε πολλές περιπτώσεις υπερχρεωμένα, αλλά στις μεγάλες οικονομικές ζώνες πχ. του ευρώ ή του δολλαρίου η φερεγγυότητα του κρατικού χρέους ήταν μέχρι τότε αναμφισβήτητη από τις αγορές εξ ου και τα AAA της πιστοληπτικής τους αξιοπιστίας στις οικονομίες της ευρωζώνης και τις ΗΠΑ.

Η αποτυχία να αντιμετωπίσουν την κρίση με τον συνδιασμό αυτής της πρωτοφανούς στην ιστορία του μεταπολεμικού καπιταλισμού χρηματοδότησης του τραπεζικού συστήματος και των άγριων μέτρων δημοσιονομικής πειθαρχίας (στην Ε.Ε. κυρίως) το 2010 επανέφερε την κρίση σε βαθύτερο σημείο από εκείνο που ήταν το 2008 τόσο στο τραπεζικό σύστημα όσο και στο κρατικό χρέος.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι πλέον και πάλι στον αέρα (για την Ευρωζώνη οι εκτιμήσεις είναι ότι θα χρειασθούν περί τα 281 δισ. ευρώ για την κεφαλαιακή ενίσχυση των τραπεζών μέχρι τον Ιούνιο του 2012) και για το κρατικό χρέος "χάθηκε" το μεγάλο πλεονέκτημα της μη αμφισβήτησης της φερεγγυότητας του κρατικού χρέους.

Εξ ου και η αναζήτηση απομήχανής θεού για την εγγυήση του ευρωπαϊκού χρέους στο πρόσωπο της ΕΚΤ. Η άρνηση των Γερμανών να δεχθούν αυτό τον ρόλο για την ΕΚΤ (να τυπώνει δηλαδή χρήμα) είναι γιατί έτσι θα καταρρεύσει και το τελευταίο "οχυρό φερεγγυότητας" πίσω από το οποίο είναι η δική της "φερεγγυότητα".

Τα γεγονότα των τελευταίων εβδομάδων προκάλεσαν ένα βαθύτατο ρήγμα στο σημείο αυτό, όταν η Γερμανία απέτυχε να δανεισθεί - όπως συνέβαινε μέχρι πρόσφατα - με όρους αδιαμφισβήτητης φερεγγυότητας. Ήδη μετά από αυτό πολλαπλασιάζονται οι

"τιμολογήσεις" από τις αγορές για το ενδεχόμενο κατάρρευσης της ευρωζώνης ακόμα και στα πλέον φερέγγυα ομολογα όπως αυτά του EFSF. Από το ρήγμα αυτό απειλεί πλέον να ξεχυθεί το ποτάμι της διάσπασης της ευρωζώνης σε συνθήκες όπου και στην απέναντι όχθη, τις ΗΠΑ η πολιτική και οικονομική κρίση επαναφέρει την απειλή χρεοστασίου που είχε ταραξίει την διεθνή καπιταλιστική οικονομία τον περασμένο Αύγουστο.

Κατά συνέπεια δεν είναι οι τράπεζες ή το κρατικό χρέος η αιτία. Είναι το σύστημα στο σύνολό του και όχι η μια ή η άλλη πλευρά που θα μπορούσαν να "διορθωθούν" σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο....

Σήμερα όλοι πια αναγνωρίζουν ότι βρισκόμαστε στην καρδιά μιας νέας υποτροπής της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης με κέντρο και την ΕΕ, ιδιαίτερα μετά και τις τελευταίες εξελίξεις. Το ερώτημα λοιπόν είναι: είμαστε μπροστά σε μια γενικευμένη κρίση που θα αναδιτάξει της διεθνείς και εθνικές καπιταλιστικές δομές στην Ευρώπη η ακόμα μπορούμε να μιλήσουμε για "εθνικά" επεισόδια που μπορούν να αντιμετωπιστούν με επιμέρους πολιτικές των αστικών τάξεων;

Νομίζω ότι οι τελευταίες εξελίξεις στην Ευρωζώνη και ειδικά η σαφής επέκταση της κρίσης στην Ιταλία, την Ισπανία και το Βέλγιο έχουν θέσει με ξεκαθαρο τρόπο το θέμα ύπαρξης της Ευρωζώνης. Οι "αγορές" από τα τέλη Νοεμβρίου έχουν αρχίσει να τιμολογούν πλέον ως ρεαλιστικό το ενδεχόμενο χρεοστασίου της Ιταλίας και της Ισπανίας. Θα ήταν λάθος να ισχυρισθεί κανείς ότι στις συνθήκες αυτές και με τις συνέπειες που θα είχε το σπάσιμο της Ευρωζώνης (στις διάφορες εκδοχές του) στην παγκόσμια οικονομία, ότι δεν θα γίνουν όλες οι δυνατές προσπάθειες από την - διασπασμένη είναι αλήθεια - ευρωπαϊκή άρχουσα τάξη για να επιβιώσει το ευρώ.

Από τους σπασμούς αυτής της προσπάθειας θα περάσουν όλες οι χώρες της ευρωζώνης και θα έχει πολλά αναπάντεχα αυτή η διαδρομή. Το πλέον πιθανό είναι "την τελευταία στιγμή" να επιχειρήσουν ακόμα και την "ενοποίηση" είτε για ένα μικρότερο πυρήνα χωρών είτε για όλες μαζί με "χρηματοδότη" την ΕΚΤ (με ευρωομόλογα κ.λ.π.) και δραστικά οικονομική επιτήρηση από το διευθυντήριο των ισχυρών.

Άλλο τόσο πιθανό είναι στην διαδρομή αυτή να έχουμε τόσα πολλά "ατυχήματα" που να μην επιτρέψουν την ολοκλήρωση της. Σε κάθε περίπτωση όμως ούτε αυτά τα εγχειρήματα μπορούν να απαντήσουν στην δομική κρίση που τσακίζει πλέον όχι την

μιά ή την άλλη χώρα αλλά ολόκληρες οικονομικές ζώνες (ευρώ, δολλαρίου, γιεν) που ταυτόχρονα παραμένουν αλληλοσυνδεδεμένες την μία με την άλλη με την κριση του χρέους και τις συνέπειες της ύφεσης.

1.2 ΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1.2.1 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΩΝ

I. BRETTON WOODS (1944-1971)

Στο Bretton Woods, το 1944, έπειτα απο έντονες διαπραγματεύσεις κατέληξαν στη γνωστή συμφωνία που χαρακτήρισε τη φύση και τους θεσμούς της μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο νομισματικής τάξης.

Την πρόσκληση προς τις κυβερνήσεις να προσέλθουν στο Bretton Woods την έστειλε το γραφείο του προέδρου Roosevelt, του οποίου η κυβέρνηση ήταν αποφασισμένη να κερδίσει την ειρήνη και η οποία, αν δεν είχε προκύψει ο Β΄ παγκόσμιος πόλεμος, παραλίγο θα έχανε τον πόλεμο εναντίον της μεγάλης ύφεσης. Αν είχαν μάθει κατι οι New Dealers απο την περίοδο 1932-1938, ήταν οτι η αποτελεσματική διαχείριση μιας μεγάλης καπιταλιστικής οικονομίας, όπως της αμερικανικής, δεν είναι εφικτή σε εθνικό επίπεδο. Στην εναρκτήρια ομιλία του ο Roosevelt επισήμανε με εντυπωσιακή οξυδέρκεια οτι η <η οικονομική υγεία κάθε χώρας πρέπει να απασχολεί κάθε γείτονα χώρα είτε βρίσκεται κοντά είτε μακριά της>.

Οι δύο βασικοί στόχοι που απασχόλησαν τη συνδιάσκεψη ήταν: (α) ο σχεδιασμός ενός μεταπολεμικού νομισματικού συστήματος και (β) η ανοικοδόμηση των οικονομιών της Ευρώπης και της Ιαπωνίας. Ωστόσο, τα πραγματικά ερωτήματα που ετίθεντο κάτω απο την επιφάνεια των συνομιλιών αφορούσαν (α) το θεσμικό πλαίσιο που θα αποσοβούσε

μια νέα Μεγάλη Ύφεση και (β)

την επιτήρηση και τον έλεγχο ενός τέτοιου πλαισίου. Και τα δύο ζητήματα δημιούργησαν σημαντικές εντάσεις, ιδίως ανάμεσα στους δύο μεγάλους συμμάχους που εκπροσωπούσαν ο Harry Dexter White για λογαριασμό των ΗΠΑ και ο πασίγνωστος οικονομολόγος John Maynard Keynes για λογαριασμό της Βρετανίας.

Δύο απο τους θεσμούς που ιδρύθηκαν στο Bretton Woods και εξακολουθούν να υπάρχουν και να απασχολούν την ειδησιογραφία σήμερα: το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, η οποία σήμερα αναφέρεται απλώς ως Παγκόσμια Τράπεζα. Αποστολή του ΔΝΤ ήταν να αποτελεί το <πυροσβεστικό σώμα> του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος: ένας θεσμός που θα εσπεύδε να βοηθήσει κάθε χώρα στην οποία θα ξεσπούσε κρίση λόγω διογκούμενου ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών (δηλαδή, του αθροίσματος εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου κεφαλαιακών εισροών-εκροών). Στόχος του ήταν να χορηγεί δάνεια υπό αυστηρούς όρους, που θα βοηθούσαν στην προσαρμογή, ώστε σιγα-σιγα να αυξάνονταν οι εξαγωγές αγαθών και οι εισαγωγές κεφαλαίων, την ώρα που θα μειώνονταν οι εισαγωγές αγαθών και κεφαλαίων. Όσο για την Παγκόσμια Τράπεζα, ο ρόλος της ήταν αυτός μιας διεθνούς επενδυτικής τράπεζας, καθώς της ανατέθηκε η αρμοδιότητα να χρηματοδοτεί παραγωγικές επενδύσεις σε περιοχές που είχαν καταστραφεί εξαιτίας του πολέμου.

II. 1973-2008

Ωστόσο, ο θεσμός που σημάδεψε περισσότερο απο οποιονδήποτε άλλο τη μεταπολεμική ιστορία δεν υπάρχει πλέον. Η κατάργηση του το 1971 σηματοδότησε το τέλος του Παγκόσμιου σχεδίου και την έναρξη της βασιλείας του Παγκόσμιου Μινώταυρου: ήταν ένα νέο σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών, το οποίο έμεινε στην ιστορία ως το σύστημα Bretton Woods. Επρόκειτο για ένα σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, στον πυρήνα του οποίου βρισκόταν το δολάριο. Η βασική ιδέα ήταν οτι κάθε νόμισμα θα κλείδωνε σε μια συγκεκριμένη ισοτιμία σε σχέση με το δολάριο (και, βεβαίως, έτσι οι ισοτιμίες μεταξύ των διάφορων νομισμάτων θα ήταν σταθερές). Προκειμένου να δημιουργήσουν την αναγκαία εμπιστοσύνη στο νέο διεθνές

χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι ΗΠΑ δεσμεύτηκαν να συνδέσουν το δολάριο με το χρυσό στη σταθερή ισοτιμία των 35 δολαρίων ανα ουγκιά και να εγγυηθούν την πλήρη μετατρησιμότητα σε χρυσό των δολαρίων οποιουδήποτε, είτε ήταν αμερικανός είτε όχι.

Οι διακυμάνσεις στις ισοτιμίες επιτρέπονταν μόνο κατ' εξαίρεση εφόσον δεν ξεπερνούσαν το μέγεθος του 1%. Πώς θα κατάφερναν να διατηρήσουν μια τόσο μικρή γκάμα αυξομειώσεων τα κράτη; Με δύο τρόπους: πρώτον, με αυστηρούς περιορισμούς στη μεταφορά κεφαλαίων από την μια χώρα στην άλλη και δεύτερον, με το να είναι όλες οι κυβερνήσεις υποχρεωμένες να πουλάνε και να αγοράζουν δολάρια, έτσι ώστε η ισοτιμία να μείνει λίγο πολύ σταθερή.

Μια γενναία επαναδιαπραγμάτευση κάποιας ισοτιμίας, όπως π.χ. Όταν η Ελλάδα (επι υπουργείας Μαρκεζίνη) υποτίμισε κατά 50% τη δραχμή σε σχέση με το δολάριο (φέροντας την ισοτιμία από τις 15 δρχ. Το ένα δολάριο στις 30 δρχ.), επιτρεπόταν μόνο στην περίπτωση που μια χώρα αποδείκνυε στις υπόλοιπες (πειθοντας ουσιαστικά τις ΗΠΑ) ότι οι εμπορικές συναλλαγές και οι κεφαλαιακές ροές δεν μπορούσαν να ισοσκελιστούν με τα υπάρχοντα αποθέματα της σε δολάρια.

Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών του Bretton Woods εκεί όπου σχεδιαζόταν το παγκόσμιο σχέδιο, ο Keynes έκανε την πιο τολμηρή πρόταση που είχε πέσει ποτέ στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων σε μείζοντα διεθνή συνδιάσκεψη: τη δημιουργία μιας Διεθνούς Νομισματικής Ένωσης και ενός ενιαίου νομίσματος (το οποίο είχε μάλιστα ονομάσει *bancor*) για όλο τον καπιταλιστικό κόσμο, καθώς και τη δημιουργία μιας Διεθνούς Κεντρικής Τράπεζας (με όλους τους συναφείς θεσμούς που θα απαιτούσε κάτι τέτοιο). Η πρόταση του Keynes δεν ήταν τόσο αμετροεπής όσο μοιάζει. Στην πραγματικότητα άντεξε τη δοκιμασία του χρόνου. Σε μια συνέντευξη του BBC ο Dominique Straus-Kahn, ο μέχρι πρότινος γενικός διευθυντής του ΔΝΤ, επανέφερε την ιδέα του Keynes ως τη μοναδική λύση για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία μετά το 2008. Η ουσία της πρότασης του Keynes έλεγε, από τη μια, ότι πρόσφερε τα προτερήματα ενός κοινού νομίσματος (ευκολία στις εμπορικές συναλλαγές, σταθερότητα των τιμών και προβλεψιμότητα που βοηθά στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου). Από την άλλη, όμως, η πρόταση του Keynes πρόβλεπε θεσμούς που μπορούσαν να αποσβέσουν τους κλυδωνισμούς από τις κρίσεις που χαρακτηρίζουν τις νομισματικές ενώσεις: θεσμούς που, για κακά μας τύχη, δεν απέκτησε ποτέ το ευρώ

όταν ιδρύθηκε πενήντα έξι χρόνια αργότερα.

Το πρόβλημα με τις νομισματικές ενώσεις, όπως θα ανακάλυπτε η Αργεντινή στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και η Ευρώπη μετά το Κράχ του 2008, έγκειται στο απλό γεγονός ότι τα ισοζύγια των εμπορικών συναλλαγών και κεφαλαιακών ροών μπορεί να παραμένουν σε κατάσταση ανισορροπίας για δεκαετίες, αν όχι για αιώνες. Ότι κι αν συμβεί, κάποιες από τις περιοχές μιας χώρας (π.χ. Η περιοχή της Στουτγάρδης στη Γερμανία, η περιοχή του ευρύτερου Λονδίνου στη Βρετανία ή η περιοχή της Σανγκάης στην Κίνα) θα έχουν πάντα πλεονάσματα στις εμπορικές συναλλαγές τους με κάποιες άλλες περιοχές (π.χ. Τα ανατολικά κρατίδια ή Lander, το Yorkshire ή τις δυτικές επαρχίες της Κίνας). Το ίδιο ισχύει και με τις πολιτείες στα ομοσπονδιακά κέντρα: η Αριζόνα δε θα ισοσκελίσει ποτέ το ισοζύγιο των εμπορικών της συναλλαγών με την Καλιφόρνια και η Τασμανία θα είναι πάντα ελλειμματική έναντι της Victoria και της Νέας Νότιας Ουαλίας. Δεδομένου ότι αυτά τα εμπορικά ελλείμματα είναι παντοτινά, κάπως πρέπει να χρηματοδοτούνται, αλλιώς η συνολική οικονομία της Βρετανίας, της Γερμανίας, των ΗΠΑ, της Αυστραλίας (που αναπόφευκτα εμπεριέχουν τόσο ελλειμματικές όσο και πλεονασματικές περιοχές) θα αποστασταθεροποιηθεί με αρνητικό αντίκτυπο σε όλη τους την επικράτεια- τόσο στις πλεονασματικές όσο και στις ελλειμματικές περιοχές, επαρχίες, Πολιτείες.

Όταν κάθε κρατική οντότητα ή επαρχία έχει δικό της νόμισμα, η εξισορρόπηση επέρχεται μέσω της σταδιακής αλλαγής στη συναλλαγματική ισοτιμία. Καθώς το νόμισμα των ελλειμματικών θποχωρεί, απορροφούνται οι εντάσεις που προκαλούνται από τα εμπορικά ελλείμματα, τα οποία και περιορίζονται. Πράγματι, όλοι θυμόμαστε πως πριν από τη θέσπιση του ευρώ, τα πλεονάσματα της Γερμανίας έναντι χωρών όπως η Ελλάδα και η Ιταλία οδηγούσαν σε μια σταδιακή υποτίμηση της δραχμής και της λιρέτας σε σχέση με το μάρκο. Με αυτόν τον τρόπο διατηρούνταν η ισορροπία, καθώς οι αυξανόμενες εμπορικές ασυμμετρίες ακυρώνονταν από αντίστοιχες μειώσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες με τα εισαγόμενα (εκ Γερμανίας) προϊόντα στις χώρες της περιφέρειας να ακριβαίνουν και τις εξαγωγές μας να γίνονται πιο φτηνές στη Γερμανία. Ωστόσο, σε οικονομικές ενώσεις όπου υπάρχει ενιαίο νόμισμα π.χ. Στις Ηνωμένες Πολιτείες ή στην ευρωζώνη, είναι αναγκαίος ένας άλλος τρόπος για να αμβλύνονται οι εντάσεις που προκαλούνται από τις ανισορροπίες στα ισοζύγια των εμπορικών

συναλλαγών και των κεφαλαιακών ροών: κάποιος Μηχανισμός Ανακύκλωσης των Πλεονασμάτων που να παίρνει κεφάλαια από τις πλεονασματικές περιοχές (π.χ. Το Λονδίνο ή την Καλιφόρνια) και να τα μεταφέρει στις ελλειμματικές περιοχές (π.χ. Την Ουαλία ή το Delaware). Η ανακύκλωση αυτή μπορεί να έχει τη μορφή της απλής μεταφοράς οικονομικών πόρων π.χ. Την καταβολή επιδομάτων ανεργίας στο Yorkshire με χρήματα από τους φόρους που συλλέγονταν στο Sussex) ή κάτι που είναι πολύ περισσότερο επιθυμητό τόσο για τις πλεονασματικές όσο και για τις ελλειμματικές περιοχές: την επένδυση σε παραγωγικές δραστηριότητες μέρους των πλεονασμάτων των πλεονασματικών περιοχών στις ελλειμματικές περιοχές (π.χ. Την παρότρυνση επιχειρηματιών να φτιάξουν εργοστάσια στη βόρεια Αγγλία ή στο Ohio).

Ο λόγος για τον οποίο η ζώνη του δολαρίου, οι ΗΠΑ, είναι μια επιτυχημένη νομισματική ένωση, ενώ η ευρωζώνη μόνο επιτυχημένη δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, είναι ότι η Αμερική διαθέτει τουλάχιστον δύο Μηχανισμούς Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων, ενώ η Ευρώπη δεν έχει κανέναν. Πράγματι, χωρίς τουλάχιστον έναν αποτελεσματικό Μηχανισμό Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων, μια νομισματική ένωση είναι καταδικασμένη να υποκύψει στις υποχθόνιες κινήσεις των τεκτονικών πλακών της οικονομίας που αργά ή γρήγορα θα προκαλέσουν τόσο μεγάλες ρωγμές, ώστε τελικά η ένωση να καταρρεύσει.

Έτσι, λοιπόν, η ακολουθία άλλαξε φορά άρδην. Τώρα πια προηγούνται η χρηματοποίηση, ακολούθησε η διανομή και τέλος είχαμε την παραγωγή. Πλήρης ανατροπή της ακολουθίας που ίσχυε έως τότε. Εν πολλοίς, το χρηματοπιστωτικό σύστημα ξάφνου παίζει το πρώτο βιολί στην ορχήστρα της καπιταλιστικής παραγωγικής διαδικασίας. Πριν αρχίσει να δουλεύει το άροτρο, πριν ακόμα προσληφθεί ο πρώτος εργαζόμενος, έρχονται τα δάνεια από τον τραπεζίτη προς τον επιχειρηματία.

1.3 Η διολίσθηση προς την Πτωχοτραπεζοκρατία

Μετά τη διετία 2008-2009 η Κρίση αμβλύθηκε λόγω της επιθετικής παρέμβασης κυβερνήσεων και Κεντρικών Τραπεζών. Όμως, δεν τελείωσε. Τα εκτός Αμερικής παραγόμενα πλεονάσματα δεν μπορούσαν να ανακυκλώνονται μέσω της Wall Street.

Ακόμα και όταν τα κεφάλαια γερμανικών, ιαπωνικών και κινέζικων εξαγωγών που απορροφούσαν ως το 2008. Έτσι, η Κρίση, απο το 2008 έως σήμερα, καλά κρατεί. Μεταμορφώνεται συνέχεια. Πλήττει κάθε φορά με διαφορετικούς τρόπους διαφορετικές ηπείρους, χώρες, κλάδους. Δεν πρόκειται πλέον για μια απλή χρηματοπιστωτική κρίση. Ούτε καν για οικονομική. Έχει μετατραπεί σε Κρίση Κοινωνιών.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες η ανεργία εξακολουθεί να βρίσκεται σε μη βιώσιμο (ιδίως στην Αμερική) επίπεδο. Στην Ευρώπη κυμαίνεται σε ακόμα υψηλότερα ποσοστά. Ταυτόχρονα, τόσο στη <ζώνη του δολαρίου> όσο και στη <ζώνη του ευρώ> επικρατεί ακυβερνησία εξαιτίας της ανικανότητας των πολιτικών ελίτ τους να συντονιστούν. Στις Ηνωμένες Πολιτείες η κυβέρνηση Obama βρίσκεται σε κατάσταση σύγχυσης, ιδίως μετά τη νίκη των ρεπουμπλικάνων στις ενδιάμεσες εκλογές του Νοεμβρίου του 2010. Στην Washington το ρεπουμπλικανικό Κογκρέσο ασκεί βέτο στο Λευκό Οίκο και ο Λευκός Οίκος ασκεί βέτο στους νόμους του Κογκρέσο. Μόνο η οοσπονδιακή τράπεζα, η Fed, και ο επικεφαλής της, ο Ben Bernanke, πασχίζουν να αντιστρέψουν τη βραδυφλεγή κρίση χρησιμοποιώντας τα ισχυρά αλλά λιγοστά εργαλεία που διαθέτει μια κεντρική τράπεζα. Έχοντας πιαστεί στην παγίδα ρευστότητας, η Fed, προσπαθεί απεγνωσμένα να αυξήσει την ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί στην αμερικανική οικονομία αγοράζοντας χρεόγραφα αξίας εκατοντάδων δισεκατομμυρίων δολαρίων. Ο Bernanke γνωρίζει ότι η κατάσταση αυτή κάθε άλλο παρά ιδανική είναι, όμως δεν έχει άλλη επιλογή σε περίοδο αδιεξόδου στις σχέσεις ανάμεσα στο Λευκό Οίκο και το Κογκρέσο.

Στην Ευρώπη η κρίση έθεσε σε κίνηση φυγόκεντρες δυνάμεις οι οποίες διαλύουν την ευρωζώνη, αντιπαραθέτοντας τις πλεονασματικές οικονομίες στις ελλειμματικές οικονομίες των οποίων τα δομικά ελλείμματα δεν μπορεί να θεραπεύσει καμία δόση λιτότητας. Ανίκανη να συντονιστεί πολιτικά σε κεντρικό επίπεδο, η Ευρώπη αμφιταλαντεύεται, οι οικονομίες των χωρών της πλήττονται απο αβάστακτη στασιμότητα, ο παραγωγικός ιστός αποσυντίθεται και ως εκ τούτου, κορνιοτοποιείται το όραμα της πολιτικής ένωσης το οποίο τόσο ευφυώς προώθησαν οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις των ΗΠΑ.

Τρία χρόνια μετά το Κράχ του 1929 η εκλογική νίκη του προέδρου Roosevelt έφερε στην εξουσία μια κυβέρνηση αποφασισμένη να αντιμετωπίσει την κρίση με πολιτά

μέσα. Ο τραπεζικός τομέας είχε καταρρεύσει και η νέα κυβέρνηση άδραξε την ευκαιρία. Θεσμοθετήθηκαν ρυθμιστικοί ελέγχοι σε ευρύ φάσμα της οικονομίας και για κάποιο διάστημα η πολιτική βούληση να αντιμετωπιστεί η κρίση με αποφασιστικότητα, με ορθολογισμό και σύνεση, όποιο και αν ήταν το αντίτιμο, συνάντησε μικρή αντίσταση από τους ραντιέρηδες και τους τραπεζίτες. Δηλαδή, από τους ανθρώπους που εναντιώνονται στις πολιτικές λύσεις επειδή ξέρουν ότι θα περιοριστεί η ισχύς τους.

Δυστηγώς τέσσερα χρόνια μετά το δικό μας 1929 η ζυγαριά της ισχύος γέρνει προς την ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση: δεν πέρασαν παρά ένα ή το πολύ δύο χρόνια μετά το Κράχ του 2008 για να αποδυναμωθεί η πολιτική εξουσία. Ιδίως η κυβέρνηση Obama σπατάλισε όλο το πολιτικό κεφάλαιο της για να στηρίξει ανευ όρων τον ημιθανή χρηματοπιστωτικό τομέα της Wall Street. Όπως στις ταινίες με ζόμπι, οι νεκροζώντανες τράπεζες άντλησαν αστείρευτες ζωτικές δυνάμεις από τα κράτη και στη συνέχεια στράφηκαν εναντίον τους. Τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρώπη οι πολιτικοί τρέμουν από το φόβο τους μπροστά στις τράπεζες που μόλις χθές είχαν διασώσει. Επομένως ο χρηματοπιστωτικός τομέας που βρισκόταν στην καρδιά του προβλήματος πρκαλεί δέος στους πολιτικούς, με συνέπεια όχι μόνο να καθίσταται αδύνατον να εφαρμοστούν πολιτικές αντιμετώπισης της συνεχιζόμενης κρίσης, αλλά και να απαγορεύεται κάθε ορθολογικός δημόσιος διάλογος για το τι πράγματι συνέβη.

Αν κάποιος χρειάζεται επιπλέον αποδείξεις για την τρομοκρατία που έχουν επιβάλει οι τράπεζες-ζόμπι αρκεί να διαβάσει την έκθεση για το Κράχ του 2008 την οποία έδωσε στη δημοσιότητα στις 27 Ιανουαρίου 2010 η Αμερικανική εξεταστική επιτροπή για την χρηματοπιστωτική κρίση. Δύο χρόνια έρευνας και συσκέψεων οδήγησαν στο ανεπαρκές συμπέρασμα ότι το Κράχ του 2008 οφειλόταν στην υπερβολική έκθεση σε επενδυτικούς κινδύνους και στην ανεπαρκή ρύθμιση των χρηματαγορών. Είναι σαν στη δίκη της Νιρεμβέργης οι δικαστές να είχαν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι ναζί δε διέπονταν από αρκετό συναίσθημα περί δικαίου.

Και σαν μην ήταν από μόνη της θλιβερή η ανεπάρκεια αυτού του πορίσματος, οι ρεπουμπλικανοί, που αποτελούσαν τη μειοψηφία στην επιτροπή, έβγαλαν τη δική τους ετυμηγορία: ευθυνόταν το κράτος. Πως; Τα δύο ελεγχόμενα από το κράτος χρηματοπιστωτικά ιδρύματα χορήγησης στεγαστικών δανείων η Fannie Mae και η Freddie Mac, είχαν παροτρύνει πάρα πολλούς φτωχούς Αμερικανούς να συνάψουν

στεγαστικά δάνεια χαμηλής εξασφάλισης. Επρόκειτο, σύμφωνα με τους ρεπουμπλικανούς για μια ακόμα περίπτωση όπου το κράτος απέτυχε παταγωδώς καθώς αναμείχθηκε σε μια αγορά που δεν κατανοούσε. Βέβαια, η αλήθεια είναι πως η Fannie Mae και η Freddie Mac ακολούθησαν το παράδειγμα της Wall Street. Ότι μάλιστα άργησαν να συμμετάσχουν στη φρενίτιδα παραγωγής CDO. Ότι η μηχανή δημιουργίας ιδιωτικού χρήματος στη βάση των στεγαστικών δανείων ήταν ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο σχεδίασαν και επόπτευαν οι ιδιωτικές τράπεζες της Wall Street. Ότι στην Ευρώπη οι εξελίξεις είχαν ακριβώς την ίδια τροπή χωρίς την παραμικρή ανάμειξη της Fannie Mae και της Freddie Mac. Όμως, τίποτα απ' όλα αυτά μέτραγε. Το μόνο που είχε σημασία για τους ρεπουμπλικανούς της Επιτροπής ήταν να μην αφεθεί η αλήθεια να παρεμποδίσει την αναγέννηση μιας ασύδοτης Wall Street.

Και στην Ευρώπη, όμως, ο δημόσιος διάλογος μετά το Κράχ του 2008 διεξάγεται σε μια παρόμοια <σφαίρα> ανοησίας. Αν κάποιος εξωγήινος διαβάσει το σοβαρό Ευρωπαϊκό Τύπο θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κρίση έπληξε την Ευρώπη επειδή μερικές χώρες της περιφέρειας δανείζονταν και δαπανούσαν υπέρμετρα. Επειδή πίεζαν τις κυβερνήσεις τους να χρηματοδοτούν με δάνεια ένα βιοτικό επίπεδο το οποίο υπερέβαινε εκείνο που μπορούσε να συντηρηθεί από τις παραγωγικές τους προσπάθειες.

Αφήνοντας κατά μέρος την ειρωνική διάσταση αυτής της μορφής, ιδίως όταν προέρχεται από ανθρώπους που για χρόνια πλούτιζαν από τις δραστηριότητες του Παγκόσμιου Μινώταυρου, το πρόβλημα με αυτό το είδος της αφήγησης έγκειται στο γεγονός ότι πολύ απλά δεν είναι αληθινή. Ενώ η Ελλάδα είχε όντως μεγάλο έλλειμμα, πριν από το Κραχ του 2008 η Ιρλανδία ήταν υπόδειγμα δημοσιονομικής αρετής, η Ισπανία είχε πλεόνασμα στο ισοζύγιο των εμπορικών της συναλλαγών και η Πορτογαλία δε βρισκόταν σε χειρότερη θέση από τη Γερμανία σε ότι αφορούσε το έλλειμμα και το χρέος της. Ποιος, όμως, ενδιαφέρεται για την αλήθεια, όταν τα ψέματα είναι πολύ πιο ευχάριστα αλλά και χρήσιμα για εκείνους που προσπαθούν απεγνωσμένα να μετατοπίσουν τα φώτα της δημοσιότητας από την πραγματική εστία της κρίσης, τον τραπεζικό τομέα;

Κάποτε ο διαχωρισμός Αριστεράς-Δεξιάς δέσποζε στον πολιτικό και οικονομικό διάλογο. Στην κόκκινη γωνία του ριγκ η Αριστερά υποστήριζε ότι η οικονομική ζωή

είναι πολύ σημαντική για να την αφήνουμε στις δυνάμεις της αγοράς. Στην μπλέ γωνία οι υπέρμαχοι της ελεύθερης αγοράς αντέτιναν ότι ο κλύτερος τρόπος για να υπηρετηθεί το κοινό καλό είναι να επιτραπεί στην δαρβινική διαδικασία των αγορών να εξαλείψει τις λιγότερο αποδοτικές πρακτικές, ώστε να κυριαρχίσουν οι αποτελεσματικές. Το 1991 ο πυγμάχος της κόκκινης γωνίας βγήκε νοκ άουτ. Το 2008 ήρθε η σειρά του πυγμάχου της μπλέ γωνίας του οποίου το νόκ άουτ ήρθε παρά το γεγονός ότι φαινομενικά έπαιζε δίχως αντίπαλο. Αυτό συμβαίνει επειδή από το 2008 και έπειτα η δαρβινική διαδικασία δεν επιλέγει τους πιο αποτελεσματικούς αλλά τους εξαφανίζει, επιλέγοντας τους πιο ζημιόγόνους. Πράγματι, από το 2008 έως σήμερα και στις δύο ακτές του Ατλαντικού ο καλύτερος δρόμος για την επιτυχία είναι η παταγώδης αποτυχία.

Στην καλύτερη των περιπτώσεων η δαρβινική διαδικασία έχει αντιστραφεί: όσο πιο αποτυχημένος είναι ένας ιδιωτικός οργανισμός και όσο πιο καταστροφικές είναι οι απώλειες του τόσο περισσότερο αυξάνεται η ισχύς του χάρη στη χρηματοδότηση του από τους φορολογούμενους. Ποιοί είναι αυτοί οι οργανισμοί που επιβραβεύονται ανάλογα με το μέγεθος της αποτυχίας τους; Οι ιδιωτικές τράπεζες βέβαια.

Εν ολίγοις, μπορεί ο σοσιαλισμός να πέθανε. Όμως και αυτό που κάποτε ονομάζαμε καπιταλισμό, και αυτό απεβίωσε σιωπηλά. Στη θέση του έχουμε ένα νέο κοινωνικό σύστημα: την ΠΤΩΧΟΤΡΑΠΕΖΟΚΡΑΤΙΑ ένα καθεστώς όπου τη μέγιστη εξουσία έχουν οι χρεοκοπημένες τράπεζες.

Συνοψίζοντας, οι μελλοντικές γενιές θα μελετούν χρόνια πολλά την ιστορία του Κραχ του 2008 στην προσπάθεια τους να κατανοήσουν την καταγωγή του δικού τους παρόντος. Θα ανακαλύψουν σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία για ένα νέου τύπου καθεστώς το οποίο γεννήθηκε το 2008 και άλλαξε για πάντα την υφή και τη δυναμική του παγκόσμιου καπιταλισμού. Αν θα επικρατήσει ο όρος <Πτωχοτραπεζοκρατία> δεν έχει μεγάλη σημασία. Η ουσία είναι ότι το 2008 σηματοδότησε μια σημαντική <ασυνέχεια>. Ότι η ζωή μετά το Κραχ του 2008 δεν θα μοιάζει με εκείνη που ζούσαμε πριν από αυτό. Στο πλαίσιο της αφηγηματικής ροής του παρόντος βιβλίου η μετά το 2008 εποχή χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη απουσία και μια βαριά παρουσία.

1.4 CDO (Collateralized Debt Obligation)

Παλιά, όταν μια τράπεζα ενέκρινε ένα δάνειο π.χ. Για αγορά ακινήτου, ερχόταν αντιμέτωπη με την αγωνία της μη αποπληρωμής γι' αυτό το λόγο <ψείριζε> ιδιαίτερα τον πελάτη ζητούσε εγγύα, δεν έδινε απο το 60% της αξίας του ακινήτου κτλ. Όλα αυτά όμως άλλαξαν με τις <καινοτομίες> και εισήγαγε ο χρηματοπιστωτικός τομέας απο τη δεκαετία του 1980 και ύστερα: μόλις εγκρινόταν ένα δάνειο για τον κύριο Κώστα, το ποσό αυτό νέου χρέους αμέσως τεμαχιζόταν σε μικροσκοπικά τμήματα. Εάν π.χ. Ο κύριος Κώστας είχε δανειστεί 100 χιλιάδες ευρώ και έπρεπε να επιστέψει 190 χιλιάδες ευρώ σε δέκα χρόνια, οι 190 αυτές χιλιάδες μετατρέπονταν σε 19 χιλιάδες <φλοίδες> των 10 η μία. Κατόπιν, λογιών λογιών τέτοιες φλοίδες (πολλών ατόμων και επιχειρήσεων- μια του κ. Κώστα άλλη μια της κ. Μαρίας και άλλη μια μιας άλλης επιχείρησης που δανείστηκε για να επεκτήσει τις δραστηριότητες της κλπ) τοποθετούνταν σε ένα <πακέτο> στο οποίο έδωσαν την ακαταλαβίστικη ονομασία CDO (Collateralized Debt Obligation).

Προφανώς, το <πακέτο. Περιείχε μύριες όσες <φλοίδες> χρέους διαφορετικών ανθρώπων και οργανισμών (ακόμα και κρατών), κάθε μια βεβαίως με δικό της επιτόκιο και δικό της κίνδυνο μη αποπληρωμής (εφόσον η πιθανότητα να μην μπορεί να πληρώσει ο κ.Κώστας διέφερε απο την πιθανότητα να μην πληρώσει η κ.Μαρία ή το Ιρλανδικό δημόσιο). Αυτά τα ετερογενή, πολύπλοκα <πακέτα> τα οποία εξ ορισμού και εκ κατασκευής ενείχαν διαφορετικούς β αθμούς κινδύνου πώλούνταν σε όλη την υμφήλιο. Με αυτόν τον τρόπο, το δάνειο που έδινε μια τράπεζα αμέσως διασκορπιζόταν σε ολόκληρο τον κόσμο.

Κάπως έτσι πίστηκαν οι <σοβαροί> οικονομολόγοι οτι -για να χρησιμοποιήσω τη δική τους <αφήγηση>- ο χρηματοπιστωτικός κίνδυνος απο τα νέα δάνεια <διαχεόταν>. Πεποίθηση τους ήταν οτι με τη <διάχυση> αυτή ο κίνδυνος ουσιαστικά εξαφανιζόταν. Το σκεπτικό ήταν οτι αν ο κ. Κώστας δεν μπορέσει να αποπληρώσει το δάνειο του, κανείς δεν θα πονέσει ιδιαίτερα. Η τράπεζα που του το έδωσε το <διέχεισε> (δηλαδή το είχε πουλήσει κομμάτι κομμάτι) στην οικουμένη τη στιγμή που ο κ. Κώστας είχε εισπράξει το χρήμα και αγόρασε το σπιτάκι του. Αν κάποια στιγμή ο κ.Κώστας βαρέσει κανόνι, την τραπεζα δεν την πειράζει καθώς τον κίνδυνο τον είχε διώξει απο τα βιβλία της. Όσο για εκείνους που τον αγόραζαν καθένας αγόρασε ένα τόσο μικρό κομμάτι του χρέους του κ. Κώστα, που η απώλεια απο την μη αποπληρωμή εκ μέρους του κ. Κώστα

χάνεται στο <πακέτο> έντος στο οποίο αγοράστηκε. Κάπως έτσι δημιουργήθηκε μια νέα θρησκεία στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Μια μεταφυσική πίστη της έβαλε στο μυαλό και στα διοικητικά συμβούλια των τραπεζιτών η οποία πολύ γρήγορα κατέστη το Δόγμα που όποιος τολμούσε να μην ασπαστεί δεν μπορούσε να επιβιώσει στο χώρο αυτό ως τραπεζικός, χρηματιστηριακός υπάλληλος, παίχτης των χρηματαγορών, διευθυντής τέτοιων παιχτών. Με τέτοιου είδους συγκινητική προσήλωση στις μεταφυσικές δυνατότητες του χρηματοπιστωτικού τομέα να δημιουργεί ακίνδυνους κινδύνους, οι τράπεζες και οι παρατράπεζες της υψηλίου δημιούργησαν αμύθητα χάρτινα χρέοι (και στοιχήματα πάνω σε αυτά τα χρέοι) πεπεισμένες ότι ο πλανήτης μπορούσε να τα αντέξει παρ'όλο που ήταν υπερπολλαπλάσια του πραγματικού παγκόσμιου ΑΕΠ.

Σαν να μην έφτανε αυτό, ένας χυδαίος εμπειρισμός ενίσχυσε εκείνες τις μυστικιστικές τους πεπειθήσεις: το 2001, όταν η λεγόμενη νέα οικονομία κατέρρευσε κατεστρέφοντας το μεγαλύτερο μέρος του πλούτου που είχε δημιουργηθεί στα χαρτιά από τη φούσκα της υψηλής τεχνολογίας και τις απάτες τύπου Enron, το σύστημα άντεξε. Η φούσκα της νέας οικονομίας υπήρξε στην πραγματικότητα χειρότερη από τη φούσκα των στεγαστικών δανείων των φτωχών που έσκασε ύστερα από έξι χρόνια με αποτέλεσμα το Κράχ του 2008. Ωστόσο, οι αρχές κατάφεραν να συγκρατήσουν τις επιπτώσεις της αποσοβώντας μια γενικευμένη, παγκόσμια κατάρρευση της πραγματικής οικονομίας (έστω και αν η ανεργία παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα μέχρι το 2004-2005). Αν ένα τόσο μεγάλο σοκ, τάξης μεγέθους μεγαλύτερης του τρισεκατομμυρίου δολαρίων, απορροφήθηκε τόσο εύκολα, σκέφτηκαν οι πιστοί του νέου Δόγματος, τότε το σύστημα αντέχει. Γι' αυτό όταν το 2008 χάθηκαν 500 δισεκατομμύρια δολάρια εξαιτίας κάποιων στεγαστικών στις νότιες πολιτείες των ΗΠΑ δεν ανησύχησαν ιδιαίτερα.

CDO Ελληνικών Τραπεζών

Οι ελληνικές τράπεζες δηλώνουν πως δεν είχαν προλάβει να επενδύσουν ιδιαίτερα σε CDO, δε γνωστοποιήθηκε κατοχή Conduits ή SIVs εκ μέρους τους, όμως μετακύλησαν τα υψηλά διατραπεζικά επιτόκια στα παραδοσιακά προϊόντα τους.

Οικονομικοί αναλυτές ερμηνεύουν πάντως κάποιες κινήσεις ως προάγγελο ανακατατάξεων και εκμετάλλευσης ευκαιριών στον τραπεζικό κλάδο της ελληνικής ή

και της ευρωπαϊκής αγοράς. Σε ραδιοφωνική συνέντευξή του, ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γ. Προβόπουλος επιβεβαίωσε τη συντηρητικότητα των ελληνικών τραπεζών και προειδοποίησε ακόμα και με εισαγγελική εντολή απέναντι σε όσους συντηρούσαν τη φημολογία για τον κίνδυνο απώλειας καταθετικών αποθεμάτων από ιδιωτικούς λογαριασμούς για λόγους ανταγωνισμού. Παράλληλα, στην Ευρώπη παρατηρείται τεράστια ζήτηση στην αγορά χρηματοκιβωτίων και μετακίνηση των καταθέσεων σε ράβδους ή νομίσματα χρυσού.

Τα οικονομικά ιδρύματα που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση αφορούσαν εκμετάλλευση ακινήτων (real estate), χωρίς να απουσιάζουν προβλήματα σε τραπεζικές ή ασφαλιστικές υπηρεσίες. Τα πραγματικά προβλήματα της κρίσης διαφάνηκαν στην ελληνική οικονομία, με την άνοδο των επιτοκίων και το συντηρητισμό του χρηματοπιστωτικού συστήματος να πλήττει δανειολήπτες, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών και λοιπές πτυχές της αγοράς, με άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία.

1.5 ΓΙΑΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΟΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Οι αιτίες των οικονομικών και χρηματοοικονομικών κρίσεων είναι διάφορες και περίπλοκες. Ορισμένες από τις βασικές είναι οι εξής: αδύνατα εγχώρια χρηματοοικονομικά συστήματα, μεγάλες και επίμονες εξωτερικές ή εσωτερικές ανισορροπίες (περιλαμβανομένων ελλειμμάτων ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ή/και δημοσιονομικών ελλειμμάτων), υψηλά επίπεδα εξωτερικού ή/και δημόσιου χρέους, επιτόκια σε απρόσφορα επίπεδα, φυσικές καταστροφές, ένοπλες συρράξεις, ή απότομες και σημαντικές αυξήσεις των τιμών βασικών ειδών, όπως τροφίμων και καυσίμων.

Τα εξωγενή πλήγματα, από φυσικές καταστροφές έως δυσμενείς μεταβολές στους όρους εμπορίου ή πτώση της ζήτησης από το εξωτερικό, είναι συχνά αιτίες οικονομικών προβλημάτων, ιδιαίτερα στις χώρες χαμηλών εισοδημάτων που διαθέτουν λίγες δυνατότητες για να επενδύουν σε έργα πρόληψης κρίσεων και εξαρτώνται από μία περιορισμένη ποικιλία εξαγωγών, συνήθως πρώτων υλών.

1.6 ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

Στη συνέχεια θα δούμε τρόπους Αποφυγή της Κρίση απο την Συναλλαγματική πολιτική.

Με την ανίχνευση ευπάθεια αυξάνει την πρόσδεση οικονομικές κρίσεις με δύο τρόπους

- Απαιτεί νομισματικές αρχές να ασκούν πειθαρχία στην έκδοση νέου χρήματος?

Τα αντι-πληθωριστικές τάσεις επιδεινώνονται από προθέσεως αργή υποτίμηση, και μια σοβαρή υπερτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας μπορεί να οδηγήσει

- Έξοδος από σερνμένος γόμφο είναι δύσκολη: η κυβέρνηση αφήνοντας να χαθεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών.

• Η τρέχουσα συναίνεση: σκληρής ισοτιμίας ή κυμαινόμενο επιτόκιο εσωτερικά ζητήματα στην αποφυγή κρίσεων

• Πρόβλημα σε ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα

- Ο ηθικός κίνδυνος: κίνητρο να ενεργούν κατά τρόπο που δημιουργεί προσωπικά οφέλη σε βάρος του κοινού καλό: π.χ., οι τράπεζες έχουν κίνητρο να κάνουν πιο ριψοκίνδυνες επενδύσεις, όταν ξέρουν ότι θα να διασωθεί

- Τα προβλήματα ηθικού κινδύνου επιδεινώνονται από «κυβερνήσεις παρέχουν κίνητρα ή να απειλεί τις τράπεζες να κάνουν τα επισφαλή δάνεια για πολιτικούς σκοπούς

• Στην Ανατολική ασιατική κρίση, όπως τα δάνεια οδήγησαν στον όρο καπιταλισμού παλιόφιλος

• Ανίχνευση της ευπάθεια αυξάνει την πρόσδεση οικονομικές κρίσεις με δύο τρόπους

- Απαιτεί νομισματικές αρχές να ασκούν πειθαρχία στην έκδοση νέου χρήματος?

Οι αντι-πληθωριστικές τάσεις επιδεινώνονται από προθέσεως αργή υποτίμηση, και μια σοβαρή υπερτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας μπορεί να οδηγήσει

- Έξοδος από σερνμένος γόμφο είναι δύσκολη: η κυβέρνηση αφήνοντας να χαθεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών

• Η τρέχουσα συναίνεση: σκληρής ισοτιμίας ή κυμαινόμενο επιτόκιο

1.7 ΜΟΡΦΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

Οι **οικονομικές κρίσεις** χαρακτηρίζονται από σοβαρά προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών, που συχνά οδηγούν σε πιέσεις κατά του νομίσματος, σημαντική πτώση της καταναλωτικής ζήτησης και των επενδύσεων των εταιρειών, άνοδο της ανεργίας και πτώση των εισοδημάτων. Συνοδεύονται συχνά από αύξηση της αβεβαιότητας στις χρηματοοικονομικές αγορές και πτώση των τιμών των μετοχών, των ομολόγων, και πολλές φορές της ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος.

Οι **χρηματοοικονομικές κρίσεις** προέρχονται αρχικά από τον χρηματοοικονομικό τομέα ή τον επηρεάζουν, και συνοδεύονται συχνά από αύξηση της αβεβαιότητας στις χρηματοοικονομικές αγορές και πτώση των τιμών των μετοχών και των ομολόγων. Μπορεί να οδηγήσουν σε δυσκολίες για τις τράπεζες και τα συστήματα πληρωμών, πλήττοντας την οικονομική δραστηριότητα.

Μία σοβαρή κρίση (είτε οικονομική είτε χρηματοοικονομική) συνοδεύεται συχνά από βαθιά ύφεση, αθετήσεις χρεών, και το λεγόμενο "sudden stop" ["απότομη παύση"]: μία αντιστροφή της ροής διεθνών κεφαλαίων. Η οικονομική ολοκλήρωση έχει ενισχυθεί και αναπτυχθεί, αλλά είναι επίσης ευκολότερο οι κρίσεις να εξαπλωθούν πέραν των συνόρων. Οι αλυσιδωτές επιπτώσεις της κρίσης δεν είναι σύμφωνες με ένα ενιαίο πρότυπο, και επομένως είναι δύσκολο να προβλεφθούν. Οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις μπορούν να προληφθούν μέσω της μεταρρύθμισης του διεθνούς χρηματοοικονομική αρχιτεκτονική.

Αναλυτικότερα, η χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία χωρίζεται σε κατηγορίες. Στην Οικονομική κρίση, δηλαδή, στην κρίση του τραπεζικού συστήματος, στα επιτόκια συναλλάγματος, ή ένας συνδυασμός και των δύο. Στην τραπεζική κρίση, δηλαδή, το τραπεζικό σύστημα όλο και αδυνατεί να εκπληρώσει τις φυσιολογικές λειτουργίες του δανεισμού. Στην αποδιαμεσολάβηση, εννοώντας ότι οι τράπεζες αδυνατούν να λειτουργήσουν ως μεσάζοντες μεταξύ των αποταμιευτών και των επενδυτών. Και τέλος η κρίση της συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι ξαφνική και απρόσμενη στην κατάρρευση

της αξίας του νομίσματος ενός έθνους.

Σε ένα σύστημα σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας, η κρίση συνεπάγεται την απώλεια του διεθνούς αποθεματικού και υποτίμησης. Κάτω από ένα ευέλικτο σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών, η κρίση σημαίνει μια ανεξέλεγκτη, ταχεία υποτίμηση του νομίσματος. Οι χώρες που συνδέονται με μια συναλλαγματική ισοτιμία μπορεί να είναι πιο ευάλωτες στην κρίση.

2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

2.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΥΦΕΣΗ

Τα κύρια χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης και ύφεσης στην χώρα μας, υποστηρίζεται ότι αναφέρονται στο έλλειμμα εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας, που με τη σειρά του ανάγεται στο δημόσιο έλλειμμα, στο δημόσιο χρέος (με την μεγάλη συμμετοχή του εξωτερικού χρέους), και στο εξωτερικό έλλειμμα. Σε αυτά πρέπει όμως να προσθέσουμε την έντονη ανισοκατανομή του εισοδήματος, την υψηλή ανεργία (η πραγματική ανεργία ανέρχεται σε 18% [900.000 άτομα]), τα νέα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανεργίας με τις σοβαρές αρνητικές προοπτικές για την δεκαετία 2010-2020, την τεχνολογική και καινοτομική υποβάθμιση της παραγωγικής βάσης της χώρας, την απαξίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού. Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση και εισέρχεται τώρα σε μια μακρά περίοδο υποβάθμισης του βιοτικού επιπέδου των μεσαίων εισοδηματικών τάξεων, περιθωριοποίησης διαμέσου φτωχοποίησης ενός σημαντικού μέρους των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων, και απαξίωσης μεγάλων τμημάτων του παραγωγικού και ανθρώπινου δυναμικού της. Όμως, πώς εξηγείται και πώς δικαιολογείται αυτή η ραγδαία επιδείνωση ενώ η ελληνική οικονομία κατά την διάρκεια των ετών 1995-2008 παρουσίαζε συνεχή αύξηση του ΑΕΠ, της παραγωγικότητας της εργασίας και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (όχι μόνον στον κατασκευαστικό τομέα αλλά και σε μηχανολογικό εξοπλισμό). Τίθεται, επομένως το ερώτημα, σε ποιους λόγους οφείλεται

αυτό το «ελληνικό παράδοξο» που έχει οδηγήσει την οικονομία, ιδιαίτερα, μετά το 2007 σε μια τέτοια δυσμενή δημοσιονομική, κοινωνική και παραγωγική κατάσταση, στην προσφυγή σε δανεισμό της τάξης των 250 δις ευρώ, σε συνεχή αύξηση του δημόσιου χρέους (115% ΑΕΠ 2009, 125% ΑΕΠ 2010) και αύξηση του χρέους του ιδιωτικού τομέα (επιχειρήσεις, νοικοκυριά) (107% ΑΕΠ 2010 από 43,3% ΑΕΠ το 2000 και 76,4% ΑΕΠ το 2005).

Η Ελληνική οικονομία είχε αλλάξει ριζικά προς το καλύτερο απο το 1995 και μετά όπου είχε αρχίσει η ανάπτυξη στην Ελλάδα. Το διάστημα 1996-2002 αναπτύχθηκε με μέσο ρυθμό 3,6% τριπλάσιο απο το 1,2% της περιόδου 1991-1995. Εκείνο το χρονικό διάστημα η Ελλ'αδα και η Ιρλανδία ήταν οι μακράν ταχύτερες αναπτυσόμενες οικονομίες της Ευρωζώνης.

Υποστηρίζεται ως ένας σοβαρός λόγος της παρούσας κρίσης, το χαμηλό επίπεδο της εθνικής αποταμίευσης κατά τα τελευταία δέκα έτη, δεδομένου ότι η ακαθάριστη εθνική αποταμίευση, δημόσια και ιδιωτική, μόλις υπερέβαινε το 7% του ΑΕΠ το 2008 και το 5% το 2009 εξαιτίας των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και της ταχείας αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης. Το ύψος αυτό της εγχώριας αποταμίευσης ήταν ανεπαρκές για την χρηματοδότηση ακόμη και των τρεχουσών επενδύσεων. Αντίθετα, κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι το πρόβλημα οφείλεται κατά κύριο και αποκλειστικό λόγο στην δανειακή μεγέθυνση της δημόσιας κατανάλωσης και της ιδιωτικής κατανάλωσης των ανώτερων εισοδημάτων, στις υπερτιμολογήσεις των κρατικών προμηθειών, στις φοροαπαλλαγές προς τις επιχειρήσεις που στέρησαν από έσοδα τον Κρατικό Προϋπολογισμό (7,7% του ΑΕΠ οι άμεσοι φόροι στην Ελλάδα, 13,1% του ΑΕΠ οι άμεσοι φόροι στην Ε.Ε.-27, συμμετοχή στην Ελλάδα των μισθωτών και συνταξιούχων κατά 81,5% στο δηλωθέν εισόδημα φυσικών προσώπων και κατά 78,7% στην φορολογία του εισοδήματος φυσικών προσώπων), στην ανισοκατανομή του εισοδήματος, στην απελευθέρωση της φοροδιαφυγής και στην κατάρρευση του μηχανισμού ελέγχου είσπραξης των εσόδων του κράτους, στην εισφοροδιαφυγή, την ευέλικτη, την αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία καθώς και στην συρρίκνωση του τεχνολογικού και καινοτομικού δυναμικού της χώρας.

Με βάση αυτά τα δεδομένα, δηλαδή τα σοβαρά δημοσιονομικά, κοινωνικο-οικονομικά

και παραγωγικά προβλήματα στα οποία οι εφαρμοζόμενες πολιτικές έχουν δημιουργήσει στην ελληνική οικονομία και κοινωνία, το κεντρικό ζήτημα που αναδεικνύει αυτή η οικονομική κρίση είναι ο ριζικός αναπροσανατολισμός της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, όχι βέβαια σε όρους ρητορικούς αλλά σε όρους ουσιαστικούς και μεσο-μακροπρόθεσμους, προκειμένου κατά την περίοδο 2010-2015 να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις αντιμετώπισης των προαναφερόμενων σοβαρών προβλημάτων.

3. ΔΙΑΡΘΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

3.1. ΔΙΑΡΘΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ

Η ανθρωπότητα έχει δεχθεί ποικίλες οικονομικές κρίσεις που αφορούσαν τραπεζικά, συναλλαγματικά και κρατικά ζητήματα. Μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου πολέμου οι διεθνείς ανταλλαγές αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας .

Όμως, αργότερα , τα μακροοικονομικά προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών του κόσμου επηρέασαν τη σταθερότητα ολόκληρης της διεθνούς οικονομίας, καθώς μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο υπήρξε μεγαλύτερη εξάρτηση μεταξύ των αναπτυσσόμενων και των βιομηχανικών χωρών. Τα μακροοικονομικά προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών είχαν επιπτώσεις στις αναπτυγμένες χώρες καθώς δεν έχει πάψει να υπάρχει το χάσμα μεταξύ των πλούσιων και φτωχών οικονομικών τάξεων στην παγκόσμια οικονομία. Οι τάξεις, που υπάρχουν διαιρούντε σε τέσσερις κατηγορίες ανάλογα με το ετήσιο κατα κεφαλήν εισόδημα. Στις χαμηλές οικονομικές τάξεις, στις χαμηλομεσαίες, στις μεγαλομεσαίες και στις υψηλές οικονομίες. Τα χαρακτηριστικά σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες είναι ότι έχουν ιστορικό εκτεταμένου κυβερνητικού ελέγχου της οικονομίας, η ιστορία του πληθωρισμού αντανάκλα τις προσπάθειες της κυβέρνησης για την απομάκρυνση του κυρίαρχου δικαιώματος από την οικονομία, αδύναμο πιστωτικό ίδρυμα και υπανάπτυκτες αγορές κεφαλαίου, καθήλωση ανταλλαγής τιμών και ανταλλαγής ή έλεγχος κεφαλαίου, έντονη εξάρτηση από την πρωτογενή εξαγωγή εμπορευμάτων και τέλος υψηλά επίπεδα διαφθοράς. Αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες έχουν λάβει εκτεταμένη εισφορά

κεφαλαίου απο το εξωτερικό και τώρα μεταφέροντε μεγάλα χρέοι στους ξένους. Ο δανεισμός των χωρών αυτών μπορεί να οδηγήσει σε κέρδος απο τα εμπορεύματα τα οποία φτιάχνουν και οι δανειζόμενοι και οι δανειστές, για να είναι σε καλύτερη οικονομική κατάσταση.

Στις χώρες αυτές υπάρχει κοινωνική και πολιτική αστάθεια καθώς και υψηλό ρίσκο στο δανεισμό. Η αδυναμία εκπίπτει στους κατόχους δανείων καθώς αρκετές φορές οδηγούντε σε αθέτηση αποπληρωμής των δανείων τους. Ο δανειζόμενος αποτυγχάνει να επιστέψει τα χρήματα μέσα στο χρονοδιάγραμμα που έχει οριστεί. Η ιστορία της εισροής κεφαλαίου στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι σπαρμένη με τα συντρίμια των οικονομικών κρίσεων και των ανεξόφλητων δανείων. Νωρίτερα απο το δεκατο ένατο αιώνα, μια σειρά απο Αμερικανικές πολιτείες προεπiléγουν Ευρωπαϊκά δάνεια. Αυτά τα είχαν λάβει για να χρηματοδοτήσουν την καυασκευή καναλιών. Καθ' όλη την διάρκεια του δεκάτου εννάτου αιώνα οι χώρες της Λατινικής Αμερικής έτρεξαν στα προβλήματα αποπληρωμής. Το 1917 η νέα κουμουνιστική κυβέρνηση της Ρωσίας απέρριψε το εξωτερικό χρέος που είχε πραγματοποιήσει απο προηγούμενους ηγέμονες. Και το 1930 υπήρξε μια μεγάλη ύφεση όπου σχεδόν κάθε αναπτυσσόμενη χώρα αδυνατούσε να ανταπεξέλθει στα εξωτερικά της χρέοι. Ενναλακτικές μορφές εισροής κεφαλαίου σε διαφορετικές περιόδους. Τα αποτελέσματα στις διάφορες υποχρεώσεις στους ξένους δανειστές, η κατανόηση της μακροοικονομίας απαιτούν προσεκτική ανάλυση των πέντε μεγάλων καναλιων μεσω των οποίων οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν χρηματοδοτήσει τα εξωτερικά τους ελλείμματα. Αυτά είναι δεσμός χρηματοδότησης, τραπεζική χρηματοδότηση, επίσημο δανεισμό, άμεσες ξένες επενδύσεις και οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των επιχειρήσεων. Το κανάλι αυτό έχει ενισχυθεί απο προσπάθειες πολλών αναπτυσσόμενων χωρών κατά ιδιωτικοποίηση. Συγκεντωτικά οι πέντε τύποι χρηματοδότησης μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες. Στη χρηματοδότηση χρέους που περιλαμβάνει τους δεσμούς, την τράπεζα, καθώς και την επίσημη χρηματοδότηση. Και στα ίδια κεφάλαια όπου περιλαμβάνοντε οι άμεσες επενδύσεις και οι αγορές χαρτοφυλακίου του μεριδίου των μετοχών.

Στην Λατινική Αμερική τη δεκαετία του 1980 έπαιξε σημαντικό ρόλο ο πληθωρισμός και η κρίση χρέους. Τη δεκαετία του 1970 καθώς το σύστημα Bretton Woods

κατέρρευσε, χώρες της Λατινικής Αμερικής εισήλθαν σε μια εποχή της κατώτερης μακροοικονομικής επίδοσης. Το 1978 κάποιες άλλες χώρες δέχτηκαν ανεπιτυχές επιθέσεις στον πληθωρισμό. Η Αργεντινή, η Χιλή, και η Ουγκαρία μετατράπηκαν σε μια συναλλαγματική ισοτιμία με βάση τη στρατιγική, στην ελπίδα της εξημέρωσης του πληθωρισμού. Tablita. Πρόκειται για ένα προ ανακοινωθέν πρόγραμμα μείωσης των ποσοστών των εγχώριων υποτιμήσεων του νομίσματος έναντι του δολαρίου των ΗΠΑ. Είναι το είδος του καθεστώτος της συναλλαγματικής ισοτιμίας η οποία είναι γνωστή ως διολισθαίνουσα ισοτιμία. Μειώθηκε το ποσοστό υποτίμησης του νομίσματος έναντι του δολαρίου με τη μείωση του ρυθμού αύξησης των τιμών των διεθνών εμπορεύσιμων αγαθών για να αναγκάσει το συνολικό πληθωρισμό προς τα κάτω.

Στις ενδιαφέρουσες πρόσφατες περιπτώσεις περιλαμβάνονται η Ελλάδα και η Ισπανία, χώρες που φαίνεται να έχουν διαφύγει μία σοβαρή ιστορική σειρά όχι μόνο μεταρρυθμίσεων αλλά και θεσμών οι οποίες επωφελούνται από την άγκυρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Αυστρία, επίσης, κατάφερε να βγει από μια εξαιρετικά πολυτάραχη ιστορία πτώχευσης από τη στενότερη ολοκλήρωση μέχρι την μεταπολεμική.

Η Γερμανία, ακολούθησε μια διαδικασία που ξεκίνησε πριν ακόμα την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και άρχισε να επιταχύνει το 1980 και 1990.

Στη Λατινική Αμερική, τη Χιλή έχει φαινομενικά προκύψει η χωρίς επιλογή σειρά παρά τις εξαιρετικές πιέσεις χρέους μέσω των απλών τεχνασμάτων της λειτουργίας των μεγάλων επιχειρήσεων και υπέστη πλεονάσματα τρεχουσών συναλλαγών.

Αυτά τα πλεονάσματα επέτρεψε στη χώρα να πληρώσει κάτω του εξωτερικού χρέους σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο. Αληθινή αποφοίτηση, φυσικά, θα σήμαινε ότι η Χιλή θα μπορούσε να αρχίσει να αυξάνει τα επίπεδα του χρέους της, αν χρειαστεί (δηλαδή, να επωφεληθούν από την αντικυκλική δημοσιονομική πολιτική) χωρίς γρήγορα επάνοδο των προβλημάτων. Το Μεξικό είναι μια ενδιαφέρουσα περίπτωση, όπου, παρά τη βαθιά αδυναμία να συμμετάσχουν σε βάθος στη θεσμική μεταρρύθμιση, η χώρα βρίσκεται στα πρόθυρα της αποφοίτησης χάρη σε ένα συνδυασμό της καλύτερης νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής, καθώς και της Βορειοαμερικανικής Συμφωνίας Ελεύθερων

Συναλλαγών.

Είναι μια ενδιαφέρουσα ερώτηση κατά πόσον, μέσω της βαθύτερης οικονομικής ολοκλήρωσης, το Ηνωμένο.Τα κράτη μπορούν να προσφέρουν την ίδια έλξη προς τις χώρες της Λατινικής Αμερικής όπως είχε κάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση νωρίτερα. Φυσικά, εάν η ιστορία μας λέει κάτι, είναι ότι δεν μπορούμε να μεταβούμε σε συμπεράσματα αφού "αυτή τη φορά είναι διαφορετικά ". Ειδικότερα, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οι χώρες όπως η Ουγγαρία και η Ελλάδα δεν θα χρεοκοπούσαν ξανά, επειδή "αυτή τη φορά είναι διαφορετική λόγω της Ευρωπαϊκής Ένωσης» μπορεί να αποδειχθεί πολύ βραχύβια

κοινοτοπία.

3.2. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1980.

Η μεγάλη ύφεση της δεκαετίας του 1980 πυροδότησε μια κρίση πάνω από την ανάπτυξη του χρέους της χώρας. Η στροφή προς συσταλτική πολιτική των ΗΠΑ οδήγησε σε στην πτώση της ζήτησης βιομηχανικών χωρών, στην άμεση θεαματική αύξηση της επιβάρυνσης των τόκων του οφειλέτη στις χώρες που έπρεπε να πληρωθεί. Μια απότομη ανατίμηση του δολαρίου και μια κατάρρευση των πρωτογενών τιμών των βασικών εμπορευμάτων. Η κρίση άρχισε τον Αύγουστο του 1982 όταν στο Μεξικό η κεντρική τράπεζα δεν μπορούσε να πλέον να πληρώσει 80 δισεκατομμύρια δολάρια σε ξένα χρέη. Μέχρι το τέλος του 1986 περισσότερες από 40 χώρες είχαν αντιμετωπίσει αρκετά εξωτερικά προβλήματα. Κάποιες από αυτές ήταν η Αργεντινή, η Βραζιλία η Χιλή και το Μεξικό. Οι μεταρρυθμίσεις που έκανε η Αργεντινή την δεκαετία του 1970 ήταν να προσπαθήσει ανεπιτυχώς να σταθεροποιήσει τον πληθωρισμό μέσω μιας διολισθαίνουσας ισοτιμίας, την δεκαετία του 1980 εφαρμόστηκαν διαδοχικές σταθεροποιήσεις πληθωρισμού των σχεδίων που αφορούν νομισματικές μεταρρυθμίσεις, έλεγχο τιμής και άλλα μέτρα. Ενώ τη δεκαετία του 1990 εξέδωσε ένα καθεστώς νομισματικού συμβουλίου (πεσο-δολλάριο) το οποίο εγκαταλήφθηκε το 2001-2002 λόγω αδυναμίας πληρωμής των χρεών. Η Βραζιλία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 υπέστη ανεξέλεγκτο πληθωρισμό και πολλαπλ'ες αποτυχημένες προσπάθειες σταθεροποίησης συνοδευόμενες από νομισματικές μεταρρυθμίσεις. Όμως την δεκαετία του 1990 εισείχθη ένα νέο νόμισμα (το παραγωγικό προσδεδεμένο με το

δολλάριο) το οποίο υπερασπίστηκε με υψηλά επιτόκια, και μειώθηκε ο πληθωρισμός κάτω από 10%. Στην Χιλή την δεκαετία του 1980 εφαρμόστηκαν περισσότερες μεταρρυθμίσεις καθώς χρησιμοποιήθηκε μια διολισθένουσα ισοτιμία τύπου ανταλλαγής συν/κών ισοτιμιών που έφεραν τον πληθωρισμό σε σταδιακά χαμηλά επίπεδα. Ενώ από το διάστημα 1990- 1997 παρουσίασαν έναν μέσο όρο ρυθμού ανάπτυξης περισσότερο από 8% ανά έτος και κατά 20% μείωση πληθωρισμού. Τέλος στο Μεξικό, το 1987, εισείχθει μια ευρεία σταθεροποίηση και μεταρρύθμιση προγράμματος με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία του πέσο έναντι του δολαρίου. Το 1989-1991 μετακινήθηκε σε διολισθαίνουσα ισοτιμία και διολισθαίνουσα μπάντα. Το 1994 έγινε μέλος της Βορειοαμερικανικής Συμφωνίας Ελευθέρων συναλλαγών και πέτυχε το 7% του πληθωρισμού. Στις χώρες της Ανατολικής Ασίας μέχρι το 1997 δεν υπήρχαν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης παρ' όλα αυτά πέτυχαν ένα οικονομικό θαύμα. Αυτό προέκυψε από την υψηλή εξοικονόμηση και τα ποσοστά επενδύσεων, την ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση, σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον υψηλό πληθωρισμό ή σημαντικές οικονομικές υφέσεις, υψηλό επίπεδο του εμπορίου στον ΑΕΠ. Όμως, τρεις αδυναμίες στις δομές των Ασιατικών οικονομιών έγιναν εμφανείς με την οικονομική κρίση του 1997 και οι οποίες επηρέασαν σημαντικά τις χώρες αυτές. Αδυναμία υπήρξε στην παραγωγικότητα, καθώς είχαμε ταχεία ανάπτυξη των μέσο παραγωγής, αλλά μικρή αύξηση στην παραγωγή κατά μονάδα εισόδου. Στη ρύθμιση των τραπεζικών εργασιών λόγω κακής κατάστασης του τραπεζικού κανονισμού. Και τέλος, η έλλειψη ενός καλού νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση των επιχειρηματικών προβλημάτων.

Στη συνέχεια αναλύονται οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που ακολούθησαν κάποιες άλλες αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να αντιμετωπίσουν την χρηματοοικονομική κρίση. Η Ρωσία το 1989 ξεκίνησε τη μετάβαση από την κεντρικά σχεδιαζόμενη οικονομική κατανομή της αγοράς. Αυτές οι μεταβάσεις εμπλέκουν ταχείς ρυθμούς πληθωρισμού, απότομες μειώσεις εξόδου, ανεργία. Το 1997 κατάφερε να σταθεροποιήσει το ρούβλι και να μειώσει τον πληθωρισμό με την βοήθεια των πιστώσεων του ΔΝΤ. Ενώ το 2000 απόλαυσε ένα γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης. Η Βραζιλία είχε προβλήματα με τα δημόσια χρέη. Τον Ιανουάριο του 1999 υποτιμήθηκε το πραγματικό (pronounced ray-AL) κατά 8% και έπειτα επιτράπηκε, έχασε το 40% της αξίας του έναντι του δολαρίου. Η Βραζιλία προσπάθησε να αγωνιστεί για να

αποτρέψει το πραγματικό από τη μετάβαση σε μια ελεύθερη πτώση, με αποτέλεσμα να εισέλθει σε ύφεση. Η ύφεση ήταν βραχυχρόνια με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να μην απογειωθεί και το χρηματοοικονομικό σύστημα να καταρεύσει αναπόφευκτα. Στην Αργεντινή η άκμηση πρόσδεση του πέσο έναντι του δολλαρίου, αποδείχθηκε επώδυνη όπως το δολλάριο ανατιμίθηκε στην αγορά συναλλάγματος. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που ακολούθησαν ήταν κατά τη διάρκεια του 2001 είχαν περιορισμένη των κατοίκων απόσυρση από τις τράπεζες ή για να κόψει την πορεία για το πέσο και στη συνέχεια να σταματήσει την πληρωμή του εξωτερικού χρέους. Το 2002 αναπτύχθηκε ένα διπλό σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών και ενιαίο κυμαινόμενο επιτόκιο συστήματος για το πέσο.

Συμπερασματικά, το μάθημα που πέρνουμε από αυτά που συνέβησαν στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι ότι πρέπει να γίνεται σωστή επιλογή του καθεστώσ συναλλαγματικής ισοτιμίας, η κεντρική σημασία των τραπεζών, η σωστή σειρά μεταρρυθμιστικών μέτρων και τέλος η σημασία της μετάδοσης. Είδαμε ότι η Ασιατική κρίση είχε επείγουσα ανάγκη για αναθεώρηση της διεθνούς νομισματικής σχέσης, πρώτον, λόγω του γεγονόσ ότι οι χώρες της Ανατολικής Ασίας είχαν λίγα εμφανή προβλήματα πριν από την κρίση που τους έπληξε και δεύτερον, υπήρχε εμφανής δύναμη της μετάδοσης μέσω της διεθνής κεφαλαγοράς. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που μπορούν να πραγματοποιηθούν στην κινητικότητα του κεφαλαίου και το trilemma του καθεστώσ ανταλλαγής συναλλαγματικών αναφέροντε παρακάτω. Η μακροοικονομική πολιτική τριλογία των ανοικτών οικονομιών σε αρκετές χώρες πρέπει να έχει κάποια από τρεία: ανεξαρτισία της νομισματικής πολιτικής, σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας και ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου. Μόνο τα δύο από τα τρεία μπορούν να επιτευχθούν ταυτόχρονα. Η σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι πιο σημαντική για τις αναπτυσσόμενες χώρες παρά για τις αναπτυγμένες.

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που μπορούν να πραγματοποιηθούν για την καλύτερη αρχιτεκτονική του οικονομικού συστήματος μπορούν να ομαδοποιηθούν ως προληπτικά μέτρα. Τα μέτρα αυτά μπορεί να είναι περισσότερη διαφάνεια, ισχυρότερο τραπεζικό σύστημα, ενίσχυση πιστωτικών γραμμών, αύξηση μετοχικού κεφαλαίου εισροών σε σχέση με τις εισροές χρέους. Η αποτελεσματικότητα των μέτρων αυτών είναι

αμφιλεγόμενη. Παράλληλα υπάρχουν και κάποιες άλλες πιο οδυνηρές μεταρρυθμίσεις για την οικονομία οι οποίες είναι εκτενέστερος δανεισμός απο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η διαδικασία πτώχευσης για τις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν μπορούν να πληρώσουν στο ακέραιο τα χρέη τους.

3.3. ΔΙΑΡΘΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι Έλληνες, όπως και οι υπόλοιποι ευρωπαίοι πολίτες, θέλουν ένα ισχυρότερο ρόλο για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα δε, όσον αφορά την ανάπτυξη νέων κανόνων για τις παγκόσμιες χρηματοοικονομικές αγορές.

Γενικότερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση φαίνεται να είναι η πρώτη επιλογή των Ελλήνων για να ρυθμίσει και να μεταρρυθμίσει την παγκόσμια χρηματοπιστωτική αγορά. Αξιοσημείωτο είναι ότι η δεύτερη επιλογή των ερωτηθέντων Ελλήνων είναι ο «KANENΑΣ», διακρίνοντας ένα αδιέξοδο για την παγκόσμια χρηματοπιστωτική αγορά. Ακολουθούν όπως αξιολογήθηκαν ιεραρχικά το G20, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η εθνική κυβέρνηση και τέλος οι ΗΠΑ.

Λαμβάνοντας υπόψη τη μεταρρύθμιση των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών, οι Έλληνες όπως και οι υπόλοιποι ευρωπαίοι πολίτες συμφωνούν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να λάβει τα ακόλουθα μέτρα:

- Αυστηρότερους κανόνες για τη φοροδιαφυγή και τους φορολογικούς παραδείσους
- Εισαγωγή φόρου στα κέρδη των τραπεζών
- Αυξανόμενη διαφάνεια των χρηματοπιστωτικών αγορών
- Εντονότερη **εποπτεία** των λεγόμενων κερδοσκοπικών κεφαλαίων
- Ρύθμιση των αποδοχών στον χρηματοπιστωτικό τομέα, π.χ. τα μπόνους των στελεχών
- Εισαγωγή φόρου στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές

Αποτελεσματικά, για την αντιμετώπιση της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, πιστεύουν ότι θα είναι τα μέτρα που συζητιούνται στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και προβλέπουν:

□ Σημαντικότερο ρόλο για την Ευρωπαϊκή Ένωση στη ρύθμιση των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών,

□ Εντονότερη εποπτεία από την Ευρωπαϊκή Ένωση των δράσεων των σημαντικών διεθνών χρηματοοικονομικών ομίλων, όπως επίσης και στην περίπτωση που τα δημόσια χρήματα χρησιμοποιούνται για να διασωθούν τράπεζες και χρηματοοικονομικά ιδρύματα,

□ Ισχυρότερο συντονισμό της οικονομικής πολιτικής ανάμεσα στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών πολιτικών ανάμεσα στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

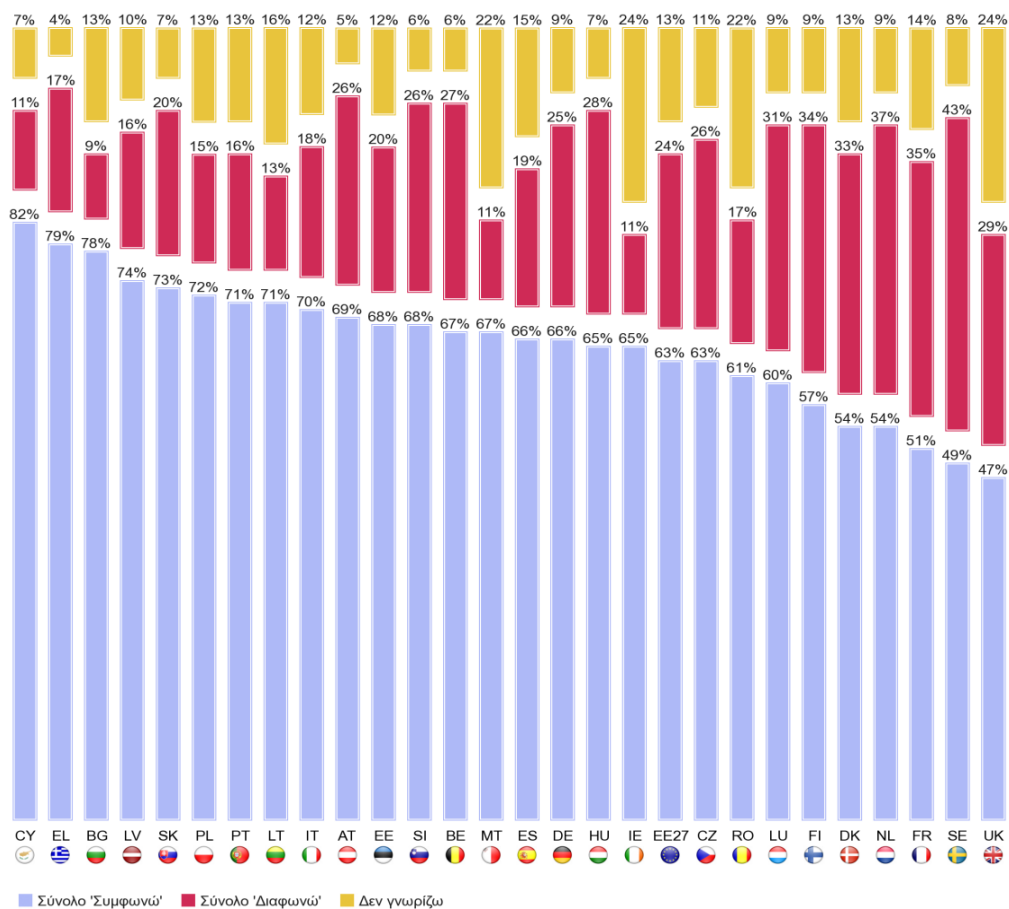
Οι πρωτοβουλίες που πιθανώς να βελτιώσουν την απόδοση της ευρωπαϊκής οικονομίας είναι η μείωση του δημόσιου ελλείμματος και χρέους, η βελτίωση της εκπαιδευτικής και της επαγγελματικής κατάρτισης, η διευκόλυνση της ίδρυσης μιας επιχείρησης, καθώς και η αποτελεσματικότερη χρήση της ενέργειας. Σε καμία περίπτωση, έλληνες και ευρωπαίοι ερωτηθέντες, δε συνιστούν την αύξηση του αριθμού ωρών εργασίας ή/και του ορίου συνταξιοδότησης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ικανοποιητική δύναμη και εργαλεία για να υπερασπιστεί τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρώπης στην παγκόσμια οικονομία;

Έλληνες και ευρωπαίοι πολίτες εκφράζουν την εμπιστοσύνη τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς πιστεύουν ότι έχει ικανοποιητική δύναμη και εργαλεία για να υπερασπιστεί τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρώπης στην παγκόσμια οικονομία. Στο ελληνικό ποσοστό είναι το 2ο υψηλότερο μετά από αυτό της Κύπρου.

Έλληνες και οι υπόλοιποι ευρωπαίοι πολίτες, στην πλειονότητά τους, συμφωνούν ότι οι παρούσες οικονομικές συγκυρίες απαιτούν στενότερη και συστηματική συνεργασία μεταξύ των 27 κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να αντιμετωπίσουν από κοινού και αποτελεσματικότερα την χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ικανοποιητική δύναμη και εργαλεία για να υπερασπιστεί τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρώπης στην παγκόσμια οικονομία;

3.4. ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

3.4.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΚΡΙΣΙΜΟ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

Οι διαρθρωτικές αλλαγές που απαιτούνται ασφαλώς δεν είναι αυτοσκοπός. Στόχος είναι η επίτευξη ενός πολύ συγκεκριμένου και επιθυμητού αποτελέσματος και οι διαρθρωτικές αλλαγές είναι το μέσο επίτευξης, μεταξύ των άλλων, του στόχου της αύξησης της απασχόλησης, η οποία θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης, και η οποία με την σειρά της θα φέρει επιτάχυνση του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ και μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ. Τελικός σκοπός βέβαια είναι πάντα η, μέσω της αύξησης των εισοδημάτων και μείωσης των δανειακών υποχρεώσεων, ομοιογενής και όσο το

δυνατόν ισόρροπα κατανεμημένη αύξηση της ευημερίας του πληθυσμού της χώρας. Πρόσφατη σχετική έρευνα δημοσιευμένη σε κορυφαία οικονομική επιθεώρηση ¹ των καθηγητών O. Blanchard (MIT) and F. Giavazzi (Bocconi) επισημαίνει την κρισιμότητα των μεταρρυθμίσεων απελευθέρωσης των αγορών προϊόντων στις περιπτώσεις όπου κυριαρχεί ο κατευθυνόμενος, μονοπωλιακός ανταγωνισμός. Οι συγγραφείς καταδεικνύουν την αύξηση της παραγωγικότητας, των μισθών και της απασχόλησης συνολικά στην οικονομία, στην περίπτωση επιβολής καθαρού ανταγωνισμού μέσω ανάλογων μεταρρυθμιστικών πολιτικών που θα περιλαμβάνουν, όμως, το σύνολο της οικονομίας (αγορές προϊόντων) κι όχι επιλεκτικά μερικούς μόνο κλάδους. Παρακάτω επικεντρωνόμαστε στην αναδιάρθρωση των αγορών προϊόντων διενεργώντας ανασκόπηση της υπάρχουσας ακαδημαϊκής αρθρογραφίας. Σημειώνουμε δε ότι τα ευρήματα της ορθογραφίας αυτής αφορούν κυρίως διοικητικές παρεμβάσεις στην αγορά προϊόντων που

1. καθορίζουν διοικητικά τις τιμές των συντελεστών παραγωγής
 2. περιορίζουν στην πράξη την είσοδο νέων ανταγωνιστών στις αγορές προϊόντων
 3. περιορίζουν την δυνατότητα των επιχειρήσεων να διαμορφώνουν ελεύθερα την οργάνωση της παραγωγής και την ποσότητα, την τιμή και τον τρόπο διάθεσης των προϊόντων
- τους.

3.4.2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Οι διαρθρωτικές αλλαγές που χρειάζονται για να επιτευχθεί ο εκσυγχρονισμός του τρόπου λειτουργίας της Ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας είναι πια γνωστές. Έχουν καταγραφεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, τον ΟΟΣΑ, το ΔΝΤ, την Τράπεζα της Ελλάδος, ανεξάρτητους μελετητές και η προώθησή τους αναφέρεται, σε μεγάλο βαθμό πια, ως πρωτεύων στόχος της οικονομικής πολιτικής. Μπορούμε δε να τις διαχωρίσουμε σε δυο χωριστές κατηγορίες. Πρώτα εκείνες που συνίστανται σε νομοθετικές ρυθμίσεις. Δεύτερον εκείνες που συνίστανται στην φυσική δημιουργία υλικών αλλά και οργανωτικών υποδομών. Σε ό,τι αφορά την πρώτη

κατηγορία αυτές έχουν το πλεονέκτημα ότι η προώθηση τους δεν συνεπάγεται καμία, εξαρχής, δαπάνη για τον κρατικό προϋπολογισμό. Οι αλλαγές αυτές συνίστανται στην άρση νομικών και διαδικαστικών περιορισμών και την συνεπαγόμενη ουσιαστική απελευθέρωση των αγορών προϊόντων και εργασίας από γραφειοκρατικές και νομικές αγκυλώσεις που υφίστανται σήμερα. Συγκεκριμένες αλλαγές στη νομοθεσία που ρυθμίζει τις αγορές αυτές επιβάλλει ήδη η Ευρωπαϊκή Ένωση στα κράτη μέλη, και αυτές θα πρέπει να προωθηθούν μέσα στις προθεσμίες που ισχύουν κατά περίπτωση. Μάλιστα η συνειδητοποίηση από πλευράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι η επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί στο Σύμφωνο της Λισσαβόνας προϋποθέτουν στην πράξη την λήψη πολύ πιο ουσιαστικών μέτρων για την προώθηση της αποτελεσματικής λειτουργίας της ενιαίας αγοράς εργασίας και προϊόντων δημιουργεί την προσδοκία ότι στο μέλλον θα ζητηθεί από τα κράτη μέλη να προχωρήσουν στην υιοθέτηση πολύ πιο ουσιαστικών, σε σχέση με όσα προβλέπονται σήμερα, μέτρων σε θέματα προώθησης της απελευθέρωσης των αγορών αυτών. Έτσι οι οδηγίες της ΕΕ για την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας των χωρών μελών θα επιδράσουν τα επόμενα χρόνια καταλυτικά στην απελευθέρωση δραστηριοτήτων όπως η διανομή εμπορευμάτων, η άρση παρεμβατικών μέτρων στην δραστηριότητα επαγγελματικών ομάδων όπως είναι

- οι συμβολαιογράφοι,
- λογιστές και
- δικηγόροι,
- την ουσιαστική απελευθέρωση των αγορών ενέργειας και φυσικού αερίου,
- της αγοράς ταχυδρομείων,
- των τηλεπικοινωνιών,
- τις (ιδιαίτερα σημαντικές λόγω της γεωγραφίας της Ελλάδας) οδικές μεταφορές προσώπων και εμπορευμάτων καθώς και τις
- αεροπορικές και ναυτικές μεταφορές.

Μάλιστα η ουσιαστική απελευθέρωση μόνο των αγορών τηλεπικοινωνιών, ηλεκτρικού και πετρελαίου εκτιμάται από τον ΟΟΣΑ ότι θα ενισχύσει το ΑΕΠ τουλάχιστον κατά 5-7% με κίνδυνο, στην χειρότερη περίπτωση, μείωσης της απασχόλησης κατά 0,5%. Στην εκτίμηση αυτή δεν συνυπολογίζονται οι θετικές επιδράσεις από την βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών και προϊόντων και την υποχώρηση των τιμών.

Ειδικά στις τηλεπικοινωνίες ο ανταγωνισμός που έχει ήδη επιβάλλει η κινητή τηλεφωνία έχει οδηγήσει στην ουσιαστική αναβάθμιση της ποιότητας τους, γεγονός που έχει βοηθήσει θετικά και την οικονομική ανάπτυξη. Ομοίως ο έμμεσος αυτός ανταγωνισμός της κινητής τηλεφωνίας έχει οδηγήσει σε μείωση των σχετικών τιμών και συνεπώς ενισχύει παραπέρα την ανάπτυξη, συμβάλλοντας στην διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος μακροοικονομικής σταθερότητας.

3.4.3 ΟΙ ΕΠΟΠΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

Η σταδιακή προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένεται να εξασφαλίζει διαχρονικά την εισαγωγή γενικών αρχών που προάγουν τον ανταγωνισμό κατά τρόπο που να αποβαίνει προς όφελος του καταναλωτή και της απασχόλησης. Η πρακτική επίτευξη του στόχου αυτού προαπαιτεί βέβαια, εκτός από την υιοθέτηση των γενικών αυτών αρχών από την εθνική νομοθεσία, τη δημιουργία ισχυρών, τόσο από πλευράς ουσιαστικών εξουσιών όσο και από πλευράς υποδομής και ικανής στελέχωσης, εποπτικών οργάνων. Στόχος του είναι να εξασφαλίσουν, στην πράξη, ότι η οικονομική δραστηριότητα στις απελευθερωμένες αυτές αγορές θα ασκείται τελικά με τρόπο επωφελή για τον καταναλωτή, τον εργαζόμενο και την κοινωνία. Η δημιουργία των εποπτικών αυτών αρχών εντάσσεται στην δεύτερη κατηγορία διαρθρωτικών αλλαγών καθώς συνιστούν τη δημιουργία μιας σοβαρής οργανωτικής υποδομής. Σε αναγνώριση της αναγκαιότητας αυτής η δημιουργία τέτοιων εποπτικών αρχών αποτελεί δηλωμένη προτεραιότητα της πολιτικής και προχωράει με σταθερούς ρυθμούς. Τη διαχρονική αυτή ενίσχυση των εποπτικών αρχών εκφράζει χαρακτηριστικά η δραστηριότητα της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (και ειδικά η δυναμική δραστηριοποίηση της το τελευταίο έτος στην οργάνωση της λειτουργίας μιας εύρυθμης αγοράς ενέργειας και φυσικού αερίου), η προσπάθεια ενίσχυσης της Επιτροπής Ανταγωνισμού αλλά και η ενίσχυση του ουσιαστικού ρόλου που αναλαμβάνουν σταδιακά μια σειρά άλλων εποπτικών αρχών όπως είναι η ΕΕΤΤ. Σε ότι αφορά την πραγματοποίηση έργων υλικής υποδομής είναι πια γνωστό ότι τα έργα που γίνονται για τη βελτίωση του δικτύου μεταφορών της χώρας θα συμβάλλουν εντυπωσιακά στην αύξηση της αποδοτικότητας του συνόλου της οικονομίας. Σε γενικές

δε γραμμές τα έργα αυτά υλοποιούνται πια με ικανοποιητικούς ρυθμούς, ενώ έχει βελτιωθεί συγχρόνως σημαντικά ο ασκούμενος επί της ποιότητας κατασκευής έλεγχος. Καθώς λοιπόν οι οδηγίες της ΕΕ θα εξασφαλίσουν την ποιοτική αναβάθμιση της εθνικής νομοθεσίας και τα έργα υποδομής θα εξασφαλίσουν την βελτίωση της υλικής υποδομής, απομένει η αναφορά στην προσπάθεια δημιουργίας των οργανωτικών υποδομών που απουσιάζουν σήμερα από την Ελληνική κοινωνία. Το γεγονός αυτό όχι μόνο επιβαρύνει στην πράξη την ποιότητα ζωής των Ελλήνων πολιτών αλλά επιβαρύνει και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Τέτοιου είδους οργανωτικές υποδομές αποτελούν:

- οι προαναφερόμενες εποπτικές αρχές,
- το έργο TAXIS,
- ο εκσυγχρονισμός του τρόπου τήρησης των δημόσιων λογιστικών και
- η πλήρης μηχανοργάνωση του ΙΚΑ στα οποία έχει ήδη γίνει αναφορά στο παρελθόν.

Μια τέτοια υποδομή αποτελεί

- και η στελέχωση των επιτροπών διαχείρισης και παρακολούθησης των έργων του Γ' ΚΠΣ. Τέτοια υποδομή θα αποτελούσε και για παράδειγμα

- το κτηματολόγιο, που όμως δυστυχώς δεν προωθείται με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Είναι δε γνωστό από την εφαρμογή του έργου TAXIS ότι ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στην υλοποίηση των προαναφερομένων έργων ήταν, και είναι, η έλλειψη κατάρτισης, ιδίως στην χρήση πληροφοριακών συστημάτων του προσωπικού που στελεχώνει τις σχετικές υπηρεσίες. Αν και στην συγκεκριμένη περίπτωση τα εμπόδια αυτά ξεπεράστηκαν χάρη στην συστηματική υλοποίηση ενός προσεκτικά σχεδιασμένου προγράμματος κατάρτισης του προσωπικού, υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις που η έλλειψη παιδείας του προσωπικού συνέβαλλε στην ουσιαστική καθυστέρηση ή και υπονόμηση των εκσυγχρονιστικών αυτών προσπαθειών. Τα εμπόδια που θέτει στις εκσυγχρονιστικές αυτές προσπάθειες η έλλειψη καταρτισμένου προσωπικού, ιδίως σε θέματα χειρισμού υψηλής τεχνολογίας, σχετίζονται άμεσα με την ποιότητα της εκπαίδευσης και κατάρτισης που λαμβάνει το σύνολο του πληθυσμού της Ελληνικής επικράτειας, και κατά προέκταση της πλειοψηφίας του προσωπικού των εμπλεκόμενων εκάστοτε υπηρεσιών. Η εξασφάλιση σε βάθος χρόνου των στελεχών που απαιτεί ο προαναφερόμενος εκσυγχρονισμός των οργανωτικών υποδομών της οικονομίας

συνεπώς εξαρτάται άμεσα από τις παρούσες αδυναμίες αλλά και τις μελλοντικές εξελίξεις στον χώρο της παιδείας.

3.4.4. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

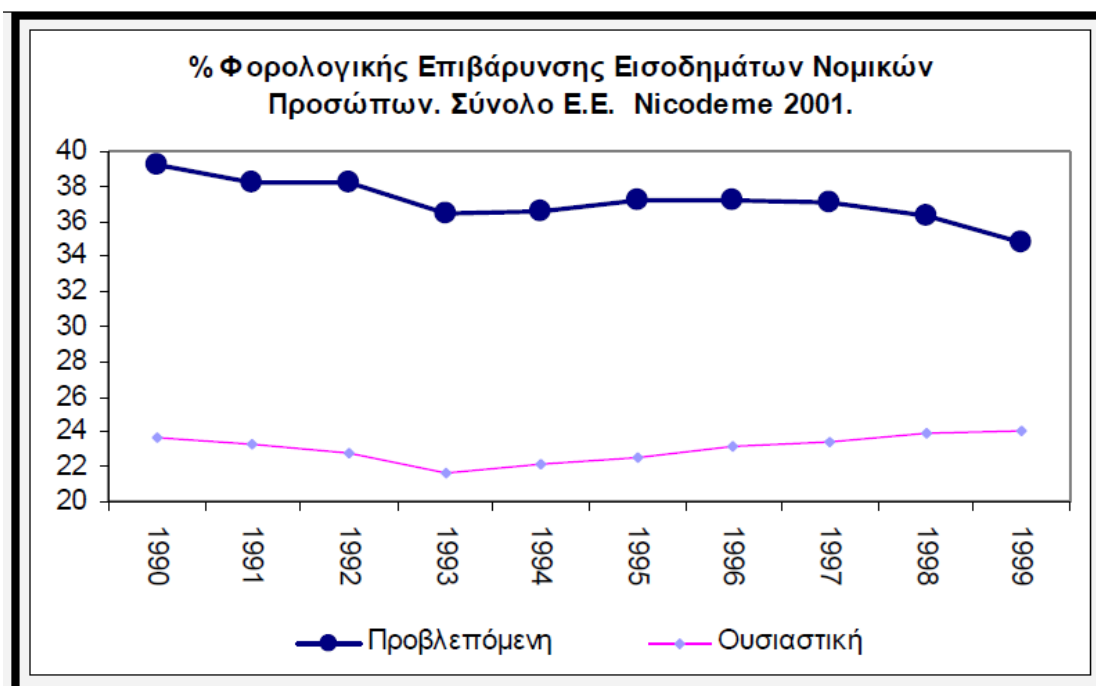
Η ανάπτυξη του συστήματος TAXIS και η εισαγωγή του γενικού λογιστικού σχεδίου και των μέσων ελέγχου της εκτέλεσης και κατάρτισης των προϋπολογισμών των οντοτήτων που αποτελούν την γενική κυβέρνηση αποτελούν τον, απαραίτητο, οργανωτικό κρίκο για την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών. Τα μέτρα φορολογικής μεταρρύθμισης αποσκοπούν στο να συμπληρώσουν την οργανωτική αυτή προσπάθεια με δύο σημαντικούς τρόπους. Πρώτον αποσκοπούν να απαντήσουν, έστω και μερικά, στις ανησυχίες που καταγράφηκαν στο α' εξάμηνο του 2001 ότι δηλαδή η υιοθέτηση αντίστοιχων μέτρων από τις άλλες χώρες της ΕΕ ενδέχεται να υπονομεύσει τη σχετική προς τις χώρες αυτές ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας. Επιπλέον η μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης της κοινωνίας αποσκοπεί στην μετάβαση των ωφελειών που αναμένεται να προκύψουν από την καλύτερη δημοσιονομική διαχείριση στην κοινωνία και να συμβάλλει και με τον τρόπο αυτό στην ενίσχυση της αναπτυξιακής προοπτικής της χώρας. Καθώς πλήθος επιστημονικών μελετών έχουν υποδείξει τον τρόπο με τον οποίο η πολυπλοκότητα του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος υπονομεύει την αποτελεσματικότητα του αναμένεται ότι η μεταρρύθμιση φορολογικού συστήματος, εφόσον προχωρήσει στην ουσιαστική απλοποίηση του, θα μειώσει σημαντικά το κόστος διαχείρισης άλλα και την αποδοτικότητα του. Το συνεπαγόμενο όφελος μπορεί να καρπωθεί τόσο από τον προϋπολογισμό, μέσω της βελτίωσης του ισοζυγίου εσόδων και δαπανών, όσο και από τους φορολογούμενους εφόσον μέρος του οφέλους αυτού μετακυλιστεί σε εκείνους. Η μελέτη της αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος, που έχει ανατεθεί σε επιτροπή ειδικών, βρίσκεται σε εξέλιξη και καλύπτει το σύνολο των φόρων υπέρ του κράτους, των ΟΤΑ και τρίτων. Στον σχεδιασμό τους αναμένεται να ληφθεί υπόψη η ανάγκη συμμετοχής του κρατικού προϋπολογισμού στην χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης καθώς και τυχών μεταβολές στο ύψος των ασφαλιστικών εισφορών που θα κριθούν αναγκαίες στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού συστήματος.

1999. Προβλεπόμενη φορολογία επί εισοδήματος νομικών προσώπων*, Ε. Επιτροπή.														
52,35	40	40,17	37,40	41,25	40,00	35,00	35,00	34,00	32,00	10,00	37,45	30,00	28,00	28,00
1999. Μέση πραγματική** φορολογία επί εισοδήματος νομικών προσώπων, Ε. Επιτροπή.														
39,00	37,50	34,50	32,06	29,08	29,06	31,00	31,00	29,60	28,80	10,50	32,20	28,20	25,50	22,90
% μέσης πραγματικής φορολογίας επένδυσης με απόδοση προ φόρων στην επένδυση 20% επί της προβλεπόμενης.														
0,74	0,94	0,86	0,87	0,72	0,74	0,89	0,89	0,87	0,90	1,05	0,86	0,94	0,91	0,82
1999. Φορολογία επί οριακού*** εισοδήματος νομικών προσώπων, Ε. Επιτροπή.														
31,00	33,20	22,40	22,50	-4,1	18,20	22,60	22,80	20,90	21,90	11,70	20,70	24,70	19,90	14,30
2001. Προβλεπόμενη φορολογία επί εισοδήματος νομικών προσώπων, Ε. Επιτροπή.														
39,35	36,42	40,17	35,20	40,25	37,50	35,00	35,00	34,00	30,00	10,00	37,45	30,00	29,00	28,00
Γερμανία	Γαλλία	Βέλγιο	Πορτογαλία	Ιταλία	Ελλάδα	Ολλανδία	Ισπανία	Αυστρία	Δανία	Ιρλανδία	Λουξεμβούργο	Ην. Πολωνία	Φινλανδία	Σουηδία
* Η μελέτη της ΕΕ, σε αντίθεση με τις μελέτες που παρουσιάζει ο Nicodeme, περιλαμβάνει στον υπολογισμό μια σειρά από τοπικούς φόρους.														
** Για επένδυση με συγκρίσιμη δομή κεφαλαίου και απόδοση προ φόρων 20%.														
*** Για επένδυση με απόδοση μετά φόρων ακριβώς ίση με το κόστος κεφαλαίου.														
Πηγή ΕΕ-Comm(2001)582														

Η φορολογική μεταρρύθμιση επιβάλλεται από την καταγραφή εκ μέρους πολλών μελετητών, με πειστικά στοιχεία, ορισμένων πραγματικοτήτων. Έτσι ο Gaetan Nicodeme (2001GGOE EE paper 153) παρουσιάζει τα αποτελέσματα άλλων ερευνητών αλλά και της δικής του έρευνας. Η κάθε μία μέθοδος έχει τα δικά της μειονεκτήματα και αδυναμίες που επισημαίνει ο αναλυτής. Μία ανάλογη έρευνα έχει ολοκληρώσει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα στοιχεία αλλά και τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής σε γενικές γραμμές συμφωνούν με αυτά των άλλων μελετών, αν και υπάρχουν κάποιες μικροδιαφορές που προέρχονται από την χρήση διαφορετικής. Προκύπτει πάντως ότι ειδικά η Ελλάδα, μαζί με ορισμένες μεσογειακές κυρίως χώρες, φορολογεί στην πράξη με ιδιαίτερα χαμηλούς συντελεστές τα εισοδήματα των νομικών προσώπων παρόλο που

θεωρητικά οι προβλεπόμενοι από τον νόμο συντελεστές είναι αρκετά υψηλοί. Ένα επιπλέον στοιχείο που προκύπτει από την έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ότι η πραγματική φορολογία υποχωρεί ιδιαίτερα στην Ελλάδα και την Ιταλία στην περίπτωση που εξετάζεται η φορολογική επιβάρυνση μιας επένδυσης που έχει πολύ χαμηλή κερδοφορία (δηλαδή όταν η απόδοση προ φόρων στα επενδυμένα κεφάλαια είναι οριακά θετική). Επιπλέον από την έρευνα αυτή προκύπτει ότι η Ελλάδα μαζί με την Γερμανία και το Βέλγιο είναι οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις οποίες ο δανεισμός είναι πολύ πιο ελκυστικός τρόπος χρηματοδότησης των επενδύσεων όταν συγκρίνεται με την παρακράτηση κερδών και την χρήση νέων κεφαλαίων. Συνεπώς στις χώρες αυτές οι επιχειρήσεις έχουν ένα σημαντικό κίνητρο, προερχόμενο από την διάρθρωση του φορολογικού συστήματος, να προτιμούν τα ξένα αντί των ιδίων κεφαλαίων για την πραγματοποίηση των επενδυτικών τους σχεδίων. Η ελκυστικότητα αυτή ενισχύεται πολλαπλασιαστικά όταν, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας, ο περιορισμός της προ φόρων κερδοφορίας (που επιτυγχάνεται με την αύξηση της δανειακής επιβάρυνσης) περιορίζει σημαντικά την πραγματική φορολογική επιβάρυνση. Σημειώνεται ότι το χαρακτηριστικό αυτό του φορολογικού συστήματος δεν αποβαίνει αναγκαστικά σε βάρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας καθώς οι εταιρείες εκμεταλλευόμενες τις ισχύουσες διατάξεις εξασφαλίζουν χαμηλή φορολογική επιβάρυνση για τις δεδομένες ταμειακές ροές τους. Όμως δεν προάγεται η μακροχρόνια ανάπτυξη που χρηματοδοτείται από την παρακράτηση κερδών και κυρίως περιορίζονται σημαντικά τα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού από την φορολογία εισοδημάτων νομικών προσώπων. Η άλλη πραγματικότητα που αναδεικνύεται και που προκαλεί μεγάλο ενδιαφέρον είναι ότι μετά το 1993 στην ΕΕ ακολουθήθηκε από αρκετές χώρες μέλη (περιλαμβάνεται και η Ελλάδα) μια πολιτική μείωσης της προβλεπόμενης φορολογίας. Πολλές από τις μειώσεις αυτές αποτυπώνονται και στη διαφοροποίηση των προβλεπόμενων ποσοστών φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων ανάμεσα στο 1999 και 2001. Οι διαφοροποιήσεις αυτές αναμένεται να έχουν σημαντικές επιδράσεις στην μείωση της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης στις χώρες αυτές. Παρατηρείται από τον Nicodeme ότι παρά τις μειώσεις αυτές, και ενδεχομένως λόγω της παράλληλης λήψης μέτρων για την διεύρυνση της φορολογικής βάσης, το ποσοστό πραγματικής

φορολογίας επί των εισοδημάτων των νομικών προσώπων στις χώρες της ΕΕ αυξήθηκε σημαντικά στο διάστημα αυτό.

Τεκμηριώνεται συνεπώς ότι η Ελλάδα έχει ιδιαίτερα μεγάλο πρόβλημα όσο αφορά την δυνατότητα του φορολογικού συστήματος να εξασφαλίσει ικανοποιητικά έσοδα στον προϋπολογισμό, παρά την σχετικά υψηλή προβλεπόμενη από το νόμο φορολογία νομικών προσώπων, ενώ παράλληλα η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι η μείωση των συντελεστών με παράλληλη διεύρυνση της φορολογικής βάσης οδηγεί στην εξασφάλιση αυξημένων ποσοστών πραγματικής φορολογίας επί των εισοδημάτων των νομικών προσώπων. Δεδομένου ότι η ανάπτυξη του έργου TAXIS εξασφαλίζει τη δυνατότητα έλεγχου μιας διευρυμένης φορολογικής βάσης τεκμηριώνεται η πιεστική ανάγκη άμεσης προώθησης της σχεδιαζόμενης φορολογικής μεταρρύθμισης ώστε να συμπληρωθεί το δίπτυχο έλεγχος και διεύρυνση φορολογικής βάσης/μείωση φορολογικών συντελεστών που έχει αποδειχτεί στην πράξη ότι αυξάνει την αποδοτικότητα του φορολογικού συστήματος. Δυστυχώς αποδεικνύεται ότι στην πράξη η λήψη φορολογικών μέτρων με ουσιαστική συνεισφορά στην αναπτυξιακή προοπτική της χώρας είναι αρκετά δύσκολη. Τα μόνα μέτρα που προωθήθηκαν μέσα στο 2001 (για την κατάργηση μιας σειράς χαρτοσήμων) αναγκάστηκαν να προωθηθούν ως υπουργικές αποφάσεις, καθότι η ψήφιση τους ως νόμο υπονομεύτηκε με την επίκληση από το

προεδρείο της Βουλής μιας επουσιώδους πρόφασης την τελευταία στιγμή. Η υποβολή προς ψήφιση του νομοσχεδίου για την «ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς, την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας» εξασφαλίζει μια σημαντική, αλλά όχι εντυπωσιακή, μείωση της φορολογίας φυσικών προσώπων που αντισταθμίζει την μη τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας τα τελευταία χρόνια. Αντίθετα εξεταζόμενη η μείωση του φόρου εισοδήματος για τα νομικά πρόσωπα δεν μπορεί να θεωρηθεί εξαρχής ως ικανοποιητική ρύθμιση. Θεωρητικά η μείωση της φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων μέχρι 2,5% και μέχρι 15.000 ευρώ ανά εργαζόμενο που προσλαμβάνεται για πρώτη φορά, υπό την προϋπόθεση ότι το νομικό πρόσωπο αυξάνει την συνολική του απασχόληση, αποτελεί κίνητρο για την αύξηση της απασχόλησης και της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Παραμένει όμως γεγονός ότι βάση του ίδιου νομοσχεδίου πολύ μεγαλύτερες εκπτώσεις μπορούν να επιτευχθούν για μια διετία τουλάχιστον με την πρόωση μιας απορρόφησης άλλης εταιρείας (10% το πρώτο έτος και 5% το δεύτερο έτος). Στο σημείο αυτό προκαλεί επίσης έκπληξη η εξαίρεση των εταιριών που κατέστησαν συνδεδεμένες ώστε να συγχωνευτούν βάση της προτροπής του Ν 2940/2001, ομάδα που περιλαμβάνει και πολλές εργοληπτικές εταιρείες. Προκύπτει ότι οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις δεν συμβάλλουν στην απλοποίηση του φορολογικού συστήματος καθώς τίθενται μια σειρά από διαζευκτικές προϋποθέσεις και δημιουργείται η απαίτηση να ρυθμιστούν ειδικά θέματα για την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων με υπουργικές αποφάσεις. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι παραμένουν προς ρύθμιση θέματα που αφορούν την χρονική διάρκεια για την οποία θα χορηγείται η έκπτωση φόρου στην περίπτωση αύξησης της απασχόλησης αλλά και ο χρόνος διάρκειας ισχύος της συγκεκριμένης διάταξης, που αποτελούν και τα δύο εξαιρετικά σημαντικές παραμέτρους. Η πολυπλοκότητα που εισάγουν οι ρυθμίσεις αυτές αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος αποτελεί, σύμφωνα με την πρόσφατη μελέτη του ΟΟΣΑ για τις διαρθρωτικές αλλαγές στην Ελλάδα (σελ. 31 της μελέτης αυτής), έργο πρωτεύουσας σημασίας. Συγκεκριμένα ο ΟΟΣΑ προτείνει την απλοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας, την εισαγωγή χρονικής σταθερότητας και συνέπειας στις ισχύουσες διατάξεις και την αλλαγή της παρούσας πρακτικής σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες δηλώνουν χαμηλά έσοδα προσδοκώντας ότι οι ελεγκτικές αρχές δεν θα μπορέσουν μέσα στην προβλεπόμενη

προθεσμία να τις ελέγξουν και στο τέλος θα τους προταθεί μια ιδιαίτερη ευνοϊκή ρύθμιση για το κλείσιμο των ανέλεγκτων βιβλίων. Σε ότι αφορά τον προσανατολισμό του νομοσχεδίου στην ενίσχυση της απασχόλησης τονίζεται για άλλη μια φορά ότι η μη ελκυστικότητα της χρήσης της εργασίας ως συντελεστή παραγωγής στην Ελλάδα προκύπτει από αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου που διέπει την αγορά εργασίας και τη λειτουργία των νομικών προσώπων οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν ανεξάρτητα από τον περιορισμό της φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων. Τα αντικίνητρα αυτά είναι στην πράξη πιο σημαντικά για την ανάπτυξη της απασχόλησης από την μείωση του φορολογικού συντελεστή κατά λίγες ποσοστιαίες μονάδες, όπως προκύπτει και από τις μελέτες που δημοσίευσε πρόσφατα η ΤτΕ σε συνεργασία με το ίδρυμα Brookings σε τόμο ερευνών σχετικά με τις επιδόσεις και προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας. Συνοψίζοντας, και με τις παραπάνω επιφυλάξεις, η μείωση των συντελεστών από μόνη της απλά ενδέχεται να φέρνει (εφόσον είναι θετικές οι αποφάσεις του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών που επικαλείται το νομοσχέδιο) το ποσοστό φορολόγησης των εισοδημάτων νομικών προσώπων πιο κοντά στα επίπεδα στα οποία διαμορφώνεται η θεωρητική φορολογία στην πλειοψηφία των κοινοτικών χωρών όπου μάλιστα ισχύει χωρίς προϋποθέσεις σχετικά με την απασχόληση. Συνεπώς το συγκεκριμένο μέτρο μπορεί να συντηρήσει την ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας. Δυστυχώς όμως με δεδομένες τις αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου της Ελληνικής οικονομίας, δεν προκύπτει για την Ελλάδα κανένα ιδιαίτερο συγκριτικό πλεονέκτημα ως τόπος πραγματοποίησης επενδύσεων από το υπό συζήτηση νομοσχέδιο.

Πέρα από την ειδική αναφορά στο εν λόγω νομοσχέδιο, οι στόχοι της φορολογικής μεταρρύθμισης παραμένουν:

- Η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος και των διαδικασιών εφαρμογής στην πράξη.
- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
- Η ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας, αύξηση της απασχόλησης, της αποταμίευσης και των επενδύσεων.
- Η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Η εισαγωγή αυτόματων σταθεροποιητών από το φορολογικό σύστημα .

• Η ενθάρρυνση της οικειοθελούς συμμόρφωσης των φορολογουμένων.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών πρέπει να προωθηθούν τα ακόλουθα μέτρα:

1. Μείωση του ανώτατου συντελεστή φορολόγησης εισοδήματος φυσικών προσώπων κατά 2.5% έως 5.0%.

2. Αλλαγή της φορολογικής κλίμακας με αύξηση του αφορολόγητου ορίου για όλους τους φορολογούμενους κατά 20% και την κατάργηση για τους μισθωτούς του κατώτερου συντελεστή 5%.

3. Μείωση του συντελεστή φορολόγησης των ΑΕ και των ΕΠΕ έως και 2,5 ποσοστιαίες μονάδες με την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις θα αυξήσουν ανάλογα το προσωπικό που απασχολούν.

4. Φορολόγηση των *repos* με συντελεστή 7% και των τόκων από τίτλους δημοσίου που κατέχουν κάτοικοι της ημεδαπής(μόνο) με 10%.

5. Μείωση της φορολογίας μαζούτ κατά 50%.

6. Κατάργηση τελών χαρτοσήμου στους μισθούς των εργαζομένων με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου (ύψους 1,2%).

7. Κατάργηση τελών χαρτοσήμου στις δηλώσεις έναρξης ή μεταβολής επαγγελματικής δραστηριότητας στις συναλλαγματικές τα γραμμάτια και ως και τις υπεύθυνες δηλώσεις του Ν 1599/86.

4. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

4.1. Τι είναι και τι δεν είναι θεσμικές αλλαγές

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Κεντρική της Τράπεζα ζητάνε από την Ελλάδα θεσμικές αλλαγές στη λειτουργία της οικονομίας προκειμένου να αντιμετωπιστεί η συντελεσμένη χρεοκοπία της χώρας. Οι επαγγελματίες της πολιτικής και η πλειονότητα των μέσων «πληροφόρησης» καμώνονται πως δεν καταλαβαίνουν τι σημαίνει η λέξη «θεσμικές». Εξαγγέλλουν, συνομολογούν, μηχανεύονται αλλαγές επιδερμικές, περιστασιακές, που αφορούν εισπρακτικές κυρίως μεθοδεύσεις, όχι τη λειτουργία των θεσμών.

Όσοι πολίτες διασώζουν ακόμη στοιχειώδη ορθολογισμό (αντιπαλεύουν τη μεταμόρφωσή τους σε ρινόκερους υπερασπιστές του «ασύλου», του εκτονωτικού πρωτογονισμού και πάσης «προοδευτικής» αλογίας) καταλαβαίνουν ό, τι και οι

αρμόδιοι των Βρυξελλών: Πώς η οικονομία μιας χώρας είναι συνάρτηση της παραγωγικότητάς της και όχι των δανείων που συνάπτει. Ο πλούτος παράγεται, δεν χαρίζεται, είναι πάντοτε προϊόν εργασίας. Για να μετασηματιστεί η εργασία σε πλούτο, πρέπει να λειτουργεί αγορά. Όταν μέρα παρά μέρα ή και συχνότερα η ιδεολογικοποιημένη ψυχανωμαλία νεκρώνει τη λειτουργία της πόλης και συνεπώς την αγορά, θεσμικό μέτρο για την ανάκαμψη της οικονομίας είναι να οργανωθεί η αστυνομία ακριβώς κατά το πρότυπο της Γερμανίας, της Αγγλίας, της Γαλλίας ή όποιας άλλης χώρας με συνεπή κοινωνικό (δηλαδή κοινωνούμενο) ορθολογισμό.

Η απλοϊκή, αλλά πανανθρώπινα βεβαιωμένη λογική λέει πως, όσο λιγότερο εργάζονται οι άνθρωποι τόσο λιγότερα παράγουν και τόσο φτωχότεροι γίνονται. Η πείρα από τις σχέσεις κάθε Έλληνα πολίτη με το δημόσιο οδηγεί σε διαπίστωση στατιστικά μη ελεγμένη, αλλά καθολικά βεβαιωμένη: Οτι, οποιαδήποτε μέρα σε οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία, το ένα τρίτο περίπου της υπαλληλίας απουσιάζει «νομίμως»: Κάνει χρήση κάποιου υπόλοιπου «κανονικής» άδειας ή έχει πάρει άδεια ειδική μιας ή δύο ημερών με συνεννόηση ενδο-συναδελφική ή απουσιάζει για λόγους ασθένειας που θα δικαιολογηθεί εκ των υστέρων ή, τέλος πάντων, «κάτι του έτυχε» και «θα καθυστερήσει».

Ασφαλώς υπάρχουν δημόσιες υπηρεσίες όπου οι υπάλληλοι εργάζονται εντατικά και άλλες όπου οι υπάλληλοι είναι προκλητικά αργόμισθοι, ίσως και δίχως αντικείμενο απασχόλησης, αναιδέστατα νοχελικοί ή αδιάφοροι. Αποκλείεται ωστόσο θεσμικά η μετακίνηση υπαλλήλων από υπηρεσίες με αργόσχολο πλεόνασμα προσωπικού σε άλλες με ελλείμματα προσωπικού. Έχουν κατορθώσει τον αποκλεισμό οι δυνάστες του κράτους και της κοινωνίας συνδικαλιστές.

Πάμπολλες οι περιπτώσεις μισθοδοτούμενης από το κράτος αργοσχολίας: Μόνιμο προσωπικό «τεχνικών» σε κάθε δημόσιο νοσοκομείο (μαραγκών, ηλεκτρολόγων, υδραυλικών, ελαιοχρωματιστών). Κάθε πρωί «χτυπάνε κάρτα» και αμέσως απέρχονται στις ιδιωτικές τους δουλειές. Προσθέστε και τους «συνοδούς ασανσέρ», προγραμματικά παρασιτικούς στα δημόσια νοσοκομεία. Τις δεκάδες «κηπουρών» ή «φυλάκων» σε μικροσκοπικά επαρχιακά μουσεία. Το ατέλειωτο πλήθος

«αποσπασμένων» από περιφερειακές υπηρεσίες στους διαδρόμους των υπουργείων της Αθήνας. Για την απλή λογική του απροκατάληπτου και μη συμβιβασμένου με την ψυχανωμαλία πολίτη, θεσμικές αλλαγές για τη σωτηρία της χρεοκοπημένης οικονομίας σημαίνει: Μηχανισμούς ελέγχου της παραγωγικότητας κάθε μισθοδοτούμενου από τον κρατικό κορβανά και άμεση απόλυση των παρασίτων. Επιτέλους, ας μετατεθούν οι αργόσχολοι στο Ταμείο Ανεργίας, προκειμένου να εξαρθρωθεί η κατεστημένη νοοτροπία ταύτισης του δημόσιου υπαλλήλου με τον δωρεάν σιτιζόμενο από το κράτος. Ο υπερπληθωρισμός της δημοσιοϋπαλληλίας είναι ένα από τα ειδεχθέστερα εγκλήματα των επαγγελματιών της πολιτικής σε βάρος του κοινωνικού σώματος: Διορίζουν στο δημόσιο εξαγοράζοντας συνειδήσεις, εγκλωβίζοντας ψηφοφόρους στο κομματικό τους ποιμνιοστάσιο. Αλλά, τουλάχιστον, διαθέτουν με ειδεχθή ιδιοτέλεια το κοινωνικό χρήμα ασκώντας ένα είδος κοινωνικής πρόνοιας. Αν αυτό το χρήμα πρέπει να περισταλεί όταν είναι συντελεσμένη η οικονομική χρεοκοπία, πόσο πιο ριζική πρέπει να είναι η περιστολή των πακτωλών που διοχετεύονται απευθείας από το κρατικό ταμείο στα κόμματα. Χορηγείται το κοινωνικό αυτό χρήμα για την εξυπηρέτηση καθαρά συντεχνιακών συμφερόντων, πρόστυχης ιδιοτέλειας, εγωλαγνικών φιλοδοξιών: Να γίνει μηχανισμός προπαγανδιστικής εξαπάτησης του λαού, μισθοί και γραφεία της κομματικής καμαρίλας, στόλος από λιμουζίνες, καταγισμός διαφημιστικής πλύσης εγκεφάλου των αφελών. Μόνο σε ένα χρόνο (2007) η Ν. Δ. χρηματοδοτήθηκε από τον φορολογούμενο δουλοπάροικο της κομματοκρατίας με 23 εκατομμύρια ευρώ, το ΠΑΣΟΚ με 21 εκατομμύρια, το ΚΚΕ με 5 εκατομμύρια, ο ΣΥΝ με 3,5, ο ΛΑΟΣ με 2. Σήμερα αυτά τα ποσά πρέπει να έχουν αυξηθεί κατά πολύ. Θεσμικές αλλαγές για σωτηρία της χρεοκοπημένης οικονομίας σημαίνει: Διακοπή της χρηματοδότησης των κομμάτων. Να συναγωνιστούν επί ίσοις όροις (το επιτάσσει το Σύνταγμα) με οποιαδήποτε άλλη ομάδα πολιτών που έχουν διαμορφώσει πρόταση πολιτική και διεκδικούν την ψήφο των πολιτών. Να συναγωνιστούν προτάσεις, τεκμηριωμένες απόψεις, στοχεύσεις κοινωνικές. Οχι χρυσοπληρωμένα «επικοινωνιακά» τεχνάσματα και ψεύδη σε πολυτελείς συσκευασίες. Θεσμική αλλαγή στη λειτουργία της οικονομίας είναι και η διακοπή μισθοδοσίας των άεργων «νονών» του δημοσιοϋπαλληλικού συνδικαλισμού, που για την κοινή συνείδηση πληρώνονται με κοινωνικό χρήμα μόνο για να μηχανοραφούν γκανγκστερικούς εκβιασμούς του λαϊκού σώματος,

ετοιμάζοντας βουλευτικούς θώκους για πάρτη τους. Αλλά και περικοπή των κονδυλίων που χρειάζονται κάθε χρόνο τα Πανεπιστήμια για να επισκευάσουν τις φθορές και να αντικαταστήσουν κατεστραμμένο υλικό από τις «καταλήψεις», τους βανδαλισμούς, το πλιάτσικο που είναι το σπορ της «προοδευτικής» ψυχανωμαλίας. Και ας καταφύγει η αδρανοποιημένη πλειοψηφία διδασκόντων και διδασκομένων στη Δικαιοσύνη, να διεκδικήσει το κόστος των καταστροφών από τους φυσικούς και ηθικούς αυτουργούς των εγκληματικών πράξεων. Μοιάζει απλοϊκή η τετράγωνη λογική, μειονεκτική μπροστά στις «σοφιστικές» επινοήσεις της κυρίαρχης συντεχνιακής ιδιοτέλειας. Τυπικό σύνδρομο στη σχέση κυριαρχίας – υποτέλειας, αφέντη – δούλου είναι και ο εκούσιος αλλά ανεπίγνωτος αυτοευνουχισμός της νοημοσύνης του δούλου, η ηδονή που εισπράττει όσο πληρέστερα καταργεί τη σκέψη και την κρίση του για να αναπαραγάγει παθητικά τις στερεότυπες υπαγορεύσεις του αλάθητου αφέντη. Τα κανάλια και οι εφημερίδες δίνουν εμφατική προβολή στα θλιβερά αυτά αναμασήματα των αρρωστημένων παιδιών, εμφανίζουν κοινωνικά κυρίαρχη τη δουλική αλογία. Είτε για το «άσυλο» πρόκειται είτε για τον περυσινό Δεκέμβρη, η αδυναμία συνεννόησης δίνει εικόνα τέλειου κοινωνικού αδιεξόδου, εικόνα συλλογικής παράνοιας. Για μια κοινωνία που βυθίζεται αυτάρεσκα στην αλογία, η οικονομική καταστροφή ή η ξενική κατάκτηση δεν μπορεί να είναι «μια κάποια λύση».

4.2 ΘΕΣΜΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΦΕΣΕΙΣ

Η βελτίωση των θεσμών σε μία χώρα είναι ένας εξαιρετικά δύσκολος στόχος, επειδή οι θεσμοί είναι μακροπρόθεσμες μεταβλητές που συνήθως αλλάζουν πολύ αργά. Επίσης, η αδυναμία των θεσμών συχνά αποτελεί πολιτικοοικονομικό φαινόμενο. Ενώ η αδυναμία των θεσμών είναι επιβλαβής για τη γενική οικονομική ευημερία μιας χώρας μπορεί να είναι επωφελής για σχετικά μικρές, αλλά πολιτικά οργανωμένες, κοινωνικές ομάδες που αντιτάσσονται στη βελτίωση των θεσμών. Οπότε, η μεταβολή του θεσμικού πλαισίου μιας χώρας απαιτεί την ύπαρξη ισχυρών κοινωνικοπολιτικών συμμαχιών που θα πιέσουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Από αυτή την άποψη, σε χώρες με ανεπαρκείς θεσμούς, μια οικονομική ύφεση _μία

προσωρινή αρνητική απόκλιση του ΑΕΠ από το δυνητικό ΑΕΠ_ μπορεί να αποτελέσει μία ευκαιρία για θεσμική βελτίωση. Μία ύφεση και κυρίως μία μεγάλη ύφεση ή κρίση_ συχνά αδυνατίζει πολιτικά τις κοινωνικές ομάδες που αντιτίθενται σε θεσμικές αλλαγές [Johnson (2009)]. Αυτό διευκολύνει τη δημιουργία κοινωνικοπολιτικών συμμαχιών που επιβάλλουν τη θεσμική βελτίωση. Παρόλο που οι κρίσεις είναι πολύ δυσάρεστα φαινόμενα, που οι κυβερνήσεις πρέπει να προσπαθούν να αποφεύγουν με όποιον τρόπο μπορούν , έχει παρατηρηθεί ότι ορισμένες φορές μία κρίση μπορεί να αποτελέσει εφαλτήριο για θεσμική βελτίωση σε μία χώρα με ανεπαρκείς θεσμούς [Bruckner and Ciccone (forth)].

Η κρίση που περνάει αυτή τη στιγμή η ελληνική οικονομία είναι ένα δυσάρεστο φαινόμενο που έχει αρνητικές επιπτώσεις για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Ίσως, όμως, η κρίση θα μπορούσε να διευκολύνει θεσμικές αλλαγές στην ελληνική οικονομία. Βέβαια, ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, αυτό το θετικό αποτέλεσμα είναι πιθανώς πολύ λιγότερο σημαντικό από τις μεγάλες αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων.

Η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου στην Ελλάδα θα αναβάθμιζε τη λειτουργία του κράτους και θα βοηθούσε στη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος ή στη μακροπρόθεσμη αποπληρωμή του χρέους. Όμως, μία θεσμική βελτίωση πιθανώς δεν θα συνεισέφερε στην αντιμετώπιση της ίδιας της οικονομικής κρίσης, δηλαδή στην προσωρινή ή κυκλική μείωση του ελληνικού ΑΕΠ. Οι θεσμοί είναι μακροπρόθεσμες μεταβλητές που συνήθως αλλάζουν πολύ αργά, ενώ οι οικονομικές κρίσεις είναι συνήθως βραχυπρόθεσμα φαινόμενα. Για αυτό τον λόγο, ακόμα και αν η Ελλάδα επιτύχει να αναβαθμίσει το θεσμικό της πλαίσιο, τα θετικά αποτελέσματα πιθανόν δεν θα γίνουν εγκαίρως εμφανή για να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της κρίσης (παρόλο που θα συνεισφέρουν σημαντικά στην μακροπρόθεσμη αύξηση του ελληνικού ΑΕΠ).

4.3. Θεσμικό πρόβλημα 1: Αδύναμοι θεσμοί ιδιοκτησίας και στρεβλώσεις στην κατανομή του ταλέντου

Οι θεσμοί ιδιοκτησίας είναι οι κανόνες με τους οποίους λειτουργεί μια κοινωνία [North and Thomas (1973), North (1981), Acemoglu, Johnson and Robinson (2005)]. Σε όλες

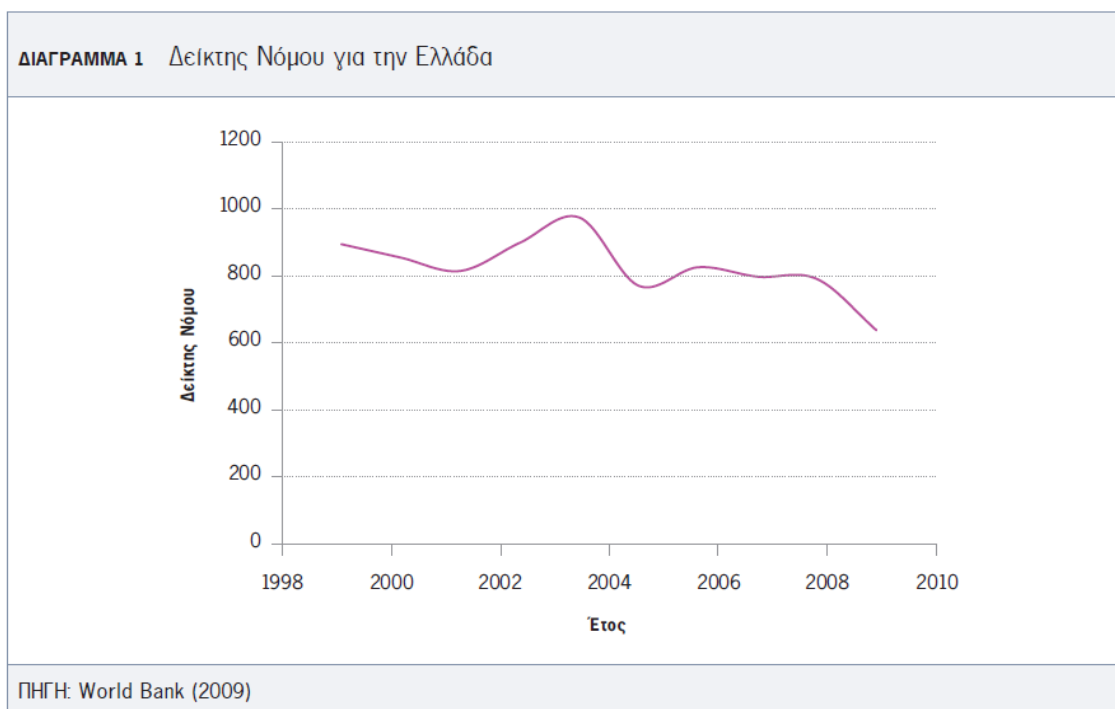
τις κοινωνίες, οι πολίτες συνήθως δρουν με απώτερο σκοπό τη μεγιστοποίηση της προσωπικής ωφέλειας ή του κέρδους τους. Χωρίς την ύπαρξη θεσμών ιδιοκτησίας, αυτή η μεγιστοποίηση μπορεί να πάρει τη μορφή εξαναγκαστικών και βίαιων δραστηριοτήτων, όπως πόλεμοι, κλοπές, δουλεία και λεηλασία. Η ύπαρξη κατάλληλων θεσμών, από την άλλη πλευρά, ωθεί ή δίνει κίνητρα στους πολίτες να μεγιστοποιήσουν την ωφέλεια και το κέρδος τους με τρόπους που είναι επίσης κοινωνικά εποικοδομητικοί, δηλαδή με τρόπους που διαχέουν οφέλη και στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Οι θεσμοί ιδιοκτησίας εξασφαλίζουν ότι ο κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει εθελοντικά (και όχι καταναγκαστικά) σε οικονομικές δραστηριότητες και να αποκτήσει προσωπική περιουσία. Οι καρποί της οικονομικής δραστηριότητας του πολίτη προστατεύονται με διαφανείς νόμους που εφαρμόζονται αποτελεσματικά από το κράτος. Οπότε η ύπαρξη δυνατών θεσμών ιδιοκτησίας εγγυάται την προστασία του πολίτη από καταναγκαστική αρπαγή της περιουσίας του από άλλες ίσως ισχυρότερες κοινωνικές ομάδες και από το ίδιο το κράτος (το οποίο θα μπορούσε να αρπάξει με καταναγκαστικό τρόπο πλούτο από ορισμένους πολίτες και στη συνέχεια να τον διανείμει σε πολιτικά δικτυωμένες κοινωνικές ομάδες). Μερικά παραδείγματα θεσμών ιδιοκτησίας είναι ένα δίκαιο και ανεξάρτητο δικαστικό σύστημα, το οποίο, ανάμεσα στα άλλα, εγγυάται τη σωστή τήρηση συμφωνιών και συμβολαίων, ένα αποτελεσματικό νομοθετικό πλαίσιο και μία εκτελεστική εξουσία που εφαρμόζει σωστά τους νόμους. Οι θεσμοί ιδιοκτησίας μιας χώρας θεωρούνται καλοί όταν παρέχουν προστασία σε ένα μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου [Acemoglu, Johnson and Robinson (2005)]. Η μορφή των οικονομικών δραστηριοτήτων σε μια χώρα καθορίζει αν η επιδίωξη του προσωπικού κέρδους ή της προσωπικής ωφέλειας από κάθε πολίτη η οποία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης φύσης είναι εποικοδομητική ή επιζήμια για την υπόλοιπη κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, η επιδίωξη του κέρδους μέσω της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της επένδυσης ωφελεί ολόκληρη την κοινωνία και όχι μόνο τα άτομα που εμπλέκονται στις συγκεκριμένες δραστηριότητες. Είναι γνωστό ότι η καινοτομία ή η έρευνα μπορεί να αποτελέσει βάση και να δώσει έναυσμα για περαιτέρω καινοτομία, κάτι για το οποίο ο αρχικός καινοτόμος δεν ανταμείβεται πλήρως. Έτσι τα οφέλη από την καινοτομία διαχέονται σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο [Aghion and

Howitt (2005)]. Επίσης, η δημιουργική επιχειρηματική δραστηριότητα οδηγεί σε νέες θέσεις εργασίας και στην παραγωγή προϊόντων που είναι χρήσιμα στους καταναλωτές. Έτσι τα οφέλη από τη δημιουργική επιχειρηματικότητα διαχέονται σε ολόκληρη την κοινωνία. Η επιδίωξη του κέρδους μέσω αρπακτικών δραστηριοτήτων «μηδενικού αθροίσματος», από την άλλη πλευρά, δεν ωφελεί την υπόλοιπη κοινωνία. Αυτές τις δραστηριότητες _όπως, για παράδειγμα, η λεηλασία του κράτους ή η αρπαγή πλούτου από άλλους πολίτες_ έχουν μόνο χαρακτήρα διανομής και δεν αυξάνουν τη συνολική «πίτα» ή τον συνολικό πλούτο που διανέμεται στους συμμετέχοντες. Η πίτα είναι σταθερή, οπότε κέρδη για έναν συμμετέχοντα μεταφράζονται αυτόματα σε ζημία για τους υπόλοιπους [Murphy, Shleifer and Vishny (1991, 1993), Acemoglu (1995)]. Επίσης, σε πολλές περιπτώσεις η ενασχόληση με δραστηριότητες μηδενικού αθροίσματος μπορεί ακόμα και να μειώσει (παρά να κρατήσει σταθερό) τον συνολικό πλούτο της κοινωνίας λόγω της σπατάλης πόρων σε κοινωνικές και πολιτικές διαμάχες για τη διανομή. Ένας βασικός ρόλος των σωστών θεσμών ιδιοκτησίας είναι να ωθήσουν τους πολίτες προς εποικοδομητικές (και μακριά από αρπακτικές) οικονομικές δραστηριότητες, δηλαδή να αξιοποιήσουν προς όφελος ολόκληρης της κοινωνίας τη φυσική τάση του κάθε πολίτη να μεγιστοποιήσει το προσωπικό του κέρδος. Καθώς οι δυνατοί θεσμοί ιδιοκτησίας προσφέρουν προστασία από αρπαγή του πλούτου, αποθαρρύνουν τους πολίτες από το να ασχοληθούν με αρπακτικές ή καταναγκαστικές δραστηριότητες. Σε χώρες με δυνατά θεσμικά πλαίσια τα οφέλη από αρπακτικές δραστηριότητες είναι περιορισμένα, κάτι που δίνει κίνητρο στους πολίτες να στρέψουν την προσοχή τους σε πιο κοινωνικά εποικοδομητικούς τομείς. Επομένως, ένας από τους σημαντικότερους τρόπους μέσω των οποίων η ποιότητα των θεσμών ιδιοκτησίας επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία μιας χώρας είναι η κατανομή του ταλέντου [Murphy, Shleifer and Vishny (1991, 1993), Acemoglu (1995)]. Αδύναμοι θεσμοί δίνουν κίνητρα στα ικανότερα και πιο παραγωγικά μέλη της κοινωνίας να στραφούν σε κοινωνικά επιζήμιες (ή τουλάχιστον μη εποικοδομητικές) αρπακτικές δραστηριότητες μηδενικού αθροίσματος. Για παράδειγμα, σε χώρες με αδύναμα θεσμικά πλαίσια ο πιο εύκολος τρόπος οικονομικής επιτυχίας και καταξίωσης είναι συχνά η αρπαγή πλούτου από άλλους πολίτες παρά η δημιουργία καινούργιου πλούτου. Μερικές συνηθισμένες μέθοδοι αρπαγής είναι η λεηλασία του κράτους, η λεηλασία

άλλων κρατών μέσω πολέμων και η υποδούλωση άλλων κοινωνικών ομάδων μέσω απαλλοτριώσεων ή εξοντωτικής και καταχρηστικής φορολογίας. Ως αποτέλεσμα, η σπατάλη ενός μεγάλου μέρους του ταλέντου και ανθρώπινου δυναμικού που υπάρχει σε μια χώρα σε μη εποικοδομητικές δραστηριότητες μηδενικού αθροίσματος οδηγεί στη μείωση της οικονομικής ευημερίας και την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Από την άλλη πλευρά, ποιοτικοί θεσμοί ιδιοκτησίας δίνουν κίνητρα στα ικανότερα και πιο παραγωγικά μέλη της κοινωνίας να στραφούν σε κοινωνικά εποικοδομητικές δραστηριότητες, οι οποίες πέρα από τους συμμετέχοντες ωφελούν ολόκληρη την κοινωνία (και αυξάνουν τον συνολικό πλούτο της οικονομίας). Σε ένα δυνατό θεσμικό πλαίσιο, ο πιο εύκολος τρόπος οικονομικής επιτυχίας και καταξίωσης είναι η δημιουργική επιχειρηματικότητα, η καινοτομία και άλλες δραστηριότητες που ωφελούν ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Καθώς το ταλέντο της χώρας αξιοποιείται στην παραγωγή καινούργιου πλούτου και δεν σπαταλάται σε αρπακτικές δραστηριότητες μηδενικού αθροίσματος, η οικονομική ευημερία αυξάνεται και η οικονομική ανάπτυξη επιταχύνεται. Ένα από τα μεγάλα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας είναι η απουσία ποιοτικών θεσμών ιδιοκτησίας. Ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της ποιότητας των θεσμών ιδιοκτησίας μιας χώρας είναι ο Δείκτης του Νόμου της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Rule of Law Indicator). Το 2009 ο Δείκτης του Νόμου για την Ελλάδα ήταν 0,75 [World Bank (2009)]. Αυτό το σκορ είναι αρκετά χαμηλό, δεδομένου ότι είναι περίπου στο ίδιο επίπεδο με λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, όπως η Λετονία. Αν και το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ελλάδας το 2009 _\$29,881 με ισοδυναμία της αγοραστικής δύναμης [IMF (2009)]_ ήταν σημαντικά υψηλότερο από το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Λετονίας _\$14,255 [IMF (2009)]_, ο Δείκτης του Νόμου για τις δύο χώρες ήταν περίπου ο ίδιος. Αυτό αποτελεί μια ένδειξη για το σοβαρό έλλειμμα θεσμών ιδιοκτησίας που υπάρχει στην Ελλάδα σε σχέση με χώρες που βρίσκονται σε παρόμοιο εισοδηματικό επίπεδο. ¹Επίσης, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, ο Δείκτης του Νόμου τείνει να εμφανίζει μια πτωτική πορεία στην Ελλάδα τα τελευταία 10 χρόνια, δηλαδή από το 2000 έως το 2009.

1 Ένας άλλος δείκτης που μερικές φορές χρησιμοποιείται είναι ο Δείκτης Θεσμών

Ιδιοκτησίας του Heritage Foundation. Το 2010 το σκορ της Ελλάδας ήταν 60, το οποίο είναι επίσης σε παρόμοιο επίπεδο με χώρες όπως η Λετονία [Heritage Foundation (2010)].

Οι σχετικά αδύναμοι θεσμοί ιδιοκτησίας της ελληνικής οικονομίας οδηγούν σε σοβαρές στρεβλώσεις στην κατανομή του ταλέντου και στην κατασπατάληση του ανθρώπινου δυναμικού. Πολλοί ικανοί και άρτια εκπαιδευμένοι έλληνες πολίτες ωθούνται από τα στρεβλά θεσμικά κίνητρα σε αρπακτικές δραστηριότητες μηδενικού αθροίσματος. Για παράδειγμα, πολλοί ικανοί νέοι πτυχιούχοι έχουν ως κύριο επαγγελματικό τους στόχο τον διορισμό στον δημόσιο τομέα. Η προσφορά εργασίας είναι ιδιαίτερα υψηλή για δημόσιες θέσεις που δίνουν την προοπτική για πιθανή συμμετοχή σε αρπακτικές δραστηριότητες (π.χ., για θέσεις σε πολεοδομικές ή φορολογικές υπηρεσίες). Με παρόμοιο τρόπο, πολλές επιχειρήσεις έχουν ως κύριο στόχο τις συναλλαγές με το ελληνικό κράτος παρά τη δυναμική καινοτομία και την ενεργοποίηση σε ανταγωνιστικές εγχώριες ή διεθνείς αγορές. Έτσι ένα μεγάλο μέρος του δυναμικού της χώρας αφιερώνεται στην απλή μεταφορά πλούτου μεταξύ κοινωνικών ομάδων παρά στη δημιουργία καινούργιου πλούτου. Μια βελτίωση των θεσμών ιδιοκτησίας και στροφή του ανθρώπινου δυναμικού σε κοινωνικά εποικοδομητικές δραστηριότητες θα οδηγούσε αυτόματα σε σημαντική αύξηση του ΑΕΠ και της οικονομικής ευημερίας.

Οι θεσμοί ιδιοκτησίας στην Ελλάδα μπορούν να βελτιωθούν με μία απλοποίηση και εξορθολογισμό του νομοθετικού πλαισίου. Η ύπαρξη απλούστερων και λιγότερο αντιφατικών νόμων θα μειώσει την αβεβαιότητα των πολιτών για την πιθανή τήρηση (ή αθέτηση) συμφωνιών και συμβολαίων που έχουν συνάψει με άλλους πολίτες. Επίσης, θα μειώσει την αβεβαιότητα των πολιτών στις συναλλαγές τους με το κράτος, καθώς η δυνατότητα του τελευταίου για αυθαίρετη ερμηνεία του νομικού πλαισίου και αρπαγή της περιουσίας των πολιτών θα περιοριστεί. Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας είναι η βελτίωση του δικαστικού συστήματος το οποίο πρέπει να απονέμει δικαιοσύνη με γρήγορο και αποτελεσματικό τρόπο. Οι θεσμοί ιδιοκτησίας μπορούν να βελτιωθούν και από την πιο αποτελεσματική οργάνωση των σχετικών κρατικών υποδομών, όπως, για παράδειγμα, από την ύπαρξη ενός κτηματολογίου.

4.4. Θεσμικό πρόβλημα 2: Διαφθορά στον δημόσιο τομέα

Ένα πρόβλημα που συνδέεται με την ύπαρξη αδύναμων θεσμών ιδιοκτησίας είναι η διαφθορά στον δημόσιο τομέα, δηλαδή η κατάχρηση δημόσιων θέσεων και πολιτικής δύναμης για προσωπικό κέρδος. Στις σύγχρονες οικονομίες ο κρατικός τομέας διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο και διαχειρίζεται πολύ σημαντικά χρηματικά ποσά. Για παράδειγμα, το φορολογικό εισόδημα του κράτους ως ποσοστό του ΑΕΠ τείνει να μεγαλώνει όσο η χώρα αναπτύσσεται περισσότερο [Besley and Persson (2009)]. Για αυτό τον λόγο, η ύπαρξη μιας αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης και κρατικών λειτουργιών που δρουν σύμφωνα με το δημόσιο συμφέρον είναι ένας απαραίτητος πυλώνας για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Η διαφθορά συχνά συνδέεται με την ύπαρξη ενός υπερβολικά πολύπλοκου νομοθετικού, ρυθμιστικού ή φορολογικού πλαισίου σε μία οικονομία. Όταν οι πολίτες ή οι εταιρείες αδυνατούν να ανταποκριθούν στους κανόνες του κράτους επειδή αυτοί οι κανόνες είναι εξαιρετικά δυσβάστακτοι ωθούνται σε ανορθόδοξες μεθόδους, όπως η δωροδοκία δημόσιων λειτουργιών, για να αποφύγουν τους κανόνες. Έτσι, η πολυπλοκότητα των κρατικών κανόνων είναι συχνά αχρεία και αναποτελεσματική, ενώ έχει ως αρνητικό αποτέλεσμα την αύξηση της διαφθοράς.

Ένα καλό παράδειγμα είναι το νομοθετικό πλαίσιο για την ίδρυση και είσοδο στην αγορά μιας καινούργιας επιχείρησης. Υπάρχουν τεράστιες διαφορές στο σχετικό

νομοθετικό πλαίσιο από χώρα σε χώρα [Djankov et al. (2002)]. Σε μια ακραία περίπτωση, στη Μοζαμβίκη χρειάζονται 19 διαδικασίες και εγκρίσεις για την ίδρυση μιας επιχείρησης. Ένας μέσος επιχειρηματίας πρέπει να αφιερώσει 149 εργάσιμες ημέρες για να ολοκληρώσει αυτές τις διαδικασίες. Στον Καναδά, από την άλλη πλευρά, χρειάζονται μόνο δύο διαδικασίες που μπορούν να ολοκληρωθούν σε δύο ημέρες. Εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι πιο πολύπλοκοι νομοθετικοί κανόνες δεν οδηγούν σε καλύτερη προστασία των καταναλωτών από τις εταιρείες και τα προϊόντα τους. Περισσότερες απαιτούμενες κρατικές εγκρίσεις δεν μειώνουν την πιθανότητα ατυχήματος από τα εμπορευόμενα προϊόντα ή τη μόλυνση του περιβάλλοντος. Όμως, περισσότερες απαιτούμενες κρατικές εγκρίσεις αυξάνουν τη διαφθορά και ωθούν περισσότερες εταιρείες να καταφύγουν στην παραοικονομία για να αποφύγουν τελείως τους κρατικούς κανόνες [Djankov et al. (2002)]. Γενικά, χώρες που είναι περισσότερο ανεπτυγμένες οικονομικά έχουν πιο απλοποιημένα νομοθετικά και ρυθμιστικά πλαίσια. Η πολυπλοκότητα των κρατικών κανόνων μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες για προσωπικό πλουτισμό των κρατικών λειτουργών μέσω του χρηματισμού και της διαφθοράς, καθώς οι εμπλεκόμενοι πολίτες και εταιρείες θα αδυνατούν να ανταποκριθούν στο νομοθετικό πλαίσιο χωρίς τη χρήση ανορθόδοξων μεθόδων. Σε αυτή την περίπτωση, το νομοθετικό πλαίσιο έχει το ρόλο του «σταθμού διοδίων», δηλαδή υποχρεώνει τους επιχειρηματίες να καταβάλλουν «διόδια» στη γραφειοκρατία για να μπορέσουν να λάβουν τις απαραίτητες εγκρίσεις για την επιχειρηματική τους δραστηριότητα [McChesney (1987) Djankov et al. (2002)]. Αυτό αυξάνει το κόστος της επιχειρηματικής δραστηριότητας και το αυξημένο κόστος μεταφέρεται στους καταναλωτές με τη μορφή υψηλότερων τιμών ή μειωμένης ποιότητας των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Η διαφθορά έχει ποικίλες αρνητικές επιδράσεις πάνω στην οικονομική ευημερία μιας χώρας. Όπως ήδη εξηγήσαμε, η διαφθορά συνδυαζόμενη και με την πολυπλοκότητα των κρατικών κανόνων που συνήθως τη συνοδεύει αποθαρρύνει τις επενδύσεις, μειώνει τις καινούργιες θέσεις εργασίας και αυξάνει τις τιμές των παρεχόμενων προϊόντων. Επίσης, η διαφθορά δημιουργεί σημαντικές στρεβλώσεις στην κατανομή του ταλέντου στην οικονομία [Acemoglu (1995)]. Λόγω των ευκαιριών για προσωπικό πλουτισμό που παρουσιάζονται στον δημόσιο τομέα, πολλοί από τους ικανότερους πολίτες της

χώρας στρέφονται προς τα εκεί και συγκεκριμένα προς θέσεις που παρέχουν δυνατότητα για είσπραξη διοδίων. Έτσι ένα μέρος του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας σπαταλάται σε κοινωνικά επιζήμιες δραστηριότητες, ενώ θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιηθεί σε κοινωνικά εποικοδομητικούς τομείς. Γενικά, υψηλότερη διαφθορά οδηγεί σε μείωση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης σε μία χώρα [Mauro (1995)]. Η διαφθορά στον δημόσιο τομέα αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για την ελληνική οικονομία. Ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της διαφθοράς είναι ο Δείκτης Διαφθοράς της Οργάνωσης Διεθνούς Διαφάνειας (Corruption Perceptions Index of Transparency International). Το 2009 ο Δείκτης Διαφθοράς για την Ελλάδα ήταν 3,8 [Transparency International (2009)]. Αυτό το σκορ είναι χαμηλό δεδομένου ότι είναι στο ίδιο περίπου επίπεδο με χώρες όπως η Βουλγαρία, το Μαυροβούνιο και η Ρουμανία. Αν και το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ελλάδας το 2009 _\$29.881 με ισοδυναμία της αγοραστικής δύναμης [IMF (2009)] ήταν σημαντικά υψηλότερο από το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Βουλγαρίας, του Μαυροβουνίου και της Ρουμανίας \$11.900, \$10.393 και \$11.917, αντίστοιχα [IMF (2009)], ο Δείκτης της Διαφθοράς για όλες αυτές τις χώρες ήταν περίπου ο ίδιος. Αυτό αποτελεί μια ένδειξη για το σοβαρό πρόβλημα διαφθοράς και διάβρωσης του δημόσιου τομέα που υπάρχει στην Ελλάδα.² Μία παράμετρος που έχει άμεση σχέση με τη διαφθορά είναι η ποιότητα και αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης μιας χώρας. Η διαφθορά διαβρώνει τις δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς και μειώνει την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν (αν και η ποιότητα διακυβέρνησης εξαρτάται και από αρκετούς άλλους παράγοντες εκτός της διαφθοράς). Ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της ποιότητας διακυβέρνησης είναι ο Δείκτης Αποτελεσματικότητας Διακυβέρνησης της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Government Efficiency Indicator). Το 2009 ο Δείκτης Αποτελεσματικότητας για την Ελλάδα ήταν 0,56 [World Bank (2009)]. Αυτό το σκορ είναι χαμηλό δεδομένου ότι είναι στο ίδιο περίπου επίπεδο με χώρες όπως η Λετονία και η Πολωνία με σημαντικά χαμηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ από την Ελλάδα. Όπως και στη γενικότερη περίπτωση των θεσμών ιδιοκτησίας, η διαφθορά στην Ελλάδα μπορεί να μειωθεί με μια απλοποίηση και εξορθολογισμό του νομοθετικού πλαισίου. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για ευαίσθητους τομείς, όπως οι πολεοδομικοί κανονισμοί, οι φορολογικοί κώδικες και οι κανονισμοί για την είσοδο

νέων επιχειρήσεων στην αγορά. Ένα απλούστερο νομοθετικό πλαίσιο θα δίνει λιγότερες ευκαιρίες για την πιθανή είσπραξη γραφειοκρατικών διοδίων και θα ενθαρρύνει τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να αποφεύγουν τις ανορθόδοξες συναλλαγές με κρατικούς λειτουργούς. Επίσης, είναι σημαντικό το δικαστικό σύστημα να γίνει πιο γρήγορο και αποτελεσματικό και να προστατεύει τους πολίτες από πιθανή κατάχρηση εξουσίας των κρατικών λειτουργών.

4.5. Θεσμικό πρόβλημα 3: Αδύναμοι χρηματοοικονομικοί θεσμοί

Το χρηματοοικονομικό σύστημα είναι πολύ σημαντικός φορέας για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία μιας χώρας. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διευκολύνουν τη ροή κεφαλαίων από πολίτες που έχουν τη δυνατότητα της αποταμίευσης, προς πολίτες που έχουν τη δυνατότητα της σωστής επένδυσης και χρησιμοποίησης των κεφαλαίων. Έτσι ένα καλό χρηματοοικονομικό σύστημα είναι αρωγός της καινοτομίας, της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της δημιουργίας καινούργιων θέσεων εργασίας σε μια οικονομία. Χωρίς μια ποιοτική χρηματοπιστωτική υποδομή, πολλοί ικανοί πολίτες με δημιουργικές επιχειρηματικές ιδέες αλλά χωρίς δικά τους κεφάλαια θα ήταν αποκλεισμένοι από την αγορά λόγω της έλλειψης χρηματοδότησης. Επίσης, πολλοί πολίτες με μεγάλα δικά τους κεφάλαια αλλά χωρίς επιχειρηματικές ικανότητες και ιδέες θα είχαν περιορισμένες επενδυτικές δυνατότητες. Γενικά, είναι γνωστό ότι η χρηματοοικονομική ανάπτυξη συνδέεται με υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης με υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μία χώρα [King and Levine (1993)].

Οι χρηματοοικονομικοί θεσμοί είναι ένας ακρογωνιαίος λίθος για τη σωστή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Πιο συγκεκριμένα, ένας πιστωτής που παρέχει ένα δάνειο σε μια επιχείρηση ή έναν ιδιώτη είναι ευάλωτος σε αρπακτική συμπεριφορά από τον δανειζόμενο. Αφού ο δανειζόμενος λάβει το δάνειο, μπορεί να προσπαθήσει να το χρησιμοποιήσει για ανάρμοστους σκοπούς που δεν προβλέπονται από την αρχική συμφωνία με τον πιστωτή ή και να ιδιοποιηθεί το ποσό του δανείου για προσωπικό πλουτισμό. Για αυτό τον λόγο, η παρουσία ενός κατάλληλου νομοθετικού και εκτελεστικού πλαισίου είναι απαραίτητη για την τήρηση των συμβολαίων ανάμεσα

σε πιστωτές και δανειζόμενους. Μόνο όταν οι πιστωτές έχουν εμπιστοσύνη στους χρηματοοικονομικούς θεσμούς αποφασίζουν να δώσουν σημαντικά δάνεια και υπάρχει ικανοποιητικό επίπεδο χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας σε μία χώρα [Djankov, McLiesh and Shleifer (2007)].

Με παρόμοιο τρόπο, ένας επενδυτής που παρέχει κεφάλαια σε μια επιχείρηση με τη μορφή της αγοράς μετοχών είναι ευάλωτος σε αρπακτική συμπεριφορά από τους μεγαλομετόχους ή τη διοίκηση της εταιρείας. Καθώς οι μεγαλομέτοχοι ή τα στελέχη μιας επιχείρησης (που ασκούν το μάνατζμεντ) είναι αυτοί που λαμβάνουν τις σημαντικές διαχειριστικές αποφάσεις, έχουν την υποθετική δυνατότητα, αν το θελήσουν, να προχωρήσουν σε κατάχρηση της εξουσίας τους, προσπαθώντας να αποκομίσουν προσωπικά οφέλη από τα κεφάλαια των μικρομετόχων. Για αυτό τον λόγο, η παρουσία ενός κατάλληλου νομοθετικού και ρυθμιστικού πλαισίου είναι απαραίτητη για τη δυνατότητα χρηματοδότησης επιχειρήσεων από επενδυτές. Μόνο όταν οι επενδυτές έχουν εμπιστοσύνη στους χρηματοοικονομικούς θεσμούς αποφασίζουν να προχωρήσουν σε σημαντική χρηματοδότηση επιχειρήσεων μέσω αγοράς μετοχών [Shleifer and Wolfenzon (2002)].

Οι σχετικά αδύναμοι χρηματοοικονομικοί θεσμοί αποτελούν πρόβλημα για την ελληνική οικονομία. Για παράδειγμα, το 1998 οι La Porta et al. (1998) μέτρησαν τον βαθμό προστασίας των πιστωτών σε διάφορες χώρες. Ο βαθμός νομικής προστασίας στην Ελλάδα είναι 1,0. Αυτό το σκορ είναι χαμηλό, αλλά κατά ένα μέρος οφείλεται στο γεγονός ότι η Ελλάδα έχει ένα νομικό σύστημα γαλλικής προέλευσης. Θεσμοί γαλλικής προέλευσης συνδέονται με σημαντικά χαμηλότερο μέσο βαθμό προστασίας των πιστωτών πιο συγκεκριμένα, με μέσο βαθμό προστασίας 1,58_ σε σύγκριση με θεσμούς αγγλικής προέλευσης που έχουν μέσο βαθμό προστασίας 3,11 [La Porta et al. (1998)]. Όμως, ο βαθμός νομικής προστασίας των πιστωτών στην Ελλάδα είναι χαμηλότερος ακόμα και από τον μέσο όρο του βαθμού προστασίας στις χώρες με θεσμούς γαλλικής προέλευσης. Επίσης, η Ελλάδα έχει χαμηλό βαθμό σε αρκετές κατηγορίες προστασίας επενδυτών και μικρομετόχων [La Porta et al. (1998)].

2 Ένας άλλος δείκτης που μερικές φορές χρησιμοποιείται είναι ο Δείκτης Ελευθερίας από τη Διαφθορά του Heritage Foundation. Το 2010 το σκορ της Ελλάδας ήταν 47, το οποίο είναι σε παρόμοιο επίπεδο με χώρες όπως το

Ομάν και η Ναμίμπια [Heritage Foundation (2010)].

3 Σύμφωνα με τους La Porta et al. (1998), το σκορ για την αποτελεσματικότητα του ελληνικού δικαστικού συστήματος είναι 7, το οποίο δεν είναι ικανοποιητικό, καθώς είναι χαμηλότερο από χώρες όπως η Χιλή και η Κολομβία.

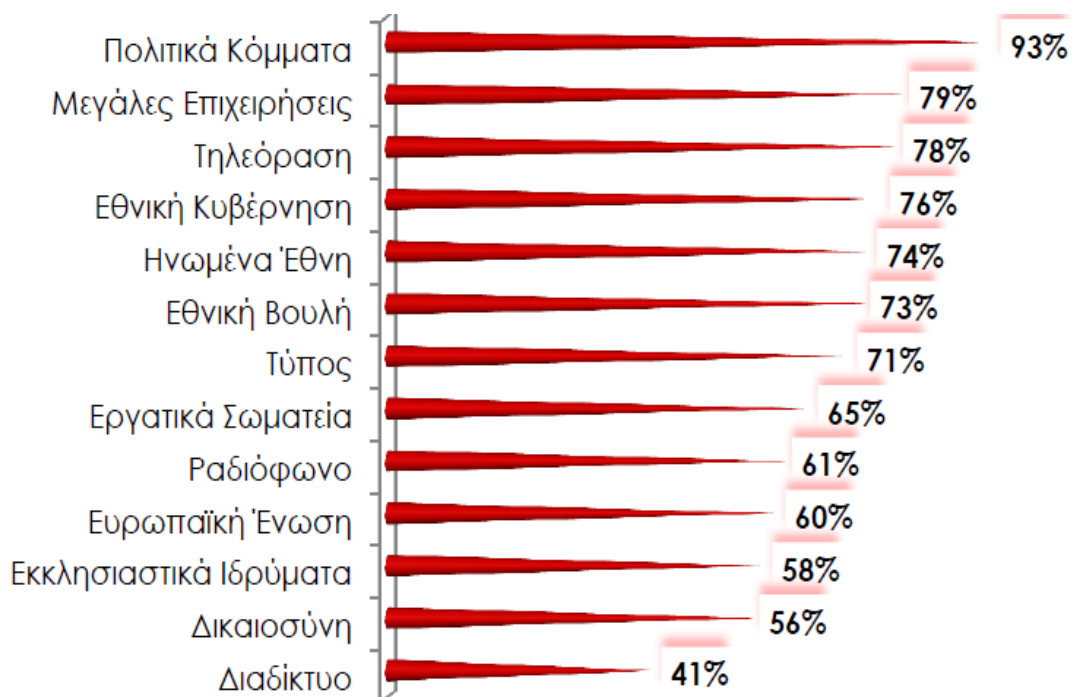
Μία από τις συνέπειες της αδυναμίας των χρηματοοικονομικών θεσμών στην Ελλάδα είναι η υψηλή συγκέντρωση ιδιοκτησίας στις ελληνικές επιχειρήσεις. Στη μέση ελληνική επιχείρηση το μερίδιο ιδιοκτησίας των τριών μεγαλύτερων μετόχων είναι 67%, που είναι υψηλότερο από τον μέσο όρο του 54% στις χώρες με θεσμούς γαλλικής προέλευσης (και υψηλότερο από τον μέσο όρο του 43% στις χώρες με θεσμούς αγγλικής προέλευσης). Όλα τα παραπάνω αποτελούν ενδείξεις για τη σχετική αδυναμία των χρηματοοικονομικών θεσμών στην Ελλάδα.

Οι χρηματοοικονομικοί θεσμοί στην Ελλάδα μπορούν να βελτιωθούν με μία αναβάθμιση του νομοθετικού πλαισίου που θα παρέχει περισσότερα δικαιώματα σε πιστωτές, επενδυτές και μικρομετόχους. Ίσως ακόμα πιο σημαντική είναι η αποτελεσματική εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου από τα κρατικά εκτελεστικά όργανα και το δικαστικό σύστημα. Όπως, για παράδειγμα, επισημαίνουν οι La Porta et al. (1998), το ελληνικό δικαστικό σύστημα δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό στην εφαρμογή των χρηματοπιστωτικών θεσμών.

4.6 ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

Η έρευνα επιχειρεί να καταγράψει το βαθμό εμπιστοσύνης των ελλήνων πολιτών απέναντι σε θεσμούς και οργανισμούς του ελληνικού κράτους καθώς και της διεθνούς κοινότητας.

Σο γράφημα που ακολουθεί απεικονίζει τα ελληνικά ποσοστά δυσπιστίας, δηλαδή όσων απάντησαν ότι τείνουν να μην εμπιστεύονται τους θεσμούς που παρουσιάζει η έρευνα:

Αναλυτικότερα:

Ποσοστό 76% των ελλήνων πολιτών τείνει να μην εμπιστεύεται την ελληνική κυβέρνηση (EU27: 67%). Μόνο 1 στους 5 Έλληνες δηλώνει ότι εμπιστεύεται την εθνική κυβέρνηση (21%). Ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος διαμορφώνεται στο 28%.

Δυσπιστία εκφράζεται και για τη Βουλή των Ελλήνων (EL: 73% - EU27: 62%), ενώ εμπιστοσύνη εκφράζεται από το 24% του ελληνικού δείγματος (EU27: 31%). Ιδιαίτερα υψηλό είναι και το ποσοστό των ελλήνων και ευρωπαίων πολιτών που φαίνεται να μην εμπιστεύεται τα πολιτικά κόμματα της χώρας τους (EL: 93% - EU27: 80%). Ειδικότερα δε οι Έλληνες συγκεντρώνουν το υψηλότερο αρνητικό ποσοστό του συνολικού ευρωπαϊκού δείγματος.

Επίσης, με ιδιαίτερη επιφυλακτικότητα φαίνεται να αντιμετωπίζουν οι έλληνες πολίτες τις μεγάλες επιχειρήσεις (EL: 79% - EU27: 59%), τα εργατικά σωματεία (EL: 65% -

EU27: 49%), τα εκκλησιαστικά ιδρύματα (EL: 58% - EU27: 50%), καθώς και το εθνικό τους νομικό σύστημα (EL: 56% - EU27: 48%), καταγράφοντας υψηλά ποσοστά δυσπιστίας.

Η ίδια δυσκολία εμπιστοσύνης παρατηρείται και στη στάση της ελληνικής κοινής γνώμης απέναντι στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, συγκεντρώνοντας από τα υψηλότερα ποσοστά δυσπιστίας του συνολικού δείγματος της έρευνας όσον αφορά την τηλεόραση (EL: 78% - EU27: 45%), τον τύπο (EL: 71% - EU27: 52%) και τη ραδιοφωνία (EL: 61% - EU27: 35%). Αναφορικά με το διαδίκτυο, ποσοστό 41% τείνει να μην το εμπιστεύεται, 39% το εμπιστεύεται, και 20% φαίνεται να μην έχει καταλήξει σχετικά, απαντώντας «δε γνωρίζω».

Σε διεθνές επίπεδο, οι έλληνες πολίτες, περισσότερο από κάθε άλλο ευρωπαϊό πολίτη, εκφράζουν καχυποψία για το θεσμό των Ηνωμένων Εθνών (EL: 74% - EU27: 34%). Ενώ εμπιστοσύνη στο διεθνή θεσμό των Ηνωμένων Εθνών εκφράζει το 23% του ελληνικού δείγματος, με τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο να διαμορφώνεται σε αισθητά υψηλότερα επίπεδα (50%).

Μέσα σ' ένα γενικευμένο κλίμα δυσπιστίας, φαίνεται ότι ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση καταλαμβάνει ευνοϊκή θέση στις τοποθετήσεις των ελλήνων πολιτών, καθώς ποσοστό 60% της ελληνικής κοινής γνώμης (το 3ο υψηλότερο αρνητικό του συνολικού δείγματος μετά από αυτά της Σουρκίας 65% και του Ηνωμένου Βασιλείου 64%) τείνει να μην εμπιστεύεται το θεσμό (EU27: 45%). Αντίθετη άποψη φέρεται να έχει σημαντική μερίδα των ελλήνων (EL: 37%) και των υπολοίπων ευρωπαϊών ερωτηθέντων (EU27: 43%) που συνεχίζουν να εμπιστεύονται την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ειδικότερα για τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρατηρείται δυσκολία εμπιστοσύνης από τη μεριά της ελληνικής κοινής γνώμης, απέναντι στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (EL: 58% - EU27: 37%), την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EL: 64% - EU27: 36%), το Συμβούλιο της ΕΕ (EL: 60% - EU27: 34%), καθώς και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Σράπεζα (EL: 65% - EU27: 37%). Αξιοσημείωτο είναι ότι η ελληνική κοινή γνώμη συγκεντρώνει τα υψηλότερα αρνητικά ποσοστά (δυσπιστίας) του συνολικού δείγματος ως προς τα όργανα της ΕΕ, όπως επίσης καταγράφει σημαντική αύξηση των ποσοστών δυσπιστίας συγκριτικά με αυτά των προηγούμενων ερευνών του Ευρωβαρομέτρου, όπου στην πλειονότητά τους σημείωναν μόνο ποσοστά

εμπιστοσύνης.

Παρόλα αυτά, οι έλληνες πολίτες συνεχίζουν να διακρίνουν τις θετικές πτυχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως είναι το ευρώ (EL: 62% - EU27: 40%) και η ελευθερία να ταξιδεύεις, να σπουδάζεις και να δουλεύεις όπου θέλεις μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (EL: 40% - EU27: 45%), χωρίς όμως να παραλείπουν να χρεώνουν, εμμέσως, το φαινόμενο της ανεργίας στο θεσμό της ΕΕ (EL: 37% - EU27: 14%).

Σέλος, η ελληνική κοινή γνώμη εμφανίζεται να δίνει ψήφο εμπιστοσύνης μόνο στο στρατό (EL: 67% - EU27: 70%) και την αστυνομία (EL: 52% - EU27: 64%).

5. ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΤΙ;

Καθώς δεν πρόκειται να θεσπιστεί σύντομα ένας Παγκόσμιος Μηχανισμός Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων, οι προβλέψεις για το μέλλον είναι πιο παρακινδυνευμένες απο ποτέ.

Απο τη μια μεριά, έχουμε μια Δύση παγιδευμένη στο δηλητηριώδη ιστό των θεραπειών. Αδύναμη να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του μετά το 2008 κόσμου, η οικονομία της βρίσκεται σε τέλμαστασιμότητα, η αναλυτική ικανότητα που κάποτε της επέτρεπε να κοιτάζει μπροστά φθίνει, οι παραγωγικές ικανότητες της δε συνταιριάζονται όπως παλαιότερα με τις δυνατότητες απορρόφησης της παραγωγής της. Έτσι, αδυνατεί να δημιουργεί νέες <πραγματικότητες>.

Απο την άλλη, έχουμε τις αναδυόμενες οικονομίες της Ανατολής και του Νότου, γεμάτες ανθρώπους πρόθυμους να υπερβούν τα εμπόδια του παρελθόντος, να γεννήσουν νέες <πραγματικότητες> σκοντάφτουν αφενός στην ανικανότητα τους να απορροφούν αυτά που παράγουν και αφετέρου στα εμπόδια που βάζει στο διάβα τους το δυτικό σύμπλεγμα υπερεθνικών θεσμών και μηχανισμών.

Αυτός ο κόσμος των δύο ταχυτήτων είναι εύφλεκτος. Μοιάζει καταδικασμένος να οδηγήσει στη σύγκρουση μεταξύ εκείνων που επιταχύνουν τη μεγένθυση των οικονομιών τους και των άλλων των οποίων οι οικονομίες επιβραδύνονται υπο τη σκιά της Πτωχοτραπεζοκρατίας, αλλά που καταφέρνουν ακόμα να διατηρούν το μονοπώλιο πάνω στη στρατιωτική υπεροπλία, πάνω στο παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα, πάνω στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και πάνω στους υπερεθνικούς θεσμούς του πλανήτη(το Συμβούλιο ασφαλείας του ΟΗΕ, το ΝΑΤΟ, το ΔΝΤ, το παγκόσμιο οργανισμό εμπορίου

και την παγκόσμια τράπεζα).

Αν, λοιπόν, ο παγκόσμιος μηχανισμός πλεονασμάτων είναι απαραίτητος για μια σταθερή παγκόσμια οικονομία, και χωρίς αυτόν διτρέχουμε τον κίνδυνο να επιστρέψουμε στην κατάσταση ρυζικής και επισφαλούς αβεβαιότητας που προυπήρχε του Β' παγκοσμίου πολέμου (με επιπρόσθετους κινδύνους να απρρέουν από τα σημερινά μέσα μαζικής καταστροφής και την κλιματική αλλαγή) μπορούμε ή όχι να ελπίζουμε σε ένα πιο ευοίωνο, ορθολογικότερο, εναλλακτικό μέλλον;

Ένα ευοίωνο σενάριο διαβλέπει το σχηματισμό μιας μεγάλης συμμαχίας των αναδυόμενων χωρών που θα σφυρηλατήσει το νέο *de facto*, Παγκόσμιο Μηχανισμό Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων, βασισμένο σε σχεδιασμένες αμοιβαίες επενδύσεις και μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές. Για παράδειγμα, φανταστείτε ένα σύστημα όπου αντί η Κίνα να αγοράζει βραζιλιάνικα περιουσιακά στοιχεία χωρίς την συγκατάθεση των αξιωματούχων της Βραζιλίας, οι κινεζικές επενδύσεις να διοχετεύονταν βάσει συμφωνίας με την κυβέρνηση της Βραζιλίας. Συμφωνίας που θα προβλέπει τόσο οι κεφαλαιακές εισροές στη Βραζιλία, στην Κίνα, στην Αργεντινή, στην Ινδία, στη Νότια Αφρική, στην Τουρκία και σε επιλεγμένες χώρες της Αφρικής θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ο Παγκόσμιος Μηχανισμός Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων του μέλλοντος και η βάση μιας ισόρροπης, σταθερής οικονομικής μεγένθυσης. Το γεγονός ότι η Πτωχοτραπεζοκρατία της Δύσης θα έμενε, σε αυτή την περίπτωση, στο περιθώριο θα ήταν το κερασάκι στην τούρτα.

Ένα δεύτερο ακόμα πιο ευοίωνο σενάριο θα προέκυπτε εάν η Δύση είχε την επιφοίτηση που θα την έκανε να θιοητήσει την πρόταση του John Maynard Keynes (στο πλαίσιο της συνδιάσκεψης στο Bretton Woodw το 1944) να δημιουργηθεί κάποια Διεθνής Οικονομική Ένωση που θα θεσμοθετούσε σε στέρεα βάση την ανακύκλωση των παγκόσμιων πλεονασμάτων Δύσης και Ανατολής, Βορρά και Νότου. Είναι μακρινή αυτή η προοπτική; Πάρα πολύ. Παρ' όλα αυτά, το Κραχ του 2008 έδωσε στην πρόταση εκείνη νέα ώθηση, προβληματίζοντας προς την κατεύθυνση της αρκετούς ευφυείς ανθρώπους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τον τελευταίο χρόνο, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία, αν και εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης (Birdsall, 2009). Η αντίδραση των χωρών ήταν άμεση σ' ό,τι αφορά στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης. Τα μέτρα αυτά, αν και διέφεραν από χώρα σε χώρα, ωστόσο είχαν έναν κοινό στόχο, τη βελτίωση της ρευστότητας, την κινητοποίηση των επενδύσεων με σκοπό την αναθέρμανση της οικονομίας και τη συγκράτηση της απασχόλησης.

Τα παραπάνω μέτρα εφαρμόστηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως το σχέδιο για την αντιμετώπιση της κρίσης, τη στήριξη και την ανάκαμψη της οικονομίας κατατέθηκε το Δεκέμβριο του 2008. Η ανάπτυξη κοινών στρατηγικών σε συνδυασμό με την προώθηση των μακροπρόθεσμων στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του σχεδίου. Στόχος είναι η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης. Πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα (European Commission, 2009).

Συγκεκριμένα στην ελληνική κρίση έχει πυροδοτηθεί μια κρίση εμπιστοσύνης σε ολόκληρη την ευρωζώνη όπου οι χώρες επιχειρούν να την περιορίσουν με αυστηρά μέτρα περιορισμού των ελλειμμάτων, όπου βρίσκεται και η καρδιά της νέας (δημοσιονομικής) φάσης της ευρωπαϊκής κρίσης. Κανείς, ούτε οι καταναλωτές, ούτε οι

επιχειρήσεις, ούτε οι εξειδικευμένοι διεθνείς αναλυτές μπορούν να προβλέψουν με βεβαιότητα τη διάρκεια της εγχώριας κρίσης. Η κρίση της ελληνικής οικονομίας συνδέεται εν μέρει με την κρίση της στρατηγικής του ευρώ. Παρά την αρχική αναιτιολόγητη αισιοδοξία, οι οικονομικές εξελίξεις στις διεθνείς χρηματαγορές έπληξαν τον πυρήνα του ευρώ και οδήγησαν σε κρίση τις στρατηγικές εξουσίες που συνδέονται με αυτό (Busch, 1986). Η συμβίωση χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης κάτω από τη «στέγη» του ίδιου νομίσματος οδήγησε σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και κερδοφορίας. Η ταχεία ανάπτυξη στις χώρες της «περιφέρειας» και η σχετική στασιμότητα του «κέντρου» μείωσε δραστικά την αναπτυξιακή «ψαλίδα» μεταξύ τους. Την ίδια στιγμή, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης στις πρώτες συνοδεύτηκαν τόσο από ραγδαία μείωση στο κόστος του εγχώριου δανεισμού όσο και από εισροή ξένων «αποταμιεύσεων», γεγονός που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση σταθερών πλεονασμάτων στο ισοζύγιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Παρά την αρχική αμηχανία και τις άστοχες αμφιταλαντεύσεις, η κρίση αντιμετωπίζεται ως αφορμή για την ενίσχυση των νεοφιλελεύθερων στρατηγικών που συνδέονται με το σχέδιο του ευρώ (Busch, 1986).

Για πρώτη φορά η Ελλάδα βρίσκεται στη δίνη μιας διεθνούς οικονομικής κρίσης. Διανύουμε μια δύσκολη εποχή. Η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει σήμερα την πιο μεγάλη οικονομική σήμερα της μεταπολεμικής περιόδου. Ο πληθωρισμός της ευρωζώνης υπερδιπλασιάστηκε. Η ακρίβεια εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό πρόβλημα για όλες τις χώρες. Η ανεργία απειλεί σοβαρά τις κοινωνίες. Οι ρυθμοί ανάπτυξης της Ε.Ε. έπεσαν στο μισό. Η χρηματοοικονομική κρίση έφτασε στην καρδιά της Ευρώπης και χρηματοοικονομικοί οργανισμοί κλονίζονται. Κάποιοι έχασαν κάθε επαφή με τη διεθνή πραγματικότητα και ισχυρίζονται ότι για όλα φταίει η Ελληνική Κυβέρνηση. Η οικονομία δεν αποτελεί μεμονωμένη υπόθεση. Είναι συνδεδεμένη με την πολιτική, με την ανθρώπινη φύση και με το τι θεωρείται ορθή συμπεριφορά. Σήμερα, η τρέχουσα οικονομική κρίση ξεπερνά τα διαθέσιμα μέσα και δύσκολα μπορεί να υπάρξει λύση από τις αγορές και από το κράτος ξεχωριστά (Κουφάρης, 2010).

Τα πραγματικά, όμως, προβλήματα της κρίσης τα οποία επεκτάθηκαν και στο σύνολο των πολιτών, είναι η άνοδος των επιτοκίων, η δύσκολη λήψη δανείων, η άνοδος των

τιμών των εμπορευμάτων και των καυσίμων που επέφεραν ακρίβεια και τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Δημιουργήθηκε πτώση των καταναλωτικών δαπανών, άρα και πτώση των κύκλων των εργασιών. Η ελληνική οικονομία, πρώτη φορά μετά από δεκαέξι χρόνια, βρίσκεται παγιδευμένη ανάμεσα στην οικονομική ύφεση και τη δημοσιονομική κατάρρευση (Κουφάρης, 2010).

Έτσι, σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, το πρώτο τρίμηνο του 2009 χάθηκαν 70.000 θέσεις εργασίας, ενώ, παρά τα 28 δισ. ευρώ που δόθηκαν στις τράπεζες, η ρευστότητα δεν πέρασε στις επιχειρήσεις. Οι σφραγισμένες επιταγές έχουν ξεπεράσει τα 1,7 δισ. ευρώ (Μπακατσάκος, 2010).

Τελικά, το μόνο που πετυχαίνουν τα μέτρα της κυβέρνησης είναι να βαθαίνουν την ύφεση και να επιδεινώνουν τη δημοσιονομική κρίση. Έτσι, η ανάπτυξη φέτος θα είναι αρνητική πρώτη φορά από το 1993, ενώ το έλλειμμα θα διαμορφωθεί κοντά στο 6% του ΑΕΠ, έναντι στόχου 3,7% και ο δημόσιος δανεισμός θα ξεπεράσει τα 60 δισ. ευρώ, έναντι στόχου 42 δισ. ευρώ (Υπουργείο Οικονομικών, 2010). Αν το πρόβλημα της Ελλάδας μεγαλώσει τότε θα επιταχυνθεί και το πρόβλημα της Ισπανίας αλλά και της Ιταλίας και της Πορτογαλίας μέσω του μηχανισμού μετάδοσης χρηματιστηριακών ιών. Μία τέτοια εξάπλωση είδαμε στην Ανατολική Ευρώπη μετά τον Αύγουστο, ενώ παλαιότερα είχαμε δει στην ασιατική κρίση, στην κρίση της Ρωσίας, του Μεξικού κλπ. (Σταματόπουλος και Θαλασσινός, 2010).

Η λύση για την οικονομική κρίση στην χώρα μας είναι να μην δημιουργηθεί άλλο πρωτογενές έλλειμμα. Μηδενικό πρωτογενές έλλειμμα σημαίνει ότι η κυβέρνηση δεν προσθέτει καινούργιο χρέος σ' αυτό που της κληρονόμησαν παλαιότερες κυβερνήσεις. Πρωτογενές έλλειμμα με θετικό πρόσημο σημαίνει ότι η κυβέρνηση δημιουργεί νέο χρέος. Το 2009, το πρωτογενές έλλειμμα της Ελλάδας ανήλθε στο 8,5% που σημαίνει ότι η αποπληρωμή του χρέους είναι αδύνατη (Ματσάγγανος, 2010). Η αποπληρωμή του χρέους, λοιπόν, προϋποθέτει, αρχικά, τη μείωση του ελλείμματος. Το μέρος του ελλείμματος που δεν περιλαμβάνει τις πληρωμές των τόκων.

Παράλληλα, εκτός από το μέρος του χρέους που θα αποπληρωθεί πρέπει και να μειωθεί ως ένα βαθμό. Αυτό θα γίνει αν η κυβέρνηση δημιουργήσει πρωτογενές πλεόνασμα. Αν το πρωτογενές πλεόνασμα υπερβεί τις πληρωμές των τόκων του χρέους,

το συνολικό έλλειμμα θα έχει αρνητικό πρόσημο και το χρέος θα μειωθεί. Αν το πρωτογενές πλεόνασμα ισούται με τις πληρωμές των τόκων του χρέους, το έλλειμμα μηδενίζεται και το χρέος θα παραμένει σταθερό. Παρόλο που για τη μείωση του χρέους απαιτείται αρνητικό έλλειμμα.

Επίσης, επιθυμητά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν ακόμη και με μηδενικό ή ελάχιστα θετικό έλλειμμα. Αν το ΑΕΠ της Ελλάδας διπλασιαζόταν ξαφνικά χωρίς καμία αλλαγή στο δημόσιο χρέος, η Ελλάδα θα αντιμετώπιζε πολύ μικρότερο πρόβλημα χρέους. Η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει και να διατηρήσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ, εφόσον αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας έχει ιδιαίτερα αυξημένη σημασία λόγω του μεγάλου εξωτερικού χρέους της Ελλάδας. Μία χώρα μπορεί να αποπληρώσει το εξωτερικό της χρέος πραγματοποιώντας περισσότερες εξαγωγές από εισαγωγές. Δεδομένου ότι η Ελλάδα εισάγει αυτή τη στιγμή σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι εξάγει απαιτείται μεγάλη αύξηση της ανταγωνιστικότητας ώστε οι εξαγωγές να υπερκεράσουν τις εισαγωγές (Cabral, 2010).

Η πολυπλοκότητα "Λύση" για τον κάθε Έλληνα είναι πλέον κάτι διαφορετικό. Άλλοι θέλουν να επανεπιβεβαιωθεί η μονιμότητα τους στο Δημόσιο, άλλοι να μην πληρώνουμε τόσους φόρους, άλλοι απλώς να σταματήσει αυτή η μαζική ψυχολογική παράκρουση που μας έχει πιάσει όλους. Η αντίδραση της κοινής γνώμης είναι σπασμωδική, καθώς η ενημέρωση της είναι ελλιπής και βασίζεται σε μισές αλήθειες και ολόκληρα ψέματα. Τα ΜΜΕ είτε είναι φιλοκυβερνητικά είτε λαϊκίζουν και υπεραπλουστεύουν την κατάσταση (Ματσαγγάνης, 2010). Το σίγουρο είναι ότι πάνω από το 50% του Ελληνικού δημοσίου χρέους δεν θα αποπληρωθεί ποτέ. Και αυτό γιατί και αν ακόμη καταφέρναμε να έχουμε πλεονασματικούς προϋπολογισμούς, το πλεόνασμα αυτών δεν θα μπορούσε ποτέ να καλύψει τον αυτοτροφοδοτούμενο ρυθμό αύξησης του Χρέους λόγω των υψηλών επιτοκίων που μας δανείζει η Τρόικα. Η λογική της Ε.Ε. και της Γερμανίας δεν είναι να πάρει πίσω τα δανεικά, αλλά να μην χάσει άλλα. Όταν ο Ελληνικός προϋπολογισμός θα έχει ισοσκελιστεί η ΕΚΤ και οι εταίροι μας θα επωμιστούν όσο χρέος θα έχει μείνει απλήρωτο ως τότε αφού στο μεσοδιάστημα θα έχουμε πουλήσει από δημόσια περιουσία οτιδήποτε μπορεί να πουληθεί.

Εν κατακλείδι, οι οικονομικές πολιτικές των τριών τελευταίων δεκαετιών έφεραν την Ελλάδα στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν σε άλλες χώρες πολλά χρόνια νωρίτερα αναβάλλονταν συνεχώς στην Ελλάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να μείνει πολύ πίσω, και να βρεθεί με ένα μη παραγωγικό δημόσιο τομέα, ένα άνισο και αναποτελεσματικό σύστημα συλλογής φόρων, ένα μη βιώσιμο συνταξιοδοτικό σύστημα, και ένα περιοριστικό και αναποτελεσματικό ρυθμιστικό πλαίσιο στην οικονομία, η ανταγωνιστικότητα της οποίας είναι χαμηλή και μειώνεται συνεχώς (Βαγιανός, Βέττας & Μεγήρ, 2010)

Βέβαια, η έλλειψη μεταρρυθμίσεων είναι ιδιαίτερα οδυνηρή για τη νέα γενιά. Η παιδεία που παρέχεται στους νέους υστερεί σε σύγκριση με τα διεθνή πρότυπα. Μετά από την ολοκλήρωση των σπουδών τους, οι νέοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά την είσοδό τους στην αγορά εργασίας, καθώς το περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο αποθαρρύνει τις επενδύσεις και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Όταν τελικά οι νέοι βρουν δουλειά, οι φόροι που θα τους επιβληθούν θα είναι υψηλοί ώστε να αποπληρωθεί το χρέος που συσσωρεύτηκε από προηγούμενες κυβερνήσεις, ενώ οι κοινωνικές εισφορές τους θα είναι αυξημένες ώστε να καλύπτουν τις γενναιόδωρες συντάξεις. Αν η Ελλάδα δεν μεταρρυθμίσει άμεσα την οικονομία της, υπάρχει κίνδυνος ένα μεγάλο μέρος της νέας γενιάς να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό (Βαγιανός, Βέττας και Μεγήρ, 2010).

Το μόνο θετικό στοιχείο σχετικά με την τρέχουσα οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα είναι ότι υπάρχει μεγάλο περιθώριο βελτίωσης. Πράγματι, υπάρχουν συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που θα επιτρέψουν στη χώρα να ανακτήσει το χαμένο έδαφος. Οι μεταρρυθμίσεις τις οποίες συμφώνησε η Ελλάδα με τους δανειστές της κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση και πρέπει να υποστηριχθούν. Σ' ό,τι αφορά στα συστήματα υγείας, ενδεχομένως η οικονομική κρίση να έχει, τελικά, θετικά αποτελέσματα, οδηγώντας σε δημιουργικές σκέψεις για διαρθρωτικές αλλαγές με έμφαση στη δημόσια υγεία, στην ανασυγκρότηση της ασφάλισης υγείας και στην εισαγωγή οιονεί αγορών στην παροχή υπηρεσιών υγείας (Ράπανος, 2009).

Συνοψίζοντας, η σοβούσα κρίση απειλεί να λάβει παγκοσμίως διαστάσεις καταστροφής. Αυτή τη δύσκολη χρονική στιγμή θα πρέπει σε γενικές γραμμές όλο το

«Σύστημα» να λειτουργήσει θετικά, φροντίζοντας να μετατρέψει τις απειλές που προκύπτουν από την παγκόσμια ύφεση σε ευκαιρίες Ανασύνταξης δυνάμεων, Επίλυσης προβλημάτων και τελικά επιθετικής πολιτικής Ανάπτυξης και Ποιοτικής Αναδιάρθρωσης των Προϊόντων (Σόρος, 2009)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση και Ελληνική

1. Βαρουφάκης Γ., (2012), Παγκόσμιος Μινώταυρος, εκδόσεις Λιβάνη
2. Krugman, P and Maurice Obstfeld, (July 26, 2002) “INTERNATIONAL ECONOMICS”, 6 edition, Addison Wesley,
3. Carmen M. Reinhart, Kenneth S. Rogoff, (April 12, 2011), “This time is different”, Unabridged edition
4. Θαλασσινός Ε., Σταματοπουλος Θ., (1998), “Διεθνή Οικονομικά”, εκδόσεις Σταμούλης
5. Gilpin R., (June 1, 1987), “The Political Economy of International”, Princeton University Press, 1 edition
6. Στεφανάδης Χ., “Πολιτική Οικονομία εν μέσω κρίσης”,
7. Francois Duchene,(1994), *Jean Monnet: The First Statesman of Independence* (New York: W. W. Norton)
8. Mark Lander, (October 1, 2009), “The U.S. Financial Crisis Is Spreading to Europe,” *The New York Times*
9. Quote cited in Vincent Browne,(April 6, 2011) “Let’s Own Up to Our Part in the Burst Bubble,” *The Irish Times* .
10. See Terry McDonough and C. J. Polychroniou, (February 7, 2011), “Ireland and Greece—A Tale of the Good Twin and the Bad Twin and Their Common Fate,” *Progressive Economy @TASK*

ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://www.humanact.gr/Global.phphttp://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/17-d%20STEFANADHS%20321-330.pdf>

<http://europa.eu/public>

www.dee.gr

www.imf.org

www.blod.gr/lectures/.../viewlecture.aspx?...

www.sev.org.gr/.../Christodoulakis_Omilia.pdf
www.ekdd.gr/ekdda/files/news/Vaitsos.pdf

www.inegsee.gr/sitefiles/studies/EKTHESH_12.pdf

www.competitive-greece.gr/dm.../StratMetar3Final2_jcBqB.pdf

www.sdo.teicrete.gr/PE_log_xe_11_12.pdf

www.levyinstitute.org/filesdownload.php

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,774925,00.html>

<http://www.telegraph.co.uk/finance/financialcrisis>